

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် လမ်းညွှန်အခြေခံမှုများ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများ

မူဝါဒစာတမ်း နံပါတ် (၃၃)၊ ၂၀၂၅ ခုနှစ် ဇွန်လ

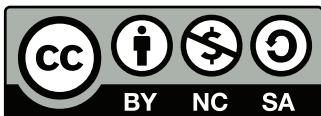
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများ

မူဝါဒစာတမ်း နံပါတ် (၃၃)၊ ၂၀၂၅ ခုနှစ် ဇွန်လ

Kimana Zulueta-Fülscher and Thibaut Noël

© 2025 International Institute for Democracy and Electoral Assistance

International IDEA (ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း) မှ ထုတ်ဝေသော စာအုပ်စာတမ်းများသည် နိုင်ငံအလိုက် အကျိုးစီးပွားများ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေး အကျိုးစီးပွားများမစွက်ဘဲ သီးခြားလွတ်လပ်မှုရှိပါသည်။ ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသောရှုမြင်ပုံများသည် International IDEA ၏ ရှုမြင်ပုံများ သို့မဟုတ် ယင်းအဖွဲ့၏ ဘုတ်အဖွဲ့ သို့မဟုတ် ကောင်စီဝင်များ၏ ရှုမြင်ပုံများဖြစ်သည်ဟု ယတိပြတ်မဆိုနိုင်ပါ။

တတိယပုဂ္ဂိုလ် သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းများပိုင်ဆိုင်သော ရုပ်ပုံများနှင့် ဓာတ်ပုံများမှတစ်ပါး ဤစာအုပ် အီလက်ထရောနစ် ထုတ်ဝေမှုကို Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 (CC BY-NC-SA 4.0) လိုင်စင်ဖြင့် ရရှိနိုင်ပါသည်။ ကူးယူခြင်း၊ ဖြန့်ချိခြင်း၊ ပေးပို့ခြင်း၊ ရှေ့နောက်ပြန်လည် စီစဉ်ခြင်း၊ လိုက်လျောညီထွေ ပြုပြင်ခြင်းများကို စီးပွားဖြစ် ရောင်းချရန်မဟုတ်ပါက သင့်တော်သော အရင်းအမြစ်ဖော်ပြချက်များ ထည့်သွင်းလျက် တူညီသောလိုင်စင် (ခွင့်ပြုချက်) ထပ်ဆင့်ပေးအပ်လျက် လွတ်လပ်စွာလုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ နောက်ထပ်သိရှိလိုပါက Creative Commons ဝက်ဘ်ဆိုက် <<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>> တွင် လေ့လာနိုင်ပါသည်။

International IDEA

Strömsborg

SE-103 34 Stockholm (စတော့ဟုမ်းမြို့)

SWEDEN (ဆွီဒင်နိုင်ငံ)

ဖုန်း - +46 8 698 37 00

အီးမေးလ် - info@idea.int

ဝက်ဘ်ဆိုက် - <<https://www.idea.int>>

မျက်နှာဖုံးရုပ်ပုံ - AppleAI ဖြင့် ပြုလုပ်သည်။

စာအုပ်ဒီဇိုင်း - International IDEA

DOI : <https://doi.org/10.31752/idea.2025.96>

ISBN : 978-91-8137-074-4 (PDF)

ကျေးဇူးတင်လွှာ

ဤစာတမ်းအပေါ် တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သော သုံးသပ်ချက်များ ပေးခဲ့သည့်အတွက် Wis-sam Benyettou ၊ Sumit Bisarya ၊ Jason Gluck နှင့် Christina Murray တို့အား အထူးပင် ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။ ဤစာတမ်းကို ပုံဖော်ရာ၌ အဓိကကျသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့သည့် မိတ်ဆွေတို့၏ အချိန်နှင့် ကျွမ်းကျင်မှုပညာရပ်များအတွက် ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

ထို့အတူ စေ့စပ်သေချာစွာ သုတေသနပြုကူညီပေးခဲ့သော Alex Trivella ၊ အမြဲတမ်း အံ့ဩဖွယ်ကောင်းသည့် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုနှင့်အတူ အသေးစိတ် ဂရုတစိုက်လုပ်ဆောင်ပေး ခဲ့ကြသည့် Lisa Hagman နှင့် International IDEA ၏ စာပေထုတ်ဝေရေးအဖွဲ့ ကိုလည်းကောင်း ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

မာတိကာ

ကျေးဇူးတင်လွှာ.....	IV
အနှစ်ချုပ်.....	၁
နိဒါန်း	၃
အခန်း ၁	
လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ဖော်ထုတ်တင်ပြခြင်း.....	၆
အခန်း ၂	
သမိုင်းဝင်ဥပမာများနှင့် ၎င်းတို့၏ ဖြစ်ရပ်နယ်ပယ်များ	၉
အခန်း ၃	
လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အသေးစိတ်ပြဋ္ဌာန်းမှု နယ်ပယ်နှင့်အတိုင်းအတာ.....	၁၅
အခန်း ၄	
လမ်းညွှန်အခြေခံမူများရေးဆွဲချမှတ်ပုံနည်းလမ်းများနှင့် ၎င်းတို့ကိုတွေ့မြင်ရနိုင်သည့် ရင်းမြစ်များ	၂၆
အခန်း ၅	
လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုကိုအသိအမှတ်ပြုရန် သို့မဟုတ် စိစစ်ရန်အတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်တာဝန်အပ်နှင်းခြင်းခံရသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများ	၃၂
အခန်း ၆	
နိဂုံး	၄၂
အခန်း ၇	
အဓိကမေးခွန်းများ.....	၄၄
ကိုးကားချက်များ.....	၄၈
ပူးတွဲပါ ဇယား (က) လမ်းညွှန်အခြေခံမူဥပမာများအား နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း.....	၅၂
စာတမ်းရေးသားပြုစုသူများအကြောင်း	၆၀
International IDEA အကြောင်း.....	၆၁

အနှစ်ချုပ်

ဤစာတမ်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အရေးပါမှုနှင့် အခန်းကဏ္ဍများကို လေ့လာဆွေးနွေးထားပါသည်။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ (ex ante substantive principles) ကို တစ်ခါတစ်ရံ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရာမှ တစ်ဆင့် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းကြသလို တစ်ခါတစ်ရံ တစ်ဖက်သတ်ပြဋ္ဌာန်းသွတ်သွင်းကြလေ့ ရှိပါသည်။ အထက်ဖော်ပြပါ နည်းလမ်းနှစ်ခုအနက်မှ မည်သည့်နည်းလမ်းဖြင့် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသည်ဖြစ်စေ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်အသစ်တွင် ပါဝင်မည့် အကြောင်းအရာများကို ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်လေ့ရှိပါသည်။ ဤလမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် နိုင်ငံရေးပြိုင်ဆိုင်မှုနှင့် သက်ဆိုင်သူများအကြား အယုံအကြည်ကင်းမဲ့မှုတို့ အနှံ့အပြားဖြစ်ပေါ်နေပြီး အတိုင်းအတာကြီးကြီးမားမားဖြင့် လုပ်ဆောင်ကြသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသွင်ကူးပြောင်းရေးဖြစ်စဉ်များအတွက် အထူးသင့်လျော်ပါသည်။

ဤစာတမ်းကို လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာမူများနှင့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအကြားရှိ ကွဲပြားခြားနားချက်တို့ဖြင့် စတင်ဆွေးနွေးထားပါသည်။ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာမူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် လွှမ်းမိုးမှုရှိပြီး လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်တစ်ရပ်တွင် ပါဝင်သည့် အကြောင်းအရာများအပေါ် လွှမ်းမိုးပါသည်။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် လူနည်းစုအုပ်စုများကို အာမခံချက်ပေးပြီး အဆိုပါအုပ်စုများ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အမှန်တကယ်ပါဝင်လုပ်ဆောင်စေရန် စေ့ဆော်ပေးပါသည်။ သို့သော် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများနှင့်အညီ လိုက်နာဆောင်ရွက်စေရန်၊ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအား အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရန်အတွက် စိန်ခေါ်မှုများလည်း ရှိနိုင်ပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို မတူညီသောနည်းလမ်းပုံစံများဖြင့် အသုံးပြုခဲ့ကြောင်း သမိုင်းသုတေသနများက ပုံဖော်ပြသလျက်ရှိပါသည်။ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၌ လူမျိုးရေးခွဲခြားသည့် နိုင်ငံရေးစနစ်မှ စနစ်သစ်သို့အသွင်ကူးပြောင်းရာတွင် လက်ရှိအုပ်ချုပ်သူနေရာမှ ဖယ်ပေးရမည့် လူနည်းစုအစိုးရ၏ အကျိုးစီးပွားများကို အဓိက ကာကွယ်ပေးရန်အတွက် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခြင်း

ဖြင့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ချမှတ်ခဲ့ကြပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စာသားများသည် အဆိုပါ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိ၊ မရှိကို စိစစ်ရန် တာဝန်ပေးအပ်ထားသော၊ အသစ်ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံး၏ ပါဝင်လုပ်ဆောင်မှုဖြင့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအား အာဏာတည်စေခဲ့ပါသည်။ အာဏာရှင်စနစ် သို့မဟုတ် စစ် အာဏာရှင်စနစ်ကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံများ၌ အတိုက်အခံအုပ်စုများ၏ တောင်းဆိုမှုကို လျစ်လျူ ရှုကာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို တစ်ဖက်သတ်ပြဋ္ဌာန်းသွတ်သွင်း တတ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ် ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို သပိတ်မှောက် ဆန္ဒပြစေရန် စေ့ဆော် သည့်အနေအထားမျိုး ဖြစ်ပေါ်စေနိုင် ပါသည်။

ဤစာတမ်းတွင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အသေးစိတ်အတိုင်းအတာနှင့် ပမာဏ ကိုလည်း လေ့လာထားပါသည်။ အသေးစိတ်ရေးဆွဲထားသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ လူနည်းစုအုပ်စုများအတွက် ခိုင်မာသောအာမခံချက်ပေးနိုင်သော်လည်း ပဋိပက္ခလွန်ကာလ၌ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရ ခက်ခဲနိုင်ပါသည်။ အပြန်အလှန်အားဖြင့် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသော မူများမှာ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုနှင့် ယုံကြည်မှုကို အားပေးမြှင့်တင်နိုင်သော်လည်း အာမခံချက် များများစားစား မပေးနိုင်ပေ။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ ရေးဆွဲရာတွင် ဆင့်ကဲပြောင်းလဲနေသော နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်းများအား ထည့်သွင်းစဉ်းစားနိုင်ဖို့အတွက် အသေးစိတ်ရေးသားမှုပုံစံနှင့် ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ် ရေးသားမှုပုံစံနှစ်မျိုးအကြား ဟန်ချက်ညီမျှမှုရှိစွာ ရေးဆွဲဖို့လိုကြောင်း ဤစာတမ်း၌ အသားပေးဆွေးနွေးထားပါသည်။ အကျိုးသက်ဆိုင်သူအမျိုးမျိုး၏ တောင်းဆိုမှု အပြောင်းအလဲများကို တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရန် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများပြင်ဆင်ခဲ့ရသည့် အသေး စိတ်မှု အတိုင်းအတာပမာဏနှင့် သဘောသဘာဝများအပေါ် ဥပမာများပေး၍လည်း လေ့လာ ဆန်းစစ်ထားပါသည်။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ပဋိပက္ခမှ ငြိမ်းချမ်းရေးသို့ အသွင်းကူးပြောင်း ခြင်း အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းကြရာ၌ဖြစ်စေ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲ ရေးအဖွဲ့အား အားကောင်းခိုင်မာမှုရှိရှိ ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်ရန်အတွက် အဆိုပါလမ်းညွှန်ရေး မူများကို အသေးစိတ်ရေးသားပြုစုရာ၌ဖြစ်စေ၊ မတူညီသော နိုင်ငံရေးနှင့် လူမှုရေးအုပ်စုများစွာ ပါဝင်ဖို့နှင့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအပေါ် ယင်းအဖွဲ့စည်းများက သဘောတူလက်ခံဖို့ အရေးကြီး ပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို မတူညီသော အသွင်ကူးပြောင်းမှုဖြစ်စဉ်များတွင် ထည့်သွင်း အသုံးပြုနိုင်ပြီး ပြည်ထောင်စုအဆင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများ၊ နိုင်ငံရေး သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူစာချုပ်များ၊ သာမန် ဥပဒေများနှင့် အစိုးရအမိန့်များ အပါအဝင် အမျိုးမျိုးသော လုပ်ငန်းစဉ် ယန္တရားများကို အသုံးပြု၍ ချမှတ်နိုင်ပါသည်။ အဆိုပါမူများ မည်မျှစည်းနှောင် အားကောင်း၊ မကောင်းဆိုသည့်အပေါ် နိုင်ငံရေးဆန္ဒက အန္တိမအဆုံးအဖြတ် ပေးပါသည်။ သို့သော် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို လိုက်နာစေရန် မည်မျှဆွဲဆောင်နိုင်မည်၊ ဘောင်ခတ် ကန့်သတ်မှုများ မည်မျှ ထိရောက်မည်ဆိုသည်မှာ မူလသဘောတူညီချက်တွင် အားလုံးပါဝင်မှု အတိုင်းအတာ၊ လမ်းညွှန်ရေးမူများ၌ အသေးစိတ်ဖော်ပြမှု အတိုင်းအတာနှင့် ၎င်းတို့အပေါ် လိုက်နာမှုရှိ၊ မရှိ စိစစ်အတည်ပြုပေးနိုင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများရှိမှုနှင့် ၎င်းလုပ်ငန်းစဉ် ယန္တရားများ ခိုင်မာအားကောင်းမှုတို့ အပေါ်တွင် မူတည်ပါသည်။

နိဒါန်း

အထူးသဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အသွင်ကူးပြောင်းမှုကို အတိုင်းအတာကြီးကြီးမားမား လုပ်ဆောင်စဉ်၌ အခြေအနေတင်းမာသည့် နိုင်ငံရေးအားပြိုင်မှုများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများတွင် တွေ့ရလေ့ရှိပါသည်။ လုပ်ငန်းစဉ်ကို မည်သို့ရေးဆွဲချမှတ်သင့်သည်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်၌ မည်သည့်အကြောင်းအရာများ ပါဝင်သင့်သည် စသည်တို့နှင့်စပ်လျဉ်းပြီး အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ၌ မတူညီသောအတွေးအမြင်များ ရှိနိုင်ပါသည်။ ယင်းမှာ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းသူများအကြား၌ သမိုင်းရှည်ကြာသည့် မယုံကြည်မှုများနှင့်အတူ ပြိုကွဲလွယ်သော ပတ်ဝန်းကျင်အနေအထားမျိုးတွင် တွေ့ရသည့် ကိစ္စရပ်ပြဿနာတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

တစ်ခါတစ်ရံ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားများကို အမှန်တကယ် ညှိနှိုင်းမဆွေးနွေးမီကပင် လာမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို လမ်းညွှန်ရန် (သို့မဟုတ်ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်ရန်) ရည်ရွယ်သော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အဓိကအကျိုးသက်ဆိုင်သူများအကြား၌ လက်ခံသဘောတူကြလေ့ ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့ကို တိုင်းပြည်ပြုလွှတ်တော်တွင် အကျေအလည်စတင်မဆွေးနွေးမီ၌ အဆိုပါလွှတ်တော်အတွက်ရည်ရွယ်ပြဋ္ဌာန်းသည့် ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်ချက်များအဖြစ် ရည်ညွှန်းလေ့ရှိပါသည် (Elster ၁၉၉၅: ၃၇၃)။

တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၌ လူမျိုးရေးခွဲခြားသည့်နိုင်ငံရေးစနစ်မှ အသွင်ကူးပြောင်းစဉ်တွင် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသူများက ရွေးကောက်ခံတိုင်းပြည်ပြုလွှတ်တော်အား ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်ရန်အတွက် လမ်းညွှန်အခြေခံမူ အစုအတွဲတစ်ခုကို လက်ခံသဘောတူခဲ့ကြပါသည်။ ယင်းဖြစ်စဉ်သည် ထင်ရှားသည့် သာဓကတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါမူများမှာ သဘောတူညီချက်မှရရှိလာသည့် မူများဖြစ်ပြီး အာဏာလွှဲပြောင်းပေးမည့် အစိုးရ (နှင့် လူနည်းစုအုပ်စု) ၏ အကျိုးစီးပွားအပေါ် စိန်ခေါ်မှုမရှိစေရန် လုံခြုံရေးအာမခံချက်ပေးခဲ့သည့်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ယင်းအုပ်စုများ ပါဝင်လာခဲ့ပါသည် (Ebrahim နှင့် Miller ၂၀၁၀: ၁၁၂)။ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းသူများက လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအပေါ် သဘောတူညီသည်နှင့်အညီ ထိုမူများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်၏ စာသားများ၌ အမှန်တကယ် ထင်ဟပ်စေခြင်း ရှိမရှိ

တစ်ခါတစ်ရံ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားများကို အမှန်တကယ် ညှိနှိုင်း မဆွေးနွေးမီကပင် လာမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို လမ်းညွှန်ရန် (သို့မဟုတ် ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်ရန်) ရည်ရွယ်သော လမ်းညွှန် အခြေခံမူများကို အဓိကအကျိုး သက်ဆိုင်သူများအကြား၌ လက်ခံ သဘောတူကြလေ့ ရှိပါသည်။

အတည်ပြုရန်အတွက် အသစ်ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးကို တာဝန်ပေးအပ်ခဲ့ပါသည်။ (Ebrahim ၁၉၉၉: ၆၂၇ - ၃၀; Ebrahim နှင့် Miller ၂၀၁၀: ၁၃၉-၄၃ တွင် ဖတ်ရှုလေ့လာပါ။)။^၁

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် အထူးသဖြင့် အတိုက်အခံအဖွဲ့များအကြား ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသဘောတူထားသည့်မူများဖြစ်လျှင် အကျိုးစီးပွားအကာအကွယ်ပေးမည့် အာမခံချက်ကို လူနည်းစုအုပ်စုများအား ပေးနိုင်ပါသည်။ ထိုအချက်သည် နောက်ဆက်တွဲလုပ်ဆောင်မည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အဆိုပါလူနည်းစုအုပ်စုများ ပါဝင်လာစေရန် အားပေးနိုင်သလို၊ ၎င်းတို့အကြား လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဟန့်တားလိုသည့် သဘောထားဖြစ်မလာစေရန်လည်း စေ့ဆော်ပေးနိုင်ပါသည်။ သို့သော် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်း၍ရလာသည့် မူများကို လိုက်နာစေရန်လုပ်ဆောင်ရာ၌ အခက်အခဲများ မကြာခဏတွေ့ကြုံရတတ်ခြင်း သို့မဟုတ် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်၌ အရေးပါသည့် အခန်းကဏ္ဍတစ်ခုအဖြစ် ထည့်သွင်းဖို့အတွက် လုံလောက်သည့်အသေးစိတ်ဖော်ပြချက်များ ရှိမနေခြင်း စသည့် အခြေအနေများကို လက်ခံရင်ဆိုင်ဖို့ အရေးကြီးပါသည်။

အာဏာရှင်အစိုးရ သို့မဟုတ် စစ်အစိုးရက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် ထိန်းချုပ်လုပ်ဆောင်သည့် အခြေအနေ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့အား လမ်းညွှန်ပေးမည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ (သို့မဟုတ် အကြံပြုချက်များ)ကို အချို့သော အကျိုးသက်ရောက်မှုများ ချမှတ်နိုင်စေရန် ခွင့်ပြုပေးနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ လမ်းညွှန်မူများ ချမှတ်နိုင်စေရန် ပြည်ထောင်စုအဆင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ ကျင်းပပြုလုပ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အချို့ ဖြစ်ရပ်များတွင် ယခင်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်နှင့် မတူညီသည့် နိုင်ငံရေးအလှည့်အပြောင်းနှင့် အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းစောင့်ကြပ်မှုဖြစ်ပေါ်လာစေရန် အနိမ့်ဆုံးအဆင့် အာမခံချက်များပေးသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ပြည်ထောင်စုအဆင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲများ၌ ချမှတ်နိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ (ဥပမာ ချဒ် ၂၀၂၂ တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း)။ ပိုမိုအရေးကြီးသည်ဟု သတ်မှတ်နိုင်သည့်အချက်မှာ ထိုသို့သော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းက လက်ရှိအာဏာရအစိုးရကို ဖိအားပေးနိုင်မည့် ဝင်ပေါက်တစ်ခု ဖန်တီးပေးနိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

တစ်ဖက်သတ်သွတ်သင်းပြဋ္ဌာန်းသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် တရားဝင်မှုမရှိသော၊ သို့တည်းမဟုတ် အနာဂတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများကို အဟန့်အတားဖြစ်စေနိုင်သော၊ တစ်ဖက်သတ် ကျင်းပပြုလုပ်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုသို့ ဦးတည်စေနိုင်ပါသည်။

အခြားတစ်ဖက်၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ လိုက်နာရမည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အုပ်စုတစ်စု သို့မဟုတ် အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့က တစ်ဖက်သတ် သွတ်သင်းပြဋ္ဌာန်းခဲ့လျှင် အခြား အစုအဖွဲ့များက ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် သပိတ်မှောက်နိုင်ဖွယ်ရှိပြီး လုပ်ငန်းစဉ် ရလဒ်အပေါ် လက်မခံခြင်းမျိုးလည်း ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။ ယင်းသို့ တစ်ဖက်သတ်သွတ်သင်းပြဋ္ဌာန်းသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် တရားဝင်မှုမရှိသော၊ သို့တည်းမဟုတ် အနာဂတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများကို အဟန့်အတား ဖြစ်စေနိုင်သော၊ တစ်ဖက်သတ် ကျင်းပပြုလုပ်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုသို့ ဦးတည်စေနိုင်ပါသည်။

၁ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအား အကောင်အထည်ဆောင်ရွက်မှုအပေါ် စိစစ်အတည်ပြုပေးရန် တာဝန်ပေးအပ်ခံရသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများအကြောင်း နောက်ထပ်လေ့လာလိုပါက အပိုင်း ၄ - လမ်းညွှန်အခြေခံမူများဖြစ်ပေါ်လာပုံနှင့် ၎င်းတို့အားတွေ့နိုင်သည့် ရင်းမြစ်များကို ဖတ်ရှုလေ့လာပါ။

ဤစာတမ်းတွင် (နောက်ဆုံးအပြီးသတ်) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေမူဘောင်သစ်များ တွင် ပါဝင်မည့်အကြောင်းအရာများကိုရေးဆွဲရာ၌ အထောက်အပံ့ဖြစ်စေမည့် လမ်းညွှန်အခြေခံ မူများအား ဆွေးနွေးတင်ပြထားပါသည်။ အခြေခံဥပဒေသစ်ရေးဆွဲမီ တစ်ဖက်သတ်ပြဋ္ဌာန်း သွတ်သွင်းခဲ့သော သို့မဟုတ် တရားဝင်လူသိရှင်ကြား သဘောတူညီခဲ့သော လမ်းညွှန်အခြေခံမူ များကိုလည်း ဆွေးနွေးတင်ပြထားပါသည်။ (လမ်းညွှန်အခြေခံ) မူများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း ဆိုင်ရာမူများအကြား ကွဲပြားခြားနားချက်ရှိဖို့ လိုပါသည်။ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာမူများမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်ပေးပြီး လမ်းညွှန် အခြေခံမူများက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်အသစ်၌ မည်သည့်အကြောင်းအရာများပါဝင် သင့်သည်ကို လမ်းညွှန်ပေးပါသည်။^၂ ရှိရင်းစွဲဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်ဆိုင်ရာ လုပ်ထုံး လုပ်နည်းများတွင် တွေ့ရသည့်မူများကိုတော့ ဤစာတမ်း၌ ထည့်သွင်းဆွေးနွေးမထားပါ။

ဤစာတမ်းတွင်

- လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ဖော်ထုတ်တင်ပြထားပါသည် (အခန်း ၁)။
- လမ်းညွှန်အခြေခံမူများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် သမိုင်းဝင်ဥပမာများအချို့ကို လေ့လာ ဆန်းစစ်ပြီး ဥပမာတစ်ခုချင်းစီ၏ ဖြစ်ရပ်နယ်ပယ်ကို ရှင်းလင်းတင်ပြထားပါသည် (အခန်း ၂)။
- အဆိုပါ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ နယ်ပယ်အတိုင်းအတာနှင့် ပါဝင်သည့်အချက်များ အမျိုးမျိုးကွဲပြားကြပုံကို လေ့လာဆန်းစစ်ထားပါသည် (အခန်း ၃)။
- လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို မည်သို့ချမှတ်ပြီး ၎င်းတို့ကို အကြမ်းဖျင်းဖော်ပြပေးသည့် စာရွက်စာတမ်း အမျိုးအစားများကို ခြုံငုံရှင်းလင်းတင်ပြထားပါသည် (အခန်း ၄)။
- လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုကို စိစစ်ရန်တာဝန်ပေး ထားသော အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာသုံးသပ် ထားပါသည် (အခန်း ၅)။
- နိဂုံးကို (အခန်း ၆ ၌) ဆွေးနွေးတင်ပြထားပြီး
- လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာ၌ ပါဝင်သူများအတွက် အဓိကစဉ်းစား တွက်ချက်ရမည့် အကြောင်းအရာတစ်ချို့ကိုလည်း မီးမောင်းထိုး တင်ပြထားပါသည် (အခန်း ၇)။

^၂ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာမူများနှင့် မတူညီသည့် လမ်းညွှန်ရေးမူများကို ဤစာတမ်းတစ်လျှောက်လုံး၌ “မူများ” သို့မဟုတ် “လမ်းညွှန်ရေးအခြေခံမူများ” အဖြစ် ရည်ညွှန်းဖော်ပြသွားပါမည်။

အခန်း (၁)

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ဖော်ထုတ်တင်ပြခြင်း

မူလလမ်းညွှန်ချက်များ (သို့မဟုတ် ပြင်သစ်ဘာသာစကားဖြင့် ဥပဒေစနစ် ကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံများတွင် တိုင်းပြုပြည်ပြု လွှတ်တော်မတိုင်မီ ရေးဆွဲသည့် အခြေခံမူများ) ဟုလည်း ခေါ်ဆိုသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများက ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေမူဘောင်သစ်တွင် ထည့်သွင်းရမည့် သို့မဟုတ် အကောင်အထည်ဖော်ရမည့်မူများ ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် နယ်ပယ်အတိုင်းအတာအရ အကြမ်းဖျင်းဖော်ပြချက်မျှသာ ဖြစ်နိုင်ပါ သည်။ ဥပမာ (က) (မိမိတို့နိုင်ငံ၏) လွတ်လပ်မှု၊ နယ်မြေတည်တံ့ခိုင်မြဲမှုနှင့် နိုင်ငံစည်းလုံး ညီညွတ်မှု၊ (ခ) မူလအခွင့်အရေးများနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်များ အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ တရား ဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် နိုင်ငံရေးဗဟုဝါဒကို အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ (ဂ) အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း၊ (ဃ) ဒီမိုကရေစီနှင့် ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်မှုစနစ်၊ လွတ်လပ်မျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများ သို့မဟုတ် (င) ကျား/မတန်းတူညီမျှရေး စသည်တို့နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ရည်မှန်းချက်ဆိုင်ရာ ကြေညာချက်များသည် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများဖြစ်ပါသည်။ သို့မဟုတ် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ ကို ပိုမိုအသေးစိတ်ချမှတ်နိုင်ပြီး၊ ရေခံမြေခံအကြောင်းအရာအလိုက် သီးသန့်အသေးစိတ် ရေးသားနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ တောင်အာဖရိက၏ ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (ပုဒ်မ XXX၊ ၁) ရှိ မူတစ်ခု၌ ‘တောင်အာဖရိက လူမှုအသိုက်အဝန်းကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ကိုယ်စားပြု နိုင်သည့် ထိရောက်သော၊ နိုင်ငံရေးအစွဲကင်းသော၊ သက်မွေးလုပ်ငန်းကိုဦးစားပေးသော ပြည်သူ့ ဝန်ဆောင်မှု’ဟု ရေးသားဖော်ပြထားခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ လမ်းညွှန်ရေးမူများသည် ယေဘုယျ

မူလလမ်းညွှန်ချက်များ (သို့မဟုတ် ပြင်သစ်ဘာသာစကားဖြင့် ဥပဒေစနစ်ကျင့်သုံး သည့် နိုင်ငံများတွင် တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်မတိုင်မီ ရေးဆွဲသည့် အခြေခံမူများ) ဟုလည်း ခေါ်ဆိုသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများက ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေမူဘောင်သစ်တွင် ထည့်သွင်းရမည့် သို့မဟုတ် အကောင်အထည်ဖော်ရမည့်မူများ ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် နယ်ပယ်အတိုင်းအတာအရ အကြမ်းဖျင်းဖော်ပြချက်မျှသာ ဖြစ်နိုင်ပါ သည်။ ဥပမာ (က) (မိမိတို့နိုင်ငံ၏) လွတ်လပ်မှု၊ နယ်မြေတည်တံ့ခိုင်မြဲမှုနှင့် နိုင်ငံစည်းလုံး ညီညွတ်မှု၊ (ခ) မူလအခွင့်အရေးများနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်များ အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ တရား ဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် နိုင်ငံရေးဗဟုဝါဒကို အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ (ဂ) အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း၊ (ဃ) ဒီမိုကရေစီနှင့် ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်မှုစနစ်၊ လွတ်လပ်မျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများ သို့မဟုတ် (င) ကျား/မတန်းတူညီမျှရေး စသည်တို့နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ရည်မှန်းချက်ဆိုင်ရာ ကြေညာချက်များသည် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများဖြစ်ပါသည်။ သို့မဟုတ် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ ကို ပိုမိုအသေးစိတ်ချမှတ်နိုင်ပြီး၊ ရေခံမြေခံအကြောင်းအရာအလိုက် သီးသန့်အသေးစိတ် ရေးသားနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ တောင်အာဖရိက၏ ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (ပုဒ်မ XXX၊ ၁) ရှိ မူတစ်ခု၌ ‘တောင်အာဖရိက လူမှုအသိုက်အဝန်းကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ကိုယ်စားပြု နိုင်သည့် ထိရောက်သော၊ နိုင်ငံရေးအစွဲကင်းသော၊ သက်မွေးလုပ်ငန်းကိုဦးစားပေးသော ပြည်သူ့ ဝန်ဆောင်မှု’ဟု ရေးသားဖော်ပြထားခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ လမ်းညွှန်ရေးမူများသည် ယေဘုယျ

၃ ပြင်သစ်ဘာသာစကားဖြင့် ဥပဒေစနစ်ကိုကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံများတွင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေအာဏာဆိုင်ရာ သီအိုရီသဘောတရားကိုရည်ညွှန်း၍ မူလဖွဲ့စည်းပုံရေးဆွဲခွင့်ဆိုင်ရာမူများအဖြစ် သတ်မှတ် ခေါ်ဝေါ်လေ့ရှိသည်။ ဤသဘောတရားအရ “မူလ” သို့မဟုတ် “အဓိက” ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခွင့်အာဏာ သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်တစ်ခုကို ရေးဆွဲနိုင်သည့်အာဏာရှိပြီး ၎င်းသည် “ဆင်းသက်လာသော” သို့မဟုတ် “တည်ဆဲ”ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခွင့်အာဏာနှင့် ကွဲပြားသည်။ “ဆင်းသက်လာသော” သို့မဟုတ် “တည်ဆဲ” ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခွင့်အာဏာဆိုသည်မှာ မူလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခွင့်အာဏာက သတ်မှတ် ပြဋ္ဌာန်းထားသော စည်းမျဉ်းများအတိုင်း တည်ဆဲဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင် သို့မဟုတ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲ နိုင်သည့်အာဏာကို ရည်ညွှန်းခြင်းဖြစ်ပါသည်။ (Sieyès ၁၇၈၉; Schmitt ၁၉၃၄; Burdeau ၁၉၈၃)။

အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရာ နိုင်ငံ၏ ရေခံမြေခံသမိုင်းကြောင်းရှိ အဓိကကဏ္ဍများ၊ နိုင်ငံတကာသတ်မှတ်ချက်နှင့် စံနှုန်းများအပါအဝင် အခြားသော အစဉ်အလာထုံးတမ်းများကို မကြာခဏ ထင်ဟပ်စေပါသည်။ (Brandt နှင့် အခြားရေးသားပြုစုသူများ ၂၀၁၁: ၆၀)

ယခင်က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုကို ဟန့်တားနှောင့်ယှက်ခဲ့သည်ဟု မိမိတို့ယူဆသည့် အကြောင်းအရာတစ်ခုကိုလည်း ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းသူများအကြား ထုတ်ဖော်ဆွေးနွေးကြလေ့ရှိသည့် ဖြစ်ရပ်များလည်း ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့သည် ထိုကိစ္စရပ်ကို အနာဂတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် မူတစ်ခုအဖြစ် မီးမောင်းထိုးပြကြလေ့ရှိပါသည်။ သို့သော် အနာဂတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသား၌ မည်သို့ အကောင်အထည်ဖော်မည် ဆိုသည့်အပေါ်၌ အသေးစိတ်မဆွေးနွေးကြပေ။ (က) အီရတ်စစ်တပ်က အီရတ်နိုင်ငံသားများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု သို့မဟုတ် ဖိနှိပ်မှုမှတားမြစ်ရေးနှင့် သက်ဆိုင်သည့် အီရတ်နိုင်ငံ၏ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ ၂၀၀၄ အုပ်ချုပ်ရေးဥပဒေ (ပုဒ်မ ၅၉ က)၊ (ခ) ရဝမ်ဒါလူ မျိုးတုံးသတ်ဖြတ်မှုဖြစ်ပြီး နောက်ပိုင်းပြုလုပ်ခဲ့ပြီး ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းနှင့် ဘေးဖယ်ချန်လှပ်ခံရခြင်းကို ဆန့်ကျင်ကြောင်း ရည်ညွှန်းသည့် ရဝမ်ဒါနိုင်ငံ၏ အာရုံရှာသဘောတူညီချက်၊ (ဂ) အဂတိလိုက်စားမှုတိုက်ဖျက်ရေးကို အနာဂတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် ထင်ရှားသောလမ်းညွှန်မူတစ်ခုအဖြစ် ထည့်သွင်းခဲ့သည့် ထိုင်းနိုင်ငံ၏ ၂၀၁၄ ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာန ၂၀၁၄) တို့ကို ဥပမာတစ်ချို့အနေဖြင့် ပြနိုင်ပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် အတိုက်အခံအစုအဖွဲ့များအကြား ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရာမှ ထွက်ပေါ်လာသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများဖြစ်စေ၊ နိုင်ငံရေးအစုအဝေးတစ်ရပ်လုံးကို ကိုယ်စားမပြုသည့် နိုင်ငံရေးအင်အားစုများက အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများဖြစ်စေ၊ အစုအဖွဲ့တစ်ခုထဲက သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများဖြစ်စေ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌ ထည့်သွင်းမည့်အကြောင်းအရာများအပေါ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့က ဆုံးဖြတ်ရာတွင် သိသာထင်ရှားစွာ ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်နိုင်ပါသည်။ (Elster ၁၉၉၅: ၃၇၃; Saunders ၂၀၁၂: ၅)။

တစ်ခါတစ်ရံ၌ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်သစ်ကို မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများ၊ တစ်နည်းအားဖြင့် အနာဂတ်ဆုံးဖြတ်ချက်ချသူများကို ဒီမိုကရေစီမဆန်စွာ ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်ကြသည်ဟု ရှုမြင်နိုင်ပါသည်။ (Brandt နှင့် အခြားသူများ ၂၀၁၁: ၆၆)။ သို့သော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အသွင်ကူးပြောင်းမှုဖြစ်စဉ်၏ ဒီမိုကရေစီအရည်အသွေးနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်မေးခွန်းမှာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ ရှိခြင်း၊ မရှိခြင်းထက် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးကြရာ၌သော်လည်းကောင်း၊ ယင်းလမ်းညွှန်အခြေခံမူများ အရထွက်ပေါ်လာမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်များတွင်သော်လည်းကောင်း အားလုံးပါဝင်မှုအတိုင်းအတာမည်မျှရှိ၊ မရှိနှင့် လူနည်းစုအုပ်စုများ၏ တောင်းဆိုမှုကို လူများစုအုပ်စုများနည်းတူ မည်မျှထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးခြင်း ရှိ၊ မရှိတို့နှင့် ပိုမိုသက်ဆိုင်ပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည်
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌
ထည့်သွင်းမည့်အကြောင်းအရာများ
အပေါ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ
ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့က
ဆုံးဖြတ်ရာတွင် သိသာထင်ရှားစွာ
ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်နိုင်ပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် လိုအပ်သော၊ အရေးပါသော၊ ယခင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်နှင့် မတူညီသည့်ပြောင်းလဲမှုများကို ရှင်းလင်းစွာထုတ်ဖော်ပေးခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲသူများအား ဦးတည်ချက် ပြသပေးနိုင်သည့်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စံနမူနာအပြောင်းအလဲများကို စေ့ဆော်နိုင်ပါသည်။ သို့မဟုတ် ပုံဖော်ပေးနိုင်ပါသည်။ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ လူမျိုးရေးခွဲခြားဆက်ဆံသည့် နိုင်ငံရေးစနစ်မှ ဒီမိုကရေစီသို့ အသွင်ကူးပြောင်းရာ၌၊ ဗဟိုချုပ်ကိုင်သည့် သက်ဦးဆံပိုင်စနစ်မှ ဖက်ဒရယ်သမ္မတနိုင်ငံသို့ နီပေါနိုင်ငံ၏ ပဋိပက္ခအလွန်အသွင်ကူးပြောင်းရာ၌ ဤနည်းလမ်းဖြင့် လုပ်ဆောင်နိုင်ခဲ့ကြပါသည်။

အခန်း (၂)

သမိုင်းဝင်ဥပမာများနှင့် ၎င်းတို့၏နယ်ပယ်များ

ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာမှ ထွက်ပေါ်လာသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး တောင်အာဖရိကနိုင်ငံကို စံနမူနာအဖြစ် မကြာခဏ ညွှန်းဆိုကြလေ့ရှိပါသည်။ သို့သော် ထိုသို့သော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ တောင်အာဖရိကဖြစ်စဉ်မတိုင်မီကတည်းက ရှိနှင့်ထားပြီးသား ဖြစ်ပါသည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ် နောက်ဆက်တွဲကာလ ၁၉၄၆ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် အိန္ဒိယ၌ ကြားကာလ ဝန်ကြီးချုပ် Jawaharlal Nehru က တိုင်းပြည်ပြုညီလာခံသို့ “ရည်မှန်းချက်များ နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်”ကို တင်သွင်းခဲ့ပါသည်။ ထိုဆုံးဖြတ်ချက်ကို တူညီဆန္ဒဖြင့် သဘောတူလက်ခံခဲ့ကြပြီး အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲရေးအပေါ် လမ်းညွှန်မည့် အကြောင်းအရာများကိုလည်း ထည့်သွင်းဖော်ပြခဲ့ကြပါသည်။^၄ ဆုံးဖြတ်ချက်တွင် ပါဝင်သည့်မူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အစပျိုးရန်အတွက် အခြေခံများ ဖန်တီးပေးခဲ့ပါသည်။ ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၁ ရက်နေ့တွင် အနာဂတ်ဂျာမနီနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား လုပ်ထုံးလုပ်နည်းနှင့်အညီ၊ လမ်းညွှန်မူများနှင့်အညီ လမ်းညွှန်နိုင်ရန်အတွက် ဂျာမနီနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်ထားသည့် မဟာမိတ်အင်အားစုက Frankfurter Dokumente ဟုခေါ်ဆိုသည့် စာရွက်

၄ ဆုံးဖြတ်ချက်တွင် (၁) နိုင်ငံစည်းလုံးညီညွတ်ရေးကို အားပေးမြှင့်တင်ရန်နှင့် စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာလုံခြုံမှု ရှိစေရန်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရန်၊ အိန္ဒိယနိုင်ငံအား အချုပ်အခြာအာဏာရှိသော၊ ဒီမိုကရေစီ သမ္မတနိုင်ငံတော်တစ်ခုအဖြစ် ထုတ်ဖော်ကြေညာရန်၊ (ခ) ဗဟိုနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးသည့် ဖက်ဒရယ်အစိုးရတစ်ရပ် ဖော်ဆောင်ရန်၊ (ဂ) အိန္ဒိယပြည်သူ့အားလုံးအတွက် တရားမျှတမှု၊ တန်းတူညီမျှမှု၊ လွတ်လပ်စွာတွေးခေါ်ခွင့်၊ ဖော်ထုတ်ခွင့်၊ ယုံကြည်ခွင့်၊ ကိုးကွယ်ခွင့်၊ အသက်မွေးလုပ်ငန်း၊ အသင်းဖွဲ့ခွင့်နှင့် လှုပ်ရှား ဆောင်ရွက်ခွင့်တို့ကို အာမခံရန်၊ လူနည်းစုအုပ်စုများ၊ ပညာရေးနှင့်လူမှုရေးအခွင့်အလမ်းချို့တဲ့သည့် လူမှုအသိုက် အဝန်းများနှင့် မျိုးနွယ်စုများ အခြေချမှီတင်းနေထိုင်ရာဒေသများနှင့် ချို့တဲ့နွမ်းပါးသူများ၊ အခြား ပညာရေးလူမှုရေး အခွင့်အလမ်းအားနည်းသည့် လူတန်းစားများအတွက် လုံလောက်သောအကာအကွယ်ပေးရန်၊ (၅) သမ္မတနိုင်ငံ၏ နယ်မြေတည်တံ့ခိုင်မြဲမှုနှင့် တိုးတက်ယဉ်ကျေးသည့် နိုင်ငံများ၏ဥပဒေနှင့်အညီ နိုင်ငံ မြေ၊ ရေ၊ လေတို့အပေါ်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာအခွင့်အရေးများကို ထိန်းသိမ်းရန်၊ (၆) နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းတွင် မျှတမှန်ကန်ပြီး ဂုဏ် သိက္ခာရှိသည့် နေရာတစ်ခုရရှိရန်နှင့် ကမ္ဘာ့ငြိမ်းချမ်းရေးမြှင့်တင်ရေးနှင့် လူသားမျိုးနွယ်သာယာဝပြောရေးအတွက် စစ်မှန်သောဆန္ဒဖြင့် ဖြည့်ဆည်းပံ့ပိုးကူညီရန် ရည်ရွယ်ချက်များကို ဖော်ပြထားပါသည်။ (Nehru ဘလော့ခ်တွင် ရေးသားဖော်ပြချက်တစ်ခုလုံးကို သွားရောက်လေ့လာဖတ်ရှုနိုင်ပါသည်။)။

စာတမ်းသုံးခုကို ဂျာမနီနိုင်ငံ၏ ပြည်နယ်ဝန်ကြီးချုပ် ၁၁ ဦးထံသို့ တင်သွင်းခဲ့ပါသည် ('Frankfurter Dokumente' ၁၉၄၈)။

၁၉၄၀ နှင့် ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်ကာလများကတည်းက ကိုလိုနီနိုင်ငံများအား လွတ်လပ်ရေးပေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကိုလည်း တစ်ခါတစ်ရံ သဘောတူညီမှု ယူခဲ့ကြပါသည်။ သို့သော် ထိုလမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အနာဂတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် ရွေးချယ်မှုကို ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်ရန် ကြံရွယ်သည့် ကိုလိုနီအစိုးရများက တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်း ပြဋ္ဌာန်းလေ့ရှိသည့် မူများဖြစ်ပါသည်။

အယ်လ်ဂျီးရီးယားနိုင်ငံ၌ လွတ်လပ်ရေးစစ်ပွဲဖြစ်ပွားနေစဉ်အတောအတွင်း ပြင်သစ်နိုင်ငံတွင် စတုတ္ထမြောက်ပါလီမန်အစိုးရစနစ်၏ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က Charles de Gaulle ၏ အသစ်ဖွဲ့စည်းထားသောအစိုးရကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲရန် တာဝန်ပေးအပ်ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၅၈ ခုနှစ် ဇွန်လ ၃ ရက်နေ့၌ လွှတ်တော်က ပြဋ္ဌာန်းသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စီရင်ထုံးဥပဒေဖြင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များနှင့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူ ၅ ရပ်ကို သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ထိုမူ ၅ ရပ်မှာ (က) အရွယ်ရောက်ပြီးနိုင်ငံသားများအားလုံး၏ မဲပေးပိုင်ခွင့်ကို အာဏာရင်းမြစ်အဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်း၊ (ခ) အာဏာများခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း၊ (ဂ) အစိုးရမှ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အပေါ် ထားရှိရမည့် နိုင်ငံရေးတာဝန်ခံမှုနှင့် တာဝန်ယူမှု၊ (ဃ) အခွင့်အရေးများနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်များကို အကာအကွယ်ပေးရန်အတွက် တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ အမှီအခိုကင်းရှင်းမှုနှင့် (င) ပြင်သစ်သမ္မတနိုင်ငံလက်အောက်ရှိ ပြည်သူလူထုနှင့် ဆက်ဆံရေးအသစ်တည်ထောင်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ မူ (ဃ) အား ၁၉၄၆ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ နိဒါန်းတွင်ထည့်သွင်းဖော်ပြထားပါသည်။

၁၉၈၁ ခုနှစ်တွင် နမီးဘီးယား နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ အနောက်တောင်အာဖရိကပြည်သူများ အဖွဲ့အစည်း (South West Africa People's Organisation-SWAPO)၊ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၊ နယ်နိမိတ်နီးစပ်နိုင်ငံများနှင့် အနောက်နိုင်ငံများအုပ်စု (WCG)^၆ တို့သည် နမီးဘီးယားနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာလုပ်ငန်းစဉ်ကို လမ်းညွှန်ရန်အတွက် လမ်းညွှန်အခြေခံမူတစ်စုအပေါ် သဘောတူညီခဲ့ကြပါသည်။ WCG သည် ကုလသမဂ္ဂလုံခြုံရေးကောင်စီက ဆုံးဖြတ်ချက် ၄၃၅ (၁၉၇၈) ချမှတ်ပြီးနောက်တွင် ထိုမူများကို နမီးဘီးယား လွတ်လပ်ရေးအတွက် ပို၍ ယေဘုယျဆန်သည့် သဘောတူညီနှိုင်းဆွေးနွေးမှု တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအဖြစ် မိတ်ဆက်ခဲ့ပါသည်။ ထိုမူများတွင် အနာဂတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌ ထည့်သွင်းမည့်အကြောင်းအရာများနှင့် ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်တို့နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အသေးစိတ်အချက်အလက်များ မထည့်သွင်းခဲ့ပေ။ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသူများအားလုံး သဘောတူညီမှုရသည်နှင့်တပြိုင်နက် အနောက်နိုင်ငံများအုပ်စု(WCG) က

၅ နယ်နိမိတ်နီးစပ်နိုင်ငံများတွင် အင်ဂိုလာနိုင်ငံ၊ ဘော့ဆွာနာနိုင်ငံ၊ ဗိုဇမ်ဘစ်နိုင်ငံ၊ တန်ဇမ်နီးယားနိုင်ငံ၊ ဇမ်ဘီယာနိုင်ငံနှင့် ဇင်ဘာဘွေနိုင်ငံတို့ ပါဝင်ပါသည်။

၆ အနောက်နိုင်ငံများ အုပ်စု (WCG) သည် တရားဝင်ဖွဲ့စည်းထားသည့် အဖွဲ့မဟုတ်ပေ။ ထိုအဖွဲ့ကို ကနေဒါနိုင်ငံ၊ ပြင်သစ်နိုင်ငံ၊ ယူဂေလန်နိုင်ငံ၊ အမေရိကန်နိုင်ငံနှင့် အနောက်ဂျာမဏီနိုင်ငံတို့မှ အစိုးရကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပါသည်။ WCG သည် တောင်အာဖရိကအစိုးရ၊ နမီးဘီးယားနိုင်ငံမှ နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် ဘက်ပေါင်းစုံငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လွတ်လပ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပေးနိုင်ခဲ့ပြီး ယင်းဆောင်ရွက်ချက်မှ ကုလသမဂ္ဂလုံခြုံရေးကောင်စီ ဆုံးဖြတ်ချက် ၄၃၅ (၁၉၇၈) ဖြစ်လာခဲ့ပါသည်။ (Weichers ၂၀၁၁: ၈၄)။

ထိုသဘောတူညီချက်များကို ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်ထံသို့ (ကုလသမဂ္ဂ လုံခြုံရေးကောင်စီ စာရွက်စာတမ်းအမှတ် ၂၀၉၆၇) ဖြင့် တင်သွင်းခဲ့ပါသည်။ နောက်ဆုံးတွင် ‘၁၉၈၂ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာမူများ’ ကို တိုင်းပြည်ပြုညီလာခံအား မရွေးကောက်မိ၌ သဘောတူညီခဲ့ပြီး လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် နမီးဘီးယား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ၁၉၈၉ ခုနှစ်တွင် စတင်မူကြမ်းရေးဆွဲခဲ့ပါသည်။ သို့သော် ထိုမူများမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို များစွာလမ်းညွှန်ပေးခဲ့ပါသည် (Brandt နှင့် အခြားရေးသားပြုစုသူများ၊ ၂၀၁၁: ၆၂၊ Wiechers ၁၉၈၉၊ ၂၀၁၀။)။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာ၌ နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်း၏ပါဝင်မှုမှာ နမီးဘီးယားဖြစ်ရပ်တစ်ခုတည်း မဟုတ်ပေ (ဇယား ၂.၁ ကို လေ့လာပါ။)။

စစ်အေးကာလပြီးဆုံးပြီးနောက် ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များတွင် အနာဂတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့များအား လမ်းညွှန်ရန်အတွက် သို့မဟုတ် ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်ရန် အတွက် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ပြည်ထောင်စုအဆင့်ညီလာခံများ သို့မဟုတ် တွေ့ဆုံဆွေးနွေး မှုများတွင် မကြာခဏသွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခဲ့ကြသလို ပြည်ထောင်စုအဆင့် ညီလာခံများ သို့မဟုတ် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲများတွင် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်း ချမှတ်ခဲ့ခြင်းများလည်း ရှိပါသည် (Murray ၂၀၁၇: ၁၈)။ ဥပမာ ၁၉၈၉ ခုနှစ်တွင် ဘီနင်နိုင်ငံ၌ ရာထူးမှအနားယူမည့် သမ္မတ Kérékou နှင့် အခြား နိုင်ငံကိုယ်စားပြုခေါင်းဆောင်များသည် တစ်ပါတီစနစ်နှင့် မာ့စ်ဝါဒီ-လီနင်ဝါဒီကို နိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးအယူဝါဒအဖြစ်မှ ဖျက်သိမ်းပြီး နိုင်ငံရေးအနာဂတ်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ အကြံပြုချက်များ ပြုလုပ်ရန်အတွက် ပြည်ထောင်စုအဆင့်ညီလာခံကို ကျင်းပခဲ့ကြပါသည်။ ထို့နောက် သမ္မတ သည် ပြည်ထောင်စုအဆင့်ညီလာခံ၏ အစီအစဉ်နှင့် အဖွဲ့ဝင်များသတ်မှတ်ရေးကို လုပ်ဆောင် ရမည့် ပြင်ဆင်ရေးကော်မတီကို ခန့်အပ်ဖွဲ့စည်းခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါ ပြင်ဆင်ရေးကော်မတီသည် ပြည်ထောင်စုအဆင့်ညီလာခံအတွက် နောက်ဆက်တွဲလမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို မူကြမ်းရေး ဆွဲခဲ့ပါသည်။ တစ်ဖန် ပြည်ထောင်စုအဆင့်ညီလာခံသည် အနာဂတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ကို လမ်းညွှန်ရန်အတွက် အသေးစိတ်အကြံပြုချက်များ ပေးခဲ့ပါသည် (Har-lander ၂၀၁၆: ၂၆)။ ပြည်ထောင်စုအဆင့်ညီလာခံကို အတိုင်ပင်ခံအဖွဲ့အဖြစ် အစပိုင်း၌ ရှုမြင်ခဲ့ ကြပါသည်။ သို့သော် ညီလာခံတွင်ပါဝင်ဆွေးနွေးကြသည့် ကိုယ်စားလှယ်များအကြား ယုံကြည်မှု မရှိကြသည့်အတွက် ညီလာခံပထမအစည်းအဝေးမှာပင် ညီလာခံအား အချုပ်အခြာအာဏာရှိ သည့် ညီလာခံအဖြစ် ကြေညာရန်ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည့်အတွက် ညီလာခံ၌ပြုလုပ်သော အကြံပြု ချက်များမှာ ဥပဒေအရစည်းနှောင်အား ရှိစေခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့လုပ်ဆောင်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ ဘီနင်နိုင်ငံသည် ရှေ့ပြေးဖြစ်ရပ်တစ်ခုဖြစ်လာခဲ့ပြီး အခြားပြင်သစ်ဘာသာစကားနှင့် နိုင်ငံရေး စနစ်ကို ကျင့်သုံးသည့်နိုင်ငံများကို အလားတူလုပ်ဆောင်ရန် စေ့ဆော်ပေးခဲ့ပါသည်။ ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်မှ ၁၉၉၅ ခုနှစ်အတွင်း ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှု ဖြစ်စဉ်များ၌ ချဒါ၊ ကွန်ဂို၊ နိုင်ဂျာ၊ တိုဂိုနှင့် ဇိုင်ယာနိုင်ငံများ (လက်ရှိ၌ ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတနိုင်ငံ) အပါအဝင် ပြင်သစ် ဘာသာစကားနှင့် နိုင်ငံရေးစနစ်ကိုအသုံးပြုသည့် အာဖရိကနိုင်ငံများတွင် ကျင်းပပြုလုပ်သော အမျိုးသားညီလာခံများသည် မိမိတို့ကိုယ်မိမိတို့ လုပ်ပိုင်ခွင့်အချုပ်အခြာအာဏာရှိသော ညီလာခံ များအဖြစ် ကြေညာခဲ့ကြပါသည်။ ဖော်ပြပါ အမျိုးသားညီလာခံများအားလုံးက အနာဂတ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့အတွက် စည်းနှောင်အားရှိသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခဲ့ကြပါသည်။

လေးထောင့်ကွက် ၂.၁။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများနှင့် ကိုဆိုဗိုနိုင်ငံတွင် ထိုလမ်းညွှန်အခြေခံမူများအား အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်မှုကို ကြီးကြပ်ရာ၌ နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်း၏ အခန်းကဏ္ဍ

ကိုဆိုဗိုနိုင်ငံဖြစ်ရပ်တွင် နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းသည် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရာ၌ လည်းကောင်း၊ ထိုလမ်းညွှန်အခြေခံမူများနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်မှုရှိမရှိကို အသိအမှတ်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးရာ၌ သို့မဟုတ် စောင့်ကြည့်စိစစ်ရာ၌လည်းကောင်း အရေးပါသောကဏ္ဍတစ်ခုရပ်မှ ပါဝင်ခဲ့ကြပါသည်။ (Caka Nimani ၂၀၂၂; အခန်း ၅ - လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအား အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်မှုကို အသိအမှတ်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးရန် သို့မဟုတ် စောင့်ကြည့်စိစစ်ရန် တာဝန်ရှိသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများကိုလည်း ဖတ်ရှုလေ့လာပါ။) ။ မူများကို ၂၀၀၆ - ၂၀၀၇ ဗီယားနား ဆွေးနွေးပွဲများတွင် လက်ခံသဘောတူခဲ့ကြပြီး (Ahtissaari အစီအစဉ်ဟု အလွတ်သဘောခေါ်ဆိုခဲ့ကြသည့်) ကိုဆိုဗိုနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးအဆင့်သတ်မှတ်ချက်အတွက် ဘက်ပေါင်းစုံ အဆိုပြုလွှာ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် ကုလသမဂ္ဂလုံခြုံရေးကောင်စီထံသို့ ၂၀၀၇ ခုနှစ် မတ်လ ၂၆ ရက်နေ့တွင် တင်သွင်းခဲ့ကြပါသည်။ လုံခြုံရေးကောင်စီအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများဖြစ်သော ဆားဘီးယားနိုင်ငံနှင့် ရုရှားနိုင်ငံတို့က လက်မခံခဲ့သည့် အဆိုပါသတ်မှတ်ချက်တွင် အထွေထွေအခြေခံမူများနှင့် ‘ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ’ အပေါ် သဘောတူညီမှုဆိုင်ရာ နောက်ဆက်တွဲဖော်ပြချက်အပြည့်အစုံကိုပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ ထိုနောက်ဆက်တွဲဖော်ပြချက် အပြည့်အစုံတွင် ကိုဆိုဗိုနိုင်ငံ၏ အနာဂတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌ပါရမည့်အကြောင်းအရာများကို အသေးစိတ်ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများတွင် နိုင်ငံ၏

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပေါင်းစုံနှင့် ဘာသာရေးလွှမ်းမိုးမှုကင်းသည့် သဘောသဘာဝ၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို လေးစားလိုက်နာမှု၊ ဒီမိုကရေစီစံချိန်စံညွှန်းများနှင့် ဈေးကွက်စီးပွားရေးစနစ်၊ နိုင်ငံသားအားလုံး၏ တန်းတူညီမျှမှုနှင့် နိုင်ငံတကာအသိအမှတ်ပြုထားသည့် လူ့အခွင့်အရေးများအား လေးစားမှုစသည်တို့ကို ရည်ညွှန်းဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် နောက်ဆက်တွဲပြဋ္ဌာန်းချက်များကို အသေးစိတ်လမ်းညွှန် အခြေခံမူများအဖြစ် နားလည်သဘောပေါက်နိုင်ပြီး အင်စတီကျူးရှင်းများ၏ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံအကြောင်းနှင့် အဓိကသက်ဆိုင်ပါသည်။ ထိုပြဋ္ဌာန်းချက်များတွင် ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ တရားစီရင်ရေးနှင့် စတုတ္ထမဏ္ဍိုင် အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရေးနှင့် ဒေသန္တရအစိုးရတို့နှင့်သက်ဆိုင်သည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ပါဝင်ပါသည်။ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာပြဋ္ဌာန်းချက်အများစုမှာ မတူကွဲပြားသော တိုင်းရင်းသားအုပ်စုများအကြား အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း၊ လူနည်းစုအခွင့်အရေးများအား အကာအကွယ်ပေးခြင်းတို့ကို သေချာစေရန်ရည်ရွယ်ပြီး အထူးသဖြင့် နိုင်ငံမြောက်ပိုင်း ဆားဘီးယားနိုင်ငံနယ်စပ်တလျှောက်တွင် အများဆုံးစုစည်းနေထိုင်ကြသည့် Serb လူနည်းစုများအတွက် အဓိကအလေးပေးပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ သို့သော် တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ‘ဒေသတွင်းလူမှုအသိုက်အဝန်းများကိုယ်တိုင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်နိုင်ဖို့’အတွက် ရည်ရွယ်ကာ ထိုပြဋ္ဌာန်းချက်များတွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားခြင်းမျိုး မပြုလုပ်ခဲ့ပေ (Caka Nimani ၂၀၂၂: ၁၁၃)။^၁

၁ ထို့ပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့နှင့် ကော်မရှင်တို့သည် သတ်မှတ်ချက်ထဲတွင် ပါဝင်သည့် အခြားသော နောက်ဆက်တွဲ ပြဋ္ဌာန်းချက် ၁၀ ချက်အား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌ ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်း သင့်၊ မသင့် သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုပြဋ္ဌာန်းရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌ ထည့်သွင်းဖော်မပြဘဲ ၎င်းကိုချန်ထားခဲ့ သင့်၊ မသင့်အပေါ် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြရပါသည်။ အချို့သော နောက်ဆက်တွဲပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌ ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းရန်နှင့် ကျန်ရှိသော နောက်ဆက်တွဲပြဋ္ဌာန်းချက်များအား ဥပဒေပြုပြဋ္ဌာန်းရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြပါသည်။ (Caka-Nimani ၂၀၂၂)။

၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်နှင့် ၂၀၂၃ ခုနှစ်အကြား ကာလတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ် ၄၉ ရပ်၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်များကို ကမ္ဘာတစ်ဝန်း^၇ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းနိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ ထိုလုပ်ငန်းစဉ်များအနက်မှာ လုပ်ငန်းစဉ် ၁၉ ရပ်ကို မူများဖြင့် အတိုင်းအတာ တစ်ခုအထိ လမ်းညွှန်ခဲ့ပါသည်။^၈ အဆိုပါလုပ်ငန်းစဉ်များကို မတူညီသော အသွင်ကူးပြောင်းမှု ပုံစံများအား ဖြတ်သန်းခဲ့ကြသည့် နိုင်ငံများတွင် လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဆိုရလျှင် ပဋိပက္ခမှ ငြိမ်းချမ်းရေးသို့ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း၊ ပြည်ပကျူးကျော်မှုများ၊ လူထုဆန္ဒပြမှုများ၊ စစ်အာဏာသိမ်းမှုများ၊ ရွေးကောက်ပွဲအလွန်အကြမ်းဖက်မှုများနှင့် အာဏာလွှဲပြောင်းရယူမှုများ ဖြစ်ပွားပြီးနောက် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းနှင့် အုပ်ချုပ်နေသည့်အစိုးရတစ်ရပ်က ဦးဆောင်သည့် အသွင်ကူးပြောင်းမှုများ စသည့်အသွင်ကူးပြောင်းမှုဖြစ်စဉ်များ ဖြစ်ပါသည်။ အချို့သော နိုင်ငံများတွင် မူများကို အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်အဖွဲ့က တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခဲ့ကြပြီး အခြားနိုင်ငံများတွင် မူများကိုသဘောတူညီရန်အတွက် အဓိကအကျိုးသက်ဆိုင်သူများအကြား ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုပုံစံ သို့မဟုတ် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးမှုပုံစံဖြင့် လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြပါသည် (ဇယား ၂.၁ ကို လေ့လာပါ)။

၇ Constitute စီမံကိန်းအရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသည့်နိုင်ငံများတွင် အောက်ပါနိုင်ငံများ ပါဝင်ပါသည်။ အာဖဂန်နစ္စတန် ၂၀၀၄၊ အင်ဂိုလာ ၂၀၁၀၊ ဘာရိန်း ၂၀၀၂၊ ဘူတန် ၂၀၀၈၊ ဘိုလီးဗီးယား ၂၀၀၉၊ ဘူရုန်ဒီ ၂၀၀၅၊ ဗဟိုအာဖရိကသမ္မတနိုင်ငံ ၂၀၁၆၊ ချဒ် ၂၀၁၈ နှင့် ၂၀၂၃၊ ကိုမိုရိုစ် ၂၀၁၈၊ ကွန်ဂို ၂၀၁၅၊ ကုတ်ဒီးဗွား ၂၀၁၆၊ ကျူးဘား ၂၀၁၉၊ ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံ ၂၀၀၆၊ ဒိုမီနီကန်သမ္မတနိုင်ငံ ၂၀၀၂၊ ၂၀၁၀ နှင့် ၂၀၁၅၊ အီကွေဒေါ ၂၀၀၈၊ အီဂျစ် ၂၀၁၂ နှင့် ၂၀၁၄၊ အွေစ်ဝါတီနီ ၂၀၀၅၊ ဖီဂျီ ၂၀၁၃၊ ဂီနီ ၂၀၁၀၊ ဟန်ဂေရီ ၂၀၁၁၊ အီရတ် ၂၀၀၅၊ ကင်ညာ ၂၀၁၀၊ ကိုဆိုဗို ၂၀၀၈၊ ကာဂျစ္စတန် ၂၀၁၀၊ မဒါဂတ်စကား ၂၀၁၀၊ မာလီ ၂၀၂၃၊ မွန်တီနီဂရို ၂၀၀၇၊ မော်ရိုကို ၂၀၁၁၊ မိုဇမ်ဘစ် ၂၀၀၄၊ မြန်မာ ၂၀၀၈၊ နီပေါ ၂၀၁၅၊ နိုင်ဂျာ ၂၀၀၉ နှင့် ၂၀၁၀၊ ကာတာ ၂၀၀၃၊ ရဝမ်ဒါ ၂၀၀၃၊ ဆီနီဂေါ ၂၀၀၁၊ ဆားဘီးယား ၂၀၀၆၊ ဆီးရီးယား ၂၀၁၂၊ ထိုင်း ၂၀၀၇ နှင့် ၂၀၁၇၊ တီမော-လက်စတေး ၂၀၀၂၊ တူနီးရှား ၂၀၁၄၊ တွန်ဒမ်နစ္စတန် ၂၀၀၈၊ တူဗာလူ ၂၀၂၃ နှင့် ဇင်ဘာဘွေ ၂၀၁၃ တို့ဖြစ်ပါသည်။

၈ စာရေးသူများ၏ သုတေသနပြုချက်အရ အောက်ပါနိုင်ငံများ ပါဝင်ပါသည်။ အင်ဂိုလာ ၂၀၁၀၊ ဘာရိန်း ၂၀၀၂၊ ဘူတန် ၂၀၀၈၊ ဘူရုန်ဒီ ၂၀၀၅၊ ချဒ် ၂၀၁၈ နှင့် ၂၀၂၃၊ ဖီဂျီ ၂၀၁၃၊ အီရတ် ၂၀၀၅၊ ကင်ညာ ၂၀၁၀၊ ကိုဆိုဗို ၂၀၀၈၊ မာဒါဂတ်စကား ၂၀၁၀၊ မာလီ ၂၀၂၃၊ မွန်တီနီဂရို ၂၀၀၇၊ မော်ရိုကို ၂၀၁၁၊ မြန်မာ ၂၀၀၈၊ နီပေါ ၂၀၁၅၊ ရဝမ်ဒါ ၂၀၀၃၊ ထိုင်း ၂၀၁၇ နှင့် ဇင်ဘာဘွေ ၂၀၁၃ တို့ ဖြစ်ပါသည်။

ဇယား ၂.၁။ မတူညီသော အသွင်ကူးပြောင်းမှုများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူ အမျိုးအစားများ

အသွင်ကူးပြောင်းမှုပုံစံများ	ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာမှ ရရှိလာသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ	တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ
ပဋိပက္ခနောက်ပိုင်း အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း	အန်ဂိုလာ ၁၉၉၂ * ဘူရူန်ဒီ ၂၀၀၀ † နီပေါ ၂၀၀၅/၀၇ * ရဝမ်ဒါ ၁၉၉၂ *	
ပြည်ပကျူးကျော်စစ်	အီရတ် ၂၀၀၄ *	
လူထုဆန္ဒပြမှုများ		ဘရိန်း ၂၀၀၁ မော်ရိုကို ၂၀၁၁
စစ်အာဏာသိမ်းခြင်း	ချဒ် ၂၀၂၂ † မဒါဂါစကာ ၂၀၀၉ † မာလီ ၂၀၁၅/၂၁ †	ဖီဂျီ ၂၀၁၂ မြန်မာ ၁၉၉၂/၂၀၀၃ *† ထိုင်း ၂၀၁၄ *
ရွေးကောက်ပွဲနောက်ပိုင်း အကြမ်းဖက်မှု	ကင်ညာ ၂၀၀၉* ဇင်ဘာဘွေ ၂၀၀၈ *	
နိုင်ငံအာဏာလွှဲပြောင်းရယူခြင်း	ကိုဆိုဗို ၂၀၀၇ မွန်တီနီဂရို ၂၀၀၆	
အုပ်ချုပ်နေသည့်အစိုးရက ဦးဆောင်သော အခြားအသွင်ကူးပြောင်းမှု	ချဒ် ၂၀၁၈ †	ဘူတန် ၂၀၀၁

ရင်းမြစ် ။ ရေးသားသူက စုစည်းတင်ပြထားသည့် ဖြစ်ရပ်များဖြစ်ပါသည်။ ဖော်ပြပါ ခုနှစ်သက္ကရာဇ်များမှာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအပေါ် လက်မှတ်ရေးထိုး အတည်ပြုသည့် သို့မဟုတ် သဘောတူညီမှုရရှိသည့် ခုနှစ်ကို ရည်ညွှန်းပါသည်။

မှတ်ချက် ။ * ဖြင့်ဖော်ပြထားသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် အသေးစိတ်ဖော်ပြချက် အနည်းငယ်သာ ပါဝင်သည်ဟု ရည်ညွှန်းပါသည်။ † ဖြင့် ယှဉ်တွဲဖော်ပြ ထားသည့် နိုင်ငံများတွင် ပတ်သက်သက်ဆိုင်သူများသည် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုကို သပိတ်မှောက်ခဲ့ကြသူများ ဖြစ်ပါသည်။

အခန်း (၃)

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အသေးစိတ်ပြဌာန်းမှုနယ်ပယ်နှင့် အတိုင်းအတာ

တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်းပြဌာန်းခြင်းဖြစ်စေ၊ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာမှရရှိလာခြင်းဖြစ်စေ၊ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အသေးစိတ်ပြဌာန်းမှု နယ်ပယ်နှင့်အတိုင်းအတာသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု အကြား သိသိသာသာကွဲပြားနိုင်ပါသည်။ ယခင် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဖြစ်နေသော အဖွဲ့များ အကြား ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာမှ ရရှိလာသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများဖြစ်ပါက မူများကို အနည်းငယ်သာ သတ်မှတ်ပြဌာန်းနိုင်လေ့ရှိကြပါသည်။ သို့သော် နမီးဘီးယားနှင့် တောင်အာဖရိက ဖြစ်ရပ်များမှာမူ ခြွင်းချက်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ဖြစ်ခြင်းမှာ မကြာသေးမီကမှ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဖြစ်ထားသည့် အုပ်စုများအကြား ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရေးစားပွဲ၌ထိုင်၍ အသေးစိတ်အချက်အလက်များကို သဘောတူညီမှုရရန် ခဲယဉ်းသည့်အတွက်ကြောင့် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရမည့် အကြောင်းအရာမှာ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားစေခဲ့သည့် ကိစ္စရပ်များနှင့် သေချာပေါက်ဆက်စပ်မှုရှိနေလျှင် သဘောတူညီမှုရရန်ခဲယဉ်းပါသည်။ အခြားအကြောင်းအရင်းတစ်ခုမှာ ယေဘုယျအားဖြင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအတွက် ကတိကဝတ်ပြု ဖော်ဆောင်မှုမရှိခြင်း သို့မဟုတ် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်စဉ်တွင်ပါဝင်သော အခန်းကဏ္ဍကို နားလည်သဘောပေါက်မှုမရှိခြင်းတို့ကြောင့်လည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ထိုသို့ဖြစ်ခဲ့သည့် သာဓကများတွင် အန်ဂိုလာနိုင်ငံနှင့် ၎င်း၏ ၁၉၉၂ ကြားကာလ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ရဝမ်ဒါနိုင်ငံနှင့် ၎င်း၏ ၁၉၉၂ ခုနှစ်နှင့် ၁၉၉၃ ခုနှစ် အာရူရှာ သဘောတူညီချက်များ (Arusha Accords)၊ နီပေါနိုင်ငံနှင့် ၎င်း၏ ၂၀၀၆ အလုံးစုံငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်၊ မကြာသေးမီကမှပြုလုပ်ခဲ့သည့် တောင်ဆူဒန်သမ္မတနိုင်ငံ၏ ပြန်လည်အသက်သွင်းထားသော ၂၀၁၈ ပဋိပက္ခ ဖြေရှင်းရေး သဘောတူစာချုပ်(R-ARCSS)တို့လည်း ပါဝင်ပါသည်။ အဆိုပါ သဘောတူညီချက်များအားလုံးတွင် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကိုလေးစားတန်ဖိုးထားခြင်း၊ နိုင်ငံရေးဗဟုဝါဒ၊ လွတ်လပ်၍ တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲ၊ အခြေခံအခွင့်အရေးများအား အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ တရားရေး မဏ္ဍိုင်၏ အမှီအခိုကင်းလွတ်လပ်မှုနှင့် အာဏာခွဲဝေခြင်း စသည့် ယေဘုယျကျသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသာ ဖော်ပြခဲ့ကြပါသည်။ ထိုလမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းအတွက် အခြေခံအဖြစ်နှင့် အားလုံးလိုလားသည့်ရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုအဖြစ် ထင်ရှားပေါ်လွင်ခဲ့ပါသည်။ တပြိုင်နက်တည်းမှာပင် ထိုအခြေခံမူများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများ

တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်း ပြဌာန်းခြင်း ဖြစ်စေ၊ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာမှ ရရှိလာခြင်းဖြစ်စေ၊ လမ်းညွှန် အခြေခံမူများ၏ အသေးစိတ်ပြဌာန်းမှု နယ်ပယ်နှင့် အတိုင်းအတာသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခုအကြား သိသိသာသာ ကွဲပြားနိုင်ပါသည်။

မှ လွတ်လပ်စွာအနက်ဖွင့်ရန်နှင့် အသစ်ရေးဆွဲမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားတွင် ထင်ဟပ်စေပြီး အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန်နည်းလမ်းများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လမ်းဖွင့်ပေးထားခဲ့ပါသည်။ ထို့ပြင် နယ်မြေပိုင်ဆိုင်ခွင့် သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသားများအကြား သဘောထားကွဲလွဲမှုများကဲ့သို့ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားခြင်းအကြောင်းစစ်မြစ်နှင့်သက်ဆိုင်သည့် အလွန်အရေးပါသောကိစ္စရပ်များကိုမူ ချန်လှပ်ခဲ့သည်။

မတူညီသည့်ဖြစ်ရပ်စဉ် အစုအဝေးကြီး၏ အခြားအစွန်းတစ်ဘက်၌ရှိသော ကိစ္စရပ်များတွင် ၁၉၉၃ ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ နောက်ဆက်တွဲဇယား ၄ ၌ ‘ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူ’ ၃၄ ချက်ကို အသေးစိတ်ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည့် တောင်အာဖရိကကဲ့သို့သော နိုင်ငံများရှိပါသည်။ ထိုမူများတွင် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းပုံစံအားလုံးအား တားမြစ်ခြင်း၊ လူမျိုးနှင့် ဂျင်ဒါတန်းတူညီမျှမှုကို အားပေးမြှင့်တင်ခြင်း၊ ဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် တန်းတူညီမျှမှုရှိစေရန်အတွက် လူနည်းစုများ/ခွဲခြားဆက်ဆံခံရသူများအား ဦးစားပေးရေးမူဝါဒ၊ ပါတီစုံဒီမိုကရေစီစနစ်၊ ပုံမှန်ကျင်းပပြုလုပ်သော ရွေးကောက်ပွဲများ၊ အရွယ်ရောက်ပြီး နိုင်ငံသားအားလုံး မဲပေးပိုင်ခွင့်၊ တပြေးညီအခွင့်အရေးရှိသော မဲပေးသူစာရင်းနှင့် အချိုးကျကိုယ်စားပြုစနစ်၊ အဓိကအဆင့်သုံးဆင့်ရှိသော အစိုးရစနစ်၊ နိုင်ငံရေးပါတီစွဲကင်းရှင်းသော ပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှုများ၊ ပြည်နယ်နယ်နိမိတ်များ၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာနှင့်လုပ်ငန်းတာဝန်များ၊ ပြည်နယ်များ၏ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့်၊ အစဉ်အလာအရလက်ခံထားသည့် ဘုရင်/ဘုရင်မများအား အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် ငွေကြေးနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာကော်မရှင်များနှင့် အခြားလွတ်လပ်၍ အမှီအခိုကင်းသော အင်စတီကျူးရှင်းများဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်း အစရှိသည့် ကိစ္စရပ်များကို ခြုံငုံဖော်ပြထားပါသည်။ ဤစာတမ်း၏ နိဒါန်းတွင်ဖော်ပြခဲ့သလိုပင် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအခြေခံမူများ၏ နယ်ပယ်အတိုင်းအတာနှင့် အသေးစိတ်အချက်အလက်များအပြင် အသစ်ဖွဲ့စည်းလိုက်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံးက ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေမူကြမ်းအသစ်နှင့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအကြား ကိုက်ညီမှု ရှိ၊ မရှိကို စိစစ်ရန် ဆိုသည့် အချက်မှာ ယခင်ဘေးဖယ်အချန်လုပ်ခံ လူအများစုက လွှမ်းမိုးထားသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုမှ ရေးဆွဲသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကြောင့် မိမိတို့၏ အကျိုးစီးပွားများကို ထိခိုက်မည်စိုးရိမ်သည့်၊ ယခင်က နိုင်ငံအပေါ် လွှမ်းမိုးချုပ်ကိုင်ခဲ့ကြသည့် လူနည်းစုလူဖြူများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြခြင်းနှင့် အတည်ပြုရန်လိုအပ်ခြင်းတို့မှ ပေါ်ထွက်လာသည့် ဤ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူများ၏ အသေးစိတ်ကျမှုအတိုင်းအတာနှင့် စည်းနှောင်နိုင်သည့် သဘောသဘာဝတို့သည် လူနည်းစုအုပ်စုများ၏ အကျိုးစီးပွားအကာကိုအကွယ်ပေးမည့် အာမခံချက်ပေးသည့် အတွက် ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ထိုအုပ်စုများ၏ပါဝင်မှုကို သေချာစေခဲ့ပါသည် (Brandt နှင့် အခြားရေးသားပြုစုသူများ ၂၀၁၁: ၆၄၊ Ebrahim နှင့် Miller ၂၀၁၀)။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အလယ်အလတ်အတိုင်းအတာအထိလည်း အသေးစိတ်ရေးဆွဲနိုင်ပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ကြသည့် ဖြစ်ရပ်တချို့တွင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် ရှင်းလင်းသည့် ရွေးချယ်ဆုံးဖြတ်မှုကို ညွှန်းဆိုသော်လည်း ၎င်းတို့ကို နောက်ထပ်ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ဖော်ပြဖို့လိုအပ်နေပါသေးသည်။ အခြားမတူညီသောဖြစ်

ရပ်များတွင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ရေးသားဖော်ပြထားသော်လည်း ထပ်ဆောင်းအဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုရန် လိုအပ်သည့်မူများနှင့် နောက်ထပ်(များစွာ) ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးဖို့မလိုဘဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေစာသားတွင် ထည့်သွင်းအသုံးပြုနိုင်သည့် မူများအား ရောနှောရေးသားသည့် ဖြစ်ရပ်များ လည်းရှိပါသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ ဘူတန် နှင့် ဖီဂျီ (လေးထောင့်ကွက် ၃.၁ ကို ဖတ်ရှုလေ့လာ ပါ) နိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်တွင် လမ်းညွှန်ရေးမူများကို အလယ် အလတ် အတိုင်းအတာအထိ အသေးစိတ်ရေးဆွဲဖော်ပြခဲ့ကြပါသည်။

လေးထောင့်ကွက် ၃.၁။ ဖီဂျီ နိုင်ငံ ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် ရေးသားခဲ့သည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ

ဖီဂျီနိုင်ငံ ဖြစ်ရပ်တွင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အစိုးရဒီကရီအမိန့် - အမိန့်အမှတ် ၅၇/၂၀၂၂ တွင် ထည့်သွင်း ဖော်ပြခဲ့ပြီး ထိုအမိန့်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်ကို ချမှတ်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ပြင် ထိုအမိန့်ကို ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေသစ်တစ်ရပ် ရေးဆွဲရန်အတွက် ကျယ်ပြန့်သော အစီအစဉ်၏ အစိတ်အပိုင်း တစ်ရပ်အဖြစ် စစ်အစိုးရက (တစ်ဖက်သတ်) သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ထိုလမ်းညွှန် အခြေခံမူများတွင် မဲပေးခွင့်ကို အသက် ၁၈ နှစ် သတ်မှတ်ခြင်း၊ ဘာသာရေးလွှမ်းမိုးမှုကင်းသည့် နိုင်ငံတော်တည်ထောင်ခြင်း စသည့် ရှင်းလင်းပြတ်သားစွာ ရေးသားထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအတွက် ရွေးချယ်ဆုံးဖြတ် ထားပြီးဖြစ်သည့် စာသားများနှင့်အတူ ‘ကောင်းမွန်သော၊ ပွင့်လင်းမြင်သာသော အစိုးရ’၊ ‘လွတ်လပ်၍ အမှီအခိုကင်းသောတရားရေးမဏ္ဍိုင်’၊ ‘နိုင်ငံရေးစနစ်၌အမြစ်တွယ်နေသည့် အကျင့်ပျက်ခြစားမှုများ ပပျောက်ရေး’ နှင့် ‘စစ်မှန်သောဒီမိုကရေစီစနစ်’နှင့် ‘လူ့အခွင့် အရေးကို လေးစားတန်ဖိုးထားမှု’ ပေါ်ထွန်းလာစေရန် ရည်ရွယ် သော ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ထည့်သွင်းရေးကဲ့သို့ နောက်ထပ် အသေးစိတ် အနက်အဓိပ္ပါယ်ရှင်းလင်းဖို့လိုသည့် မူများရောနှော ပါဝင် နေပါသည်။ ‘လူမျိုးရေးအခြေပြုမဲပေးမှုများအဆုံးသတ်

ရေး’ ဆိုသည့် စကားရပ်သည်လည်း ယခင်နှင့် မတူညီသည့် သိသာသည့် အလှည့်အပြောင်းတစ်ခုကိုဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပါသည်။^၁ အမိန့်အမှတ် ၅၇ တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲ ရေး၊ ပြည်သူ့နီတိပညာပေးရေးနှင့် ပြည်သူနှင့် ဆွေးနွေးတိုင်ပင် ရေးတို့ လုပ်ဆောင်ရန်တာဝန်ရှိသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကော်မရှင်တစ်ရပ် ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ရန် ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ အမိန့်အမှတ် ၅၈ ၌ တိုင်းပြည်ပြုညီလာခံသည် ရေးဆွဲထား သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို စိစစ်ရန်နှင့် အတည် ပြုပြဋ္ဌာန်းရန် တာဝန်ရှိပြီး ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိကို အကဲဖြတ်ရန် လုပ်ငန်းစဉ် တစ်ရပ်ရှိရမည်ဟု ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာကော်မရှင်က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းကို အပြီးသတ်ရေးဆွဲခဲ့သော်လည်း စစ်အစိုးရက လက် မခံခဲ့ဘဲ အမိန့်အမှတ် ၅၈ ကို ရုပ်သိမ်းကာ ၎င်းအစား ၎င်းတို့ ကိုယ်တိုင်ရေးဆွဲသည့် မူကြမ်းကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည် (Kant ၂၀၁၄၊ Saati ၂၀၂၀၊ Regan၊ Kirkby နှင့် Kant ၂၀၂၃)။ သို့ တိုင် အမိန့်အမှတ် ၅၇ တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူ များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ် စာသားများ၌ တရားဝင် ထင်ဟပ်စေခဲ့ပါသည်။

၁ ‘စစ်မှန်သော ဒီမိုကရေစီစနစ်’နှင့် လူ့အခွင့်အရေးများအား လေးစားတန်ဖိုးထားစေရန် ရည်ရွယ်ရေးဆွဲထားသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များအပြင် ‘ဆွေးနွေးညှိနှိုင်း၍ မရသည့် မူများနှင့် စံတန်ဖိုး’ စာရင်းတစ်ခုလည်းရှိပါသည်။ ထိုစာရင်းတွင် တန်းတူညီမျှပြီး တန်းတူရည်တူဖြစ်သည့် နိုင်ငံသားများ၊ ဘာသာရေးလွှမ်းမိုးမှု ကင်းသောနိုင်ငံ၊ နိုင်ငံရေးစနစ်၌အမြစ်တွယ်နေသည့် အကျင့်ပျက်ခြစားမှုများ ပပျောက်ရေး၊ လွတ်လပ်၍ အမှီအခိုကင်းသော တရားရေးမဏ္ဍိုင်၊ ခွဲခြား ဆက်ဆံမှုပပျောက်ရေး၊ ကောင်းမွန်သော၊ ပွင့်လင်းမြင်သာသော အုပ်ချုပ်မှုစနစ်၊ လူမှုတရားမျှတမှု၊ လူတစ်ဦး၊ မဲတစ်မဲ၊ စံတန်ဖိုးတစ်ခု၊ လူမျိုးအခြေပြု မဲ ပေးမှုများ အဆုံးသတ်ရေး၊ အချိုးကျကိုယ်စားပြုခြင်းနှင့် အသက် ၁၈ နှစ် ပြည့်ပြီးသူတိုင်း မဲပေးပိုင်ခွင့် (ဖီဂျီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ် (ဖွဲ့ စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကော်မရှင်) ဒီကရီအမိန့် ၂၀၁၂ (အမိန့် အမှတ် ၂၀၂၂/၅၇)၊ အပိုဒ်ခွဲ ၁၊ ပုဒ်မ ၄) တို့လည်း ပါဝင်ပါသည်။

တစ်ခါတရံ၌ တောင်းဆိုမှုတစ်ခုခုကို တုံ့ပြန်သည့်အနေဖြင့် လမ်းညွှန်ရေးရာမူများ၏ သဘောသဘာဝမှာ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလတွင် ပြောင်းလဲနိုင်ပါသည်။ နီပေါနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာလုပ်ငန်းစဉ် (လေးထောင့်ကွက် ၃.၂ ကို ဖတ်ရှုလေ့လာပါ။) တွင် လုပ်ငန်းစဉ်အစ၌ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအား အနည်းငယ်မျှသာအသေးစိတ်ရေးသားပြီး ပတ်သက်သက်ဆိုင်သူ တစ်ဦးဦးက ယင်းမူများကို နောက်ထပ်အသေးစိတ် ဖော်ပြဖို့ တောင်းဆိုလာသည့်အချိန်၌ ဆင့်ကဲပြောင်းလဲတိုးတက်လာသည့် သာဓကတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ‘နိုင်ငံအားပြန်လည်တည်ဆောက်ခြင်း’ လုပ်ရမည်ဟုဖော်ပြထားသည့် ယေဘုယျပြဋ္ဌာန်းချက်မှ ‘ပြောင်းလဲ တိုးတက်သော ဒီမိုကရေစီဖက်ဒရယ်စနစ်’ တည်ထောင်ရန်လိုအပ်ချက်ဟု ဖော်ပြသည့်စာသားအထိ ထူးထူးခြားခြားပြောင်းလဲခဲ့ပါသည် (၂၀၀၇ နီပေါ ကြားကာလ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၃၈)။

လေးထောင့်ကွက် ၃.၂။ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအတွင်း ဆင့်ကဲပြောင်းလဲခဲ့သည့် လမ်းညွှန်ရေးရာမူများ - နီပေါနိုင်ငံဖြစ်ရပ်

နီပေါနိုင်ငံတွင် နိုင်ငံရေးပါတီ ၇ ခုနှင့် နီပေါကွန်မြူနစ်ပါတီ (မော်စီတုံးဝါဒီသမားများ) အကြားရှိ ၂၀၀၅ ခုနှစ် သဘောတူညီချက် ၁၂ ချက်တွင် သဘောတူညီချက်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးထားသူများအကြား တိုင်းပြည်ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန် (နိဒါန်းတွင်ဖော်ပြထား) ရည်ရွယ်ပြီး တိုင်းပြည်ပြည်ပြည်လားအံတွက် ရွေးကောက်ပွဲများကို ကတိကဝတ်ပြုကျင်းပပြုလုပ်မည်၊ ‘ပြိုင်ဆိုင်မှုရှိသည့် ပါတီစုံအုပ်ချုပ်ရေးစနစ်၊ ပြည်သူ့လွတ်လပ်ခွင့်များ၊ မူလအခွင့်အရေးများ၊ လူ့အခွင့်အရေးများ၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးမူများ အစရှိသည့်’ ဒီမိုကရေစီ စံနှုန်းများနှင့် စံတန်ဖိုးများ ထိန်းသိမ်းမည်၊ (လမ်းညွှန်အခြေခံမူ အမှတ် ၄)နှင့် ‘လွတ်လပ်ရေး၊ အချုပ်အခြာအာဏာနှင့် နယ်မြေတည်တံ့ခိုင်မြဲမှုနှင့် နိုင်ငံ၏ ပြည်ထောင်စုစည်းလုံးညီညွတ်ရေး’ (လမ်းညွှန်အခြေခံမူ အမှတ် ၁၀) တို့ကို အကာအကွယ်ပေးမည် ဆိုသော စကားရပ်များသုံး၍သာ ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ‘နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး ပြောင်းလဲမှုနှင့် ပဋိပက္ခစီမံခန့်ခွဲမှု’နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ၂၀၀၆ ခုနှစ် အလုံးစုံငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်ပါ အခန်း ၃ သည် အဆိုပါ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကိုမီးမောင်းထိုးပြခဲ့ပါသည်။ အထူးသဖြင့် ‘နိုင်ငံ၏ လက်ရှိ ဗဟိုချုပ်ကိုင်သောတပြည်ထောင်စနစ်ကို အဆုံးသတ်ခြင်းဖြင့် အားလုံးပါဝင်သော၊ ဒီမိုကရေစီကိုအခြေခံ

သော၊ တိုးတက်ပြောင်းလဲသော နိုင်ငံတော်ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးကို လုပ်ဆောင်ရန်.....’ ဆိုသည့် ဖော်ပြချက်ဖြစ်ပါသည် (ပုဒ်မ ၃.၅)။ ၎င်းသည် ၂၀၀၇ ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဖော်ပြထားသည့် ‘နိုင်ငံပြန်လည်တည်ဆောက်ရေး’ ဆိုသည်မှာ ‘တိုးတက်ပြောင်းလဲသည့် ဒီမိုကရေစီဖက်ဒရယ်စနစ်’သို့ အသွင်ကူးပြောင်းမှုအဖြစ် ရည်ရွယ်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ပြန်လည်ပြင်ဆင်ရေးသားထားသည့် ပုံစံသာဖြစ်ပါသည် (ပုဒ်မ ၁၃၈)။ ထိုပြင်ဆင်ချက်ကို ဖက်ဒရယ်စနစ်သဘောတရားအပေါ်အခြေခံပြီး ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဖော်ပြထားခြင်းမရှိသည့်အပေါ် ဆန့်ကျင်ဆန္ဒပြသူများထဲမှတစ်ဖွဲ့ဖြစ်သည့် Madhesi လူမှုအသိုက်အဝန်းများ၏ တောင်းဆိုမှုများကိုထည့်သွင်းရန် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည် (International IDEA ၂၀၁၅)။ သို့သော် နီပေါနိုင်ငံ၏ အနာဂတ်ဒီမိုကရေစီ ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ အထူးဝိသေသလက္ခဏာများ၊ ကျင့်သုံးမည့် စနစ်အမျိုးအစားတို့နှင့်စပ်လျဉ်းပြီး နောက်ထပ်အသေးစိတ်ကို ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းမရှိပေ။ ထိုသို့ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းမရှိလင့်ကစား ယင်းနှင့်ဆက်စပ်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို တိုင်းပြည်ပြည်လားခံ၌ ဆုံးဖြတ်ရန်ရည်ရွယ်၍ ချန်လှပ်ထားခဲ့ပါသည်။

အကျဉ်းချုပ်ဆိုရလျှင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာ၌ စိန်ခေါ်မှုများ စွာထဲမှ တစ်ခုမှာ လမ်းညွှန်မူများ၏ အသေးစိတ်မှု နယ်ပယ်နှင့်အတိုင်းအတာ ဖြစ်ပါသည်။ အဓိကအကျိုးသက်ဆိုင်သူများအကြား ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပြီး သဘောတူညီကြသည့်အခါ ညှိနှိုင်းမှုများစတင်ချိန်တွင် (အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခကို ပြန်လည်စတင်ရန် ခြိမ်းခြောက်ခြင်းဖြင့်) ဩဇာရှိနိုင်သော်လည်း အဓိက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် မဲအရေအတွက် အရ အသာစီးမရနိုင်သည့် လူနည်းစုအဖွဲ့များနှင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားခဲ့သော အဖွဲ့များ၏ အကျိုးစီးပွားကို အသေးစိတ်ရေးသားထားသည့် လမ်းညွှန်မူများက ကာကွယ်ပေးနိုင်ပါသည်။ အသေးစိတ်ရေးသားဖော်ပြသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့အား အနက်အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုရန်အတွက် ကျဉ်းမြောင်းသည့် အခွင့်အလမ်းကိုသာပေးကာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသည့် အုပ်စုများအား မိမိတို့သဘောတူထားသည့်အချက်များ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်၏စာသားများတွင် ထင်ဟပ်စေရန် ပို၍အာမခံပေးသည့်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ကို သိသိသာသာဘောင်ခတ် ကန့်သတ်နိုင်ပါသည်။^၉ သို့သော် အသေးစိတ်ရေးသားမှုအပေါ်သဘောတူညီမှုရရှိရန်မှာ အထူးသဖြင့် အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားပြီးနောက်၌ ဆိုလျှင် အမြဲတစေခက်ခဲလေ့ ရှိပါသည်။

အသေးစိတ်မှုနည်းသည့် သို့မဟုတ် ပို၍ယေဘုယျကျသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် သဘောတူညီချက်ရရန် ပို၍လွယ်ကူပြီး လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခဖြစ်နေသည့် အုပ်စုများအကြား ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ပေးနိုင်သလို တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုတွင် ၎င်းအုပ်စုများ ဆက်လက်ပါဝင်စေနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့အတွက် လုပ်ငန်းမူဘောင်တစ်ခုကိုလည်း ဖန်တီးပေးနိုင်ပါသည်။ ဗျူဟာမြောက်ဆုံးဖြတ်လျှင် ယင်းမူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတိုင်းအတာကြီးကြီးမားမားပြောင်းလဲရာ၌ အရေးကြီးသည့်အရာများဖြစ်နိုင်ပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုမူများမှာ ယခင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်တွင်အတွက် လိုအပ်ပြီး အရေးကြီးသည့် အပြောင်းအလဲများကို ပုံဖော်နိုင်ကာ ရေးဆွဲသူများကို လမ်းကြောင်းသစ်များဆီသို့ ဆောင်ကြဉ်းပေးနိုင်သည့်အတွက်ကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် တစ်ပါတီစနစ်မှ ပါတီစုံဒီမိုကရေစီနစ်သို့ဖြစ်စေ၊ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုအားကောင်းသည့် သက်ဦးဆံပိုင်စနစ်မှ ဖက်ဒရယ်သမ္မတစနစ်ကိုဖြစ်စေ အပြောင်းအလဲလုပ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် အားနည်းချက်မှာ အလွန်ယေဘုယျကျသောမူများကို ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသူများက လျစ်လျူရှုတတ်ကြလေ့ရှိပါသည်။ ထို့ပြင် ၎င်းမူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့တွင် သိသိသာသာကိုယ်စားမပြုသည့် အုပ်စုများအတွက် အာမခံချက်များစားစားမပေးနိုင်ပေ။

၉ ၎င်းကို ‘အာမခံချက်သီအိုရီ’ အဖြစ် ရည်ညွှန်းလေ့ရှိကြပြီး မိမိတို့၏ အနာဂတ်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာနှင့် ပတ်သက်၍ မရေမရာဖြစ်နေသည့် နိုင်ငံရေးဇုန်ကောင်များအတွက် အသေးစိတ်ဖော်ပြချက်များက အာမခံချက်ပေးနိုင်ပါသည်။ တစ်နည်းဆိုရလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုမတိုင်မီ လက်ခံသဘောတူညီသည့် မူများကို အသေးစိတ်ရေးသားဖော်ပြပါက ၎င်းတို့၏အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင် အနာဂတ်၌ မည်သို့ထဲတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသည်ဖြစ်စေ ၎င်းတို့၏အကျိုးစီးပွားကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်ပါလိမ့်မည် (Ginsburg ၂၀၁၀)။

၃.၁။ အသေးစိတ်ပြဋ္ဌာန်းမှု နယ်ပယ်နှင့် အတိုင်းအတာကိုသတ်မှတ်ခြင်းနှင့် မူများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားများတွင် ထင်ဟပ်စေမှု

အထူးသဖြင့် ထိုကဲ့သို့
ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းသည့် လုပ်ငန်းစဉ်
အများစုကို ကြည့်ပါက
ယေဘုယျဆန်သော သို့မဟုတ်
(အရေးပါသည့်မူများ ဖြစ်သော်လည်း)
အသေးစိတ်ရေးသားဖော်ပြထားခြင်း
မရှိသော မူများပါရှိသည့်
လုပ်ငန်းစဉ်များအဖြစ်သာ
ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခဲ့ကြကြောင်း
တွေ့ရှိရသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အသေးစိတ်ပြဋ္ဌာန်းမှု နယ်ပယ်နှင့် အတိုင်းအတာသည် အကြောင်းရင်းခံများစွာအပေါ် မူတည်ပါသည်။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို တစ်ဖက်သတ် သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းမည်ဆိုပါက လမ်းညွှန်အခြေခံမူများတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြမည့်အကြောင်း အရာ၊ အသေးစိတ်မှုတို့နှင့်စပ်လျဉ်းပြီး လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသူများ၌ ကန့်သတ်ချက်အနည်းငယ်မျှသာ ရှိနိုင်ပါသည်။^{၁၀} လမ်းညွှန်မူများကို ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမည်ဆိုပါက မတူညီသည့်အုပ်စုများ အကြား သဘောထားကွဲလွဲမှု ပို၍ရှိလေလေ၊ အယူဝါဒပို၍ ကွဲပြားလေလေ၊ အသေးစိတ်ရေးဆွဲမှုကို သဘောတူညီမှုရရန် ပိုမိုခဲယဉ်းလှပါသည်။ အထူးသဖြင့် သဘောကွဲလွဲခဲ့ကြသည့် အကြောင်း အရာများအပေါ် သဘောတူညီမှုရရန်ပိုမို ခဲယဉ်းလှပါသည်။ အထူးသဖြင့် ထိုကဲ့သို့ ဆွေးနွေး ညှိနှိုင်းသည့် လုပ်ငန်းစဉ်အများစုကို ကြည့်ပါက ယေဘုယျဆန်သော သို့မဟုတ် (အရေးပါ သည့်မူများ ဖြစ်သော်လည်း) အသေးစိတ်ရေးသားဖော်ပြထားခြင်းမရှိသော မူများပါရှိသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များအဖြစ်သာ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခဲ့ကြကြောင်းတွေ့ရှိရသည်။ ထိုကဲ့သို့ ဖြစ်စဉ်များကို အန်ဂိုလာ ၁၉၉၂၊ အီရတ် ၂၀၀၄၊ ကင်ညာ ၂၀၀၉၊ နီပေါ ၂၀၀၅ နှင့် ၂၀၀၇၊ ရဝမ်ဒါ ၁၉၉၂ နှင့် ဇင်ဘာဘွေ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုဖြစ်စဉ်များတွင် တွေ့ရှိနိုင်သည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေ အဓိကအကျိုးသက်ဆိုင်သူများအကြား ကွဲပြားခြားနားမှုနည်းပါးပြီး သြဇာအာဏာ ဘက်ညီမျှမှုရှိလျှင် အသေးစိတ်သဘောတူညီချက်များ ရရှိလာနိုင်ပါသည်။ ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးမှုမတိုင်မီ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများအကြား မူများအပေါ်ဆွေးနွေးချိန်ရရှိခဲ့သည့် အချို့ ဖြစ်ရပ်များ၌ ၎င်းတို့၏ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှုသည်လည်း မည်မျှအသေးစိတ်ရေးဆွဲနိုင်သည်ဆိုသည့် အပေါ် သက်ရောက်နိုင်ပါသည်။ သို့သော် အဓိကအားဖြင့် အနာဂတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးအဖွဲ့၌ နိုင်ငံရေးဇာတိကောင်များ၏ ကိုယ်စားပြုမှုနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး သေချာရေရာမှုမရှိမနေ ခြင်း၊ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုအစောပိုင်း၌ သတ်သတ်မှတ်မှတ်မှုအချို့ကို သဘောတူညီရန် လိုအပ် သည်ဟု (မြေပြင်အခြေအနေများပြောင်းလဲသွားနိုင်သည်ဟု စိုးရိမ်စိတ်ရှိခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ် နိုင်ပါသည်) ယူဆခြင်း စသည့် စေ့ဆော်မှုများကြောင့် အသေးစိတ်အချက်အလက်များကို ဇာတိ ကောင်များအကြား သဘောတူညီခြင်းသည် အရေးအကြီးဆုံး အကြောင်းရင်းများ ဖြစ်နိုင်ပါ သည်။ ထိုသို့လုပ်ဆောင်လျှင် နိုင်ငံရေးဇာတိကောင်များသည် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအား အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုအပေါ် စိစစ်ဖို့ရည်ရွယ်သည့် အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် လုပ်ငန်း စဉ်ယန္တရားများ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်းအပေါ် စိတ်ဝင်စားကြမည်ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် အချို့ သောဖြစ်ရပ်များတွင် ထိုသို့သော လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများရှိမနေခြင်းက အသေးစိတ်ရေးသား ဖော်ပြထားသည့်မူများနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး သဘောတူညီချက်ရရန် လွယ်ကူချောမွေ့စေပါသည် (လေးထောင့်ကွက် ၅.၂ ကိုဖတ်ရှုလေ့လာပါ)။

၁၀ ရှင်းလင်းမှုမရှိသည့် (သို့မဟုတ် မပြီးစီးသည့်) မူများဖြင့်သာ အဆုံးသတ်ခဲ့ပြီး ထိုမူများကိုလည်း စစ်အစိုးရက တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းသည့် ဖြစ်စဉ်နှစ်ခုကိုသာ စာရေးသူမှ လေ့လာတွေ့ရှိခဲ့ပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ မြန်မာနိုင်ငံ ၂၀၀၈ ဖြစ်စဉ် နှင့် ထိုင်းနိုင်ငံ ၂၀၁၇ ဖြစ်စဉ် တို့ ဖြစ်ပါသည်။

တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် အသေးစိတ်မှု အတိုင်းအတာ မြင့်မားပါသည်။ ဥပမာ ဘာရိန်းနိုင်ငံ ၂၀၀၂ ဖြစ်စဉ်နှင့် မော်ရိုကိုနိုင်ငံ ၂၀၁၁ ဖြစ်စဉ်တို့ဖြစ်ပါသည်။ သို့တိုင် အင်မတန်အသေး စိတ်ဖော်ပြထားသည့်မူများပါဝင်သည့် လုပ်ငန်း စဉ်များသည် မတူညီသောရေခံမြေခံအခြေအနေများနှင့် အသွင်ကူးပြောင်းမှုဖြစ်စဉ် အမျိုးမျိုး တို့၌ ဖြစ်တည်နိုင်ပါသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ၌ အတိုက်အခံအင်အားစုဘက်က အစုအဖွဲ့အချို့က သပိတ်မှောက်သော ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုတစ်ခု သို့မဟုတ် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုတစ်ခုသည် အသေး စိတ်ရေးဆွဲဖော်ပြထားသောမူများ သဘောတူလက်ခံလာစေရန် စွမ်းဆောင်နိုင်ပါသည်။ ဥပမာ ဘူရူန်ဒီနိုင်ငံ (Burundi) ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ် ဖြစ်စဉ်၊ ချဒ်နိုင်ငံ (Chad) ၂၀၁၈ နှင့် ၂၀၂၂ ဖြစ်စဉ်၊ မာလီ နိုင်ငံ (Mali) ၂၀၂၁ ဖြစ်စဉ်တို့ဖြစ်ပါသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ၌ ဆွေးနွေးမှုတွင်ပါဝင်သူအားလုံး အသေး စိတ်မူများကို စစ်မှန်စွာညှိနှိုင်းဆွေးနွေးနိုင်ပါသည်။ နမ်မီးဘီးယားနိုင်ငံ (Namibia) နှင့် တောင် အာဖရိကနိုင်ငံများသာမက (မွန်တီနီဂရိုနိုင်ငံ (Montenegro) ၂၀၀၆ ဖြစ်စဉ်များ)ကို သာကေ အနေဖြင့် တွေ့ရနိုင်ပါသည်။ အင်မတန်မှအသေးစိတ်ရေးဆွဲဖော်ပြထားသည့်မူများကို ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးခဲ့ကြသည့်ဖြစ်ရပ်များတွင် ထိုမူများသည် ပုံမှန်အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း တွင် ထင်ဟပ်လေ့ရှိပါသည်။ တစ်နည်းဆိုရလျှင် အသေးစိတ်မူများကို ပဋိပက္ခဖြစ်နေသည့်အဖွဲ့ များအကြား သဘောတူညီနိုင်ခဲ့လျှင် ၎င်းတို့အား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်စာသားအဖြစ် ရိုက်နှိပ်ဖော်ပြနိုင်ခြေ ရှိပါသည်။

ချဒ်နိုင်ငံ ၂၀၂၂ ဖြစ်စဉ်သည် အခြားရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် စိတ်ဝင်စားစရာကောင်း သော ဖြစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံရေးအတိုက်အခံအင်အားစုမှ အစုအဖွဲ့အချို့က ပြည်ထောင်စု အဆင့်တွေ့ဆုံဆွေးနွေးရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို သပိတ်မှောက်ခဲ့ကြသော်လည်း ဆွေးနွေးပွဲတက် ရောက်သည့် ကိုယ်စားလှယ်များအကြား ပြန်လည်ပြင်ဆင်ခွင့်မရှိသည့် သမ္မတငါးနှစ်သက်တမ်း နှင့် တစ်ကြိမ်သာသက်တမ်းတိုးခွင့်ကဲ့သို့သော အငြင်းပွားဖွယ်ကိစ္စရပ်များကို သဘောတူညီ နိုင်ခဲ့ကြသည်။ ပြန်လည်ပြင်ဆင်ခွင့်မရှိသည့် ဥပဒေအပိုဒ်ငယ်ကို ပဏာမဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေမူကြမ်းတွင် ထည့်သွင်းခဲ့ကြပါသည်။ သို့သော် နောက်ပိုင်းတွင် ပြည်လုံးကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲ ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လက်မှတ်ရေးထိုးအတည်မပြုမီ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်က ယင်း ဥပဒေအပိုဒ်ငယ်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားမှ ပြန်လည်ဖယ်ထုတ်ခဲ့ပါသည်။

ယင်းသည် ပြည်ထောင်စုအဆင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲတွင် (အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင် အဖွဲ့က ခန့်အပ်ထားသည့်) ကိုယ်စားလှယ်များ၏ တောင်းဆိုချက်များနှင့် အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာ ပိုင်တို့၏ လိုလားချက်များအကြား ပွတ်တိုက်မှုရှိခဲ့သည်ဆိုသည်ကို ညွှန်ပြနေပါသည်။ ၎င်း သည် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် (အထူးသဖြင့် ဒေသတွင်းရှိ အဖွဲ့အစည်းများ) အား အကျိုး သက်ဆိုင်သူများအကြား ကြားဝင်ညှိနှိုင်းရန် သို့မဟုတ် ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်သူများအား ၎င်းတို့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ထိန်းချုပ်ဟန့်တားနိုင်ခြေရှိပြီး နိုင်ငံတကာနှင့် ဒေသတွင်း ဒီမိုကရေစီ စံနှုန်းများနှင့် ကိုက်ညီသည့်မူများကို လိုက်နာစေရန် အားပေးဆွဲဆောင်နိုင်သည့် လွှမ်းမိုးမှု ဩဇာကို ပေးပါသည်။

ဘာရိန်းနိုင်ငံ (လေးထောင့်ကွက် ၃.၃ ကိုဖတ်ရှုလေ့လာပါ) နှင့် မော်ရိုကိုနိုင်ငံတို့သည် လည်း တမူထူးခြားသည့်ဖြစ်စဉ်များ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဖြစ်စဉ်များကိုကြည့်လျှင် လမ်းညွှန်အခြေခံ

မူများကို အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်အဖွဲ့က တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်းသည်ဆိုသော်လည်း ယင်းမူများမှာ ပြည်သူ့တောင်းဆိုမှုများကိုပါ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းမြင်တွေ့ကြားသိမှုဖြင့် ရေးဆွဲထားသည့် (ဆန္ဒပြမှုများ ရပ်တန့်သွားစေရန်လည်း ရည်ရွယ်သော) လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် ယင်းရေးခံမြေခံအခြေအနေ၌ သက်ဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်အဖွဲ့က ထိန်းချုပ်နိုင်သည့်အချက်နှင့် တရားဝင်စိစစ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ် မရှိသည့် အချက်တို့ကို ထောက်ဆလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်စာသားများ၌ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ ထင်ဟပ်မှုအတိုင်းအတာမှာ နိုင်ငံတွင်းရှိအုပ်စုများ၊ နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် အဖွဲ့အစည်းများက အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာပိုင်အဖွဲ့ အပေါ် မည်မျှလွှမ်းမိုးနိုင်မှုရှိသည်ဆိုသည့် အချက်အပေါ် မူတည်ပါသည်။ မော်ရိုကိုနိုင်ငံဖြစ်စဉ်ကိုကြည့်လျှင် အာရပ်နိုင်ငံ လူထုပုန်ကန်မှုဖြစ်ပွားပြီးနောက်ပိုင်းမှာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားအဖြစ် အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည့်အတွက် လူ့အဖွဲ့အစည်းမတည်ငြိမ်မှုကို ထိထိရောက်ရောက် လျှော့ချနိုင်ခဲ့ပါသည်။ မော်ရိုကိုနိုင်ငံ၌ ဖြစ်ပွားခဲ့သည့်ဖြစ်စဉ်မှာ ဘာရိန်းနိုင်ငံ အခြေအနေနှင့် လုံးလုံးလျားလျား ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ပါသည်။

လေးထောင့်ကွက် ၃.၃။ ဘာရိန်းနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌ မထင်ဟပ်ခဲ့သည့် သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ

ဘာရိန်းနိုင်ငံ တွင် ၂၀၀၁ ခုနှစ် ပြည်ထောင်စုအဆင့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရေးပဋိညာဉ်တွင် စာရင်းသွင်းခဲ့သည့် မူများကို လူထုက အကျယ်တဝင့်ထောက်ခံသည့်တိုင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ် စာသားတွင် ထည့်သွင်းခဲ့ခြင်း မရှိပေ (O’Sullivan ၂၀၀၅)။ အာဏာရှင်အစိုးရက လူထုဖိအားကို တုံ့ပြန်သည့်အနေဖြင့် ထိုမူများအား တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း မူကြမ်းရေးဆွဲခဲ့သော်လည်း ၎င်း၏အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို စုစည်းထားရန်ဖြစ်ပါသည်။^၁ အငြင်းပွားဖွယ်အဖြစ်ဆုံး ဆွေးနွေးခဲ့သည့်မူများအနက်တစ်ခုမှာ ခန့်အပ်ခံဒုတိယမြောက်လွှတ်တော်တစ်ရပ် ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ရေးဆိုသည့် မူဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းသည် ပြည်ထောင်စုအဆင့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရေး ပဋိညာဉ် (အခန်း ၅ - ဒီမိုကရေစီ

အသက်သွေးကြော) အရ -အကြံပြုရေးကဏ္ဍ၌သာ ထားရှိရန် ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် အစိုးရကဦးဆောင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် ရွေးကောက်ခံလွှတ်တော်၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာထက် ကျော်လွန်သည့် ဥပဒေပြုအာဏာရှိသော၊ ရွေးကောက်ခံမဟုတ်သည့် ဒုတိယမြောက်လွှတ်တော်တစ်ရပ်ကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့ပါသည် (Mohamoud ၂၀၀၅)။ ထိုဆုံးဖြတ်ချက်၏ တိုက်ရိုက်မဟုတ်သည့်တိုင် အမြင်သာဆုံးနောက်ဆက်တွဲဖြစ်ရပ်များမှာ အာရပ်လူထုဆန့်ကျင်တော်လှန်မှုကို နှိုးထစေခဲ့သည့်၊ ဒီမိုကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကိုလိုလားသော လူထုဆန္ဒပြပွဲများ စတင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည် (ICG ၂၀၁၁)။

၁ နိုင်ငံတော်အဆင့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရေး ပဋိညာဉ်တွင် ပါဝင်သည့်လမ်းညွှန်မူများအနက် စည်းမျဉ်းခံဘုရင်စနစ်ကို တည်ထောင်ခြင်း၊ (ခန့်အပ်ခံ အထက်လွှတ်တော်တစ်ရပ်ပါဝင်သော) လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ရှိသည့် လွှတ်တော်စနစ်၊ ပင်မစံတန်ဖိုးများနှင့် အခြေခံမူအတွဲစု၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးအပါဝင် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး/တရားမျှတမှု၊ တန်းတူညီမျှမှု၊ လွတ်လပ်ခွင့်၊ လုံခြုံရေး၊ ငြိမ်းချမ်းရေး၊ ပညာရေး၊ လူမှုစည်းလုံးရေးနှင့် တန်းတူညီမျှအခွင့်အရေး၊ လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီ၏လွတ်လပ်ခွင့်ကို အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ လွတ်လပ်စွာယုံကြည်ကိုးကွယ်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ ဆန္ဒဖော်ထုတ်ခွင့်နှင့် ရေးသားထုတ်ဝေခွင့်၊ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ လွတ်လပ်စွာဖွဲ့စည်းခွင့်၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွက် မိသားစုကိုအခြေခံသည့်စနစ်၊ အခွင့်အရေးနှင့်တာဝန်အဖြစ် အလုပ်တာဝန်များလုပ်ဆောင်ခြင်း၊ သိပ္ပံပညာရပ်ကို အားပေးမြှင့်တင်ခြင်း၊ စာပေ၊ အနုပညာ၊ ဥပဒေပြုရေးရင်းမြစ်အဖြစ် အစ္စလာမိဘာသာကို သတ်မှတ်ခြင်း၊ အာဏာများခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း၊ တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ လွတ်လပ်ခွင့်၊ ပြည်သူလူထုရေးရာကိစ္စရပ်များတွင် လူထုပါဝင်ခွင့်၊ စီးပွားရေးဆိုင်ရာမှု အတွဲစုများ၊ လုံခြုံရေးဆိုင်ရာမှုများနှင့် ပြည်ပဆက်ဆံရေးဆိုင်ရာမှုများ စသည်တို့လည်း ပါဝင်ပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အသေးစိတ်မှုနယ်ပယ်နှင့်အတိုင်းအတာကို လေ့လာချိန်တွင် နောက်ထပ်မှတ်သားရမည့် အကြောင်းရင်းခံတစ်ခုမှာ တိကျသေချာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပုံစံဒီဇိုင်းနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး မတူညီသော အကျိုးသက်ဆိုင်သူများအကြား တူညီဆန္ဒ မည်မျှရှိထားနှင့်ပြီဆိုသည့် အရာဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့သော ဖြစ်ရပ်ကို ဂမ်ဘီယာဖြစ်စဉ်က ပြသလျက်ရှိပါသည် (လေးထောင့်ကွက် ၃.၄ ကို ဖတ်ရှုလေ့လာပါ။)။

အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခအလွန်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများတွင် ထိုသို့လုပ်ဆောင်ခြင်းသည် နားလည်လက်ခံ၍ရသော်လည်း အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည့်မူများကို လက်ခံသဘောတူရန် ခဲယဉ်းပြီး (အမြော်အမြင်မဲ့သော) လုပ်ဆောင်မှုမျိုးဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သို့တိုင် ဖြစ်စဉ်အချို့၌ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများက ၎င်းတို့ သဘောတူလက်ခံသည့်မူများကို အသေးစိတ်ရေးသားရန် တုံ့ဆိုင်းမနေတတ်ကြပေ။

အခြေအနေများပြောင်းလဲနေသည့်တိုင် ပြောင်းလဲမှုပြုလုပ်ရန်အတွက် အရှိန်အဟုန်သည် အချိန်ကြာမြင့်စွာ တည်မြဲမည်ဟု ယုံကြည်ခြင်းသည် တစ်ခါတရံ၌ အမြော်အမြင်မဲ့သည့် အတွေးမျိုး ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သို့သော် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အသေးစိတ်ရေးသားထားသောမူများအား ဆောလျင်လွန်းစွာ သဘောတူညီခြင်းသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းအစိတ်အပိုင်းများကို ပိုမို၍အကွဲအပြဲဖြစ်စေပြီး အနာဂတ် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများအတွက်ပါ လမ်းကြောင်းပိတ်ဆို့စေနိုင်ပါသည်။ ထို့ပြင် တစ်ခါတရံ၌ အသေးစိတ်ရေးသားထားသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအပေါ် အနက်အဓိပ္ပာယ်ပြန်ဆိုရန် ဆိုခြင်းသည်ပင်လျှင် ဆွေးနွေးရမည့် ခေါင်းစဉ်တစ်ခု ဖြစ်လာနိုင်ပါသည်။ အကျိုးသက်ဆိုင်သူအားလုံး လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအား အနက်အဓိပ္ပာယ်ပြန်ဆိုမှုနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး တူညီသည့်နားလည်မှုရှိရန်လည်း အရေးကြီးပါသည်။

အနှစ်ချုပ်ရလျှင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အသေးစိတ်မှုနယ်ပယ်နှင့် အတိုင်းအတာသည် အနာဂတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့အားလမ်းညွှန်၍ ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်မည့် အဓိကကျသောအကြောင်းအရာများအပေါ် သဘောတူညီရန်အတွက် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသူများအကြား အဆင်သင့်ဖြစ်နေခြင်း ရှိ မရှိအပေါ် မူတည်ပါသည်။ အသေးစိတ်အချက်အလက်များအပေါ် သဘောတူညီရန်ခဲယဉ်းပြီး ယင်းသည် အငြင်းပွားဖွယ်ကိစ္စရပ် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သို့သော် ပို၍ယေဘုယျကျသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ ဆိုလိုရင်းအပေါ် မတူညီသောအကျိုးသက်ဆိုင်သူများအကြား မတူညီသော နားလည်သဘောပေါက်မှုများ ရှိနိုင်ပါသည်။ အနက်ထွေပြားခြင်းသည် အကျိုးသက်ဆိုင်သူများမှ ၎င်းတို့စိတ်ကြိုက် အဓိပ္ပာယ်ဖော် ဇုတ်ကြောင်းတည်ဆောက်ကာ မိမိတို့၏မဲဆန္ဒရှင်များ၊ အားပေးထောက်ခံသူလူထုအား စည်းရုံးပြောဆိုနိုင်ရန် အထောက်အကူဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။

သို့သော် စစ်မြေပြင် အပြင်ဘက်၌ ထိတွေ့ဆက်ဆံရန်နှင့် လုပ်ငန်းစဉ်၏နောက်ပိုင်း၌ ထပ်မံတွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုကို ဖြစ်စေနိုင်မည့် အခြေခံကျသော အချက်အများကို သဘောတူညီချက်များရရှိအောင် ပြုလုပ်ရန်က ပို၍အခက်ကျနိုင်သည်ဆိုသောရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုလုပ်ငန်းစဉ်သည် နောက်ဆုံးသဘောတူညီသည့်အကြောင်းအရာထက် တစ်ခါတရံ၌

လေးထောင့်ကွက် ၃.၄။ ဂမ်ဘီယာနိုင်ငံမှ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ

၂၀၁၆ သမ္မတရွေးကောက်ပွဲတွင် ကာလရှည်ကြာစွာ အုပ်ချုပ်ခဲ့သူ Yahya Jammeh က အတိုက်အခံ ခေါင်းဆောင် Adama Barrow ကို ရှုံးနိမ့်ခဲ့ပြီးနောက် ဂမ်ဘီယာနိုင်ငံရေး ပါတီများ ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့နှင့် အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများက အားပေးထောက်ခံသည့် အစိုးရအသစ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုပြင် ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို စတင်ခဲ့ပါသည်။ မျှော်လင့်ချက်များစတင်သည့် အခိုက်အတန့်တစ်ခု ဖြစ်ပြီး သမ္မတရာထူးကို ယူခွင့်ပြုသည့် အကြိမ်အရေအတွက် လျှော့ချရေးလိုအပ်မှုကို တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရေး အပါအဝင် အပြောင်းအလဲများ လုပ်ဆောင်ရန်လိုအပ်သည်ဆိုသည့်အပေါ် ယေဘုယျသဘောတူညီချက်ရရှိခဲ့သည့် အချိန်ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၁၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြန်လည်သုံးသပ်ရေး ကော်မရှင်အက်ဥပဒေတွင် ကော်မရှင်က အကာအကွယ်ပေးပြီး အားပေးမြှင့်တင်ရမည့် အထွေထွေမူခြောက်ချက် ပါဝင်ပါသည် (၆ (ဃ) (၁)မှ (၆) အထိ)။ ထိုမူခြောက်ချက်အနက်မှ တစ်ချက်သည် အနာဂတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားတွင် သမ္မတ၏ သက်တမ်းအရေအတွက် ကန့်သတ်ခြင်းကို စတင် မိတ်ဆက်သည့်အပိုင်း ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသူ အုပ်စုအားလုံးက ထိုမူကိုလက်ခံသဘောတူခဲ့ကြသော်လည်း အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်သည့်အပိုင်းနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး နောက်ထပ် အသေးစိတ်အချက်များကို မပြဋ္ဌာန်းခဲ့ကြပေ။ ဥပမာ ခွင့်ပြုသည့်သမ္မတသက်တမ်းအကြိမ်ရေ၊ ထိုအကြိမ် အရေအတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက်က နောက်ကြောင်းပြန်အကျိုး သက်ရောက်မှု ရှိ မရှိနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက် သည် ပြင်ဆင်၍ရ မရစသည်တို့ကို မပြဋ္ဌာန်းခဲ့ကြပေ။^၁ အထူး

သဖြင့် သမ္မတသက်တမ်း အကြိမ်ရေကန့်သတ်မှု၏ နောက်ကြောင်းပြန်သက်ရောက်မှုကဲ့သို့သော အသေးစိတ်ဖော်ပြချက်များသည် အချေအတင်ငြင်းခုံမှု အကြောင်းရင်းဖြစ်လာခဲ့ပါသည်။ နောက်ကြောင်းပြန်အာဏာသက်ရောက်မှုသည် လက်ရှိ သမ္မတအား ၂၀၂၆ ခုနှစ် အလွန်ကာလ၌ ပြန်လည်ရွေးကောက်ခံခွင့်ကို ကန့်သတ်လိမ့်မည်ဖြစ်သည့်အတွက် လွှတ်တော်ထဲရှိ သမ္မတ၏ မဟာမိတ်များက ထိုသို့သော ဥပဒေအပိုဒ်ပါသည့် ၂၀၂၀ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းသစ်ကို ကန့်ကွက်ခဲ့ကြပါသည် (Saine ၂၀၂၁)။

အဆိုပါဖြစ်ရပ်သည် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသူများအကြား ကျယ်ပြန့်သည့် မူတစ်ခုနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး (သမ္မတ သက်တမ်း အကြိမ်ရေ ကန့်သတ်ခြင်းကဲ့သို့သော အကြောင်းအရာ) အားကောင်းခိုင်မာသော တူညီဆန္ဒတစ်ခုတည်မြဲနေနိုင်သော်လည်း အဆိုပါမူကို မည်သို့အကျိုးသက်ရောက်စေမည်ဆိုသည့် အပိုင်းနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး သဘောထားကွဲလွဲနိုင်ကြောင်း ပြသလျက်ရှိပါသည်။ အခြားတစ်ဘက်တွင် နောက်ပိုင်း၌ သဘောထားကွဲလွဲမှုမဖြစ်စေရန် မူများကို မည်သို့အနက်အဓိပ္ပါယ်ပြန်ဆိုပြီး အကျိုးသက်ရောက်စေမည်ကို ဂရုတစိုက်ထည့်သွင်းစဉ်းစားဆင်ခြင်ဖို့လိုကြောင်း ပြသလျက်ရှိပါသည်။ သို့သော် တစ်ချိန်တည်းမှာပင် အရာရာတိုင်းအတွက် ဥပဒေပြုပြီး ဖြေရှင်းမရနိုင်ကြောင်း၊ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအပေါ် သဘောတူညီမှုသည် လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် အောင်မြင်သော၊ တူညီဆန္ဒရှိသော အဆုံးသတ်မျိုးရရှိရန် အကြွင်းမဲ့အာမခံနိုင်ကြောင်း သက်သေပြလျက်ရှိပါသည်။

၁ အရွယ်ရောက်ပြီးသူတိုင်း မဲပေးခွင့်ကိုအခြေခံပြီး ပုံမှန်ကျင်းပပြုလုပ်သည့် ဒီမိုကရေစီရွေးကောက်ပွဲနှင့် သမ္မတရာထူး ထမ်းဆောင်ခွင့်အတွက် သက်တမ်းကန့်သတ်မှုတို့ကို မိတ်ဆက်ထည့်သွင်းခြင်း၏ အရေးကြီးပုံ (၂၀၁၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်ရေးကော်မရှင်အက်ဥပဒေ၊ ပုဒ်မ (၆) (ဃ - ၅)။

ပို၍အရေးကြီးနိုင်ပါသည် (ဥပမာ ၂၀၁၅ ခုနှစ် နီပေါနိုင်ငံ ဖြစ်စဉ်)။ အသေးစိတ်မဖော်ပြထားသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ ပဋိပက္ခဖြစ်နေသည့် အုပ်စုများအကြား သဘောတူညီချက် ရရှိရေး တွေ့ဆုံဆွေးနွေးနိုင်ရန်နှင့် ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ရန် ပိုမိုလွယ်ကူပါသည်။ ထို့ပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့အတွက် ၎င်းတို့အလုပ်လုပ်နိုင်မည့် ယေဘုယျမူဘောင်တစ်ခုကို ဖန်တီးပေးရန်လည်း လွယ်ကူပါသည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင်မူ အနက်ထွေပြားခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့တွင် သိသိသာသာ ကိုယ်စားမပြုနိုင်သော၊ ထိုသို့ အနက်ထွေပြားခြင်းကြောင့် ထိခိုက်စေသည့် အဖွဲ့များအတွက် အာမခံချက်များများစားစား မရရှိနိုင်ပေ။

အခန်း (၄)

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများရေးဆွဲချမှတ်ပုံ နည်းလမ်းများနှင့် ၎င်းတို့ကိုတွေ့မြင်ရနိုင်သည့် ရင်းမြစ်များ

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို
ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသည့် ဖြစ်စဉ်များတွင်
ထိုမူများကိုတောင်းဆိုသည့်
အဓိကဇာတ်ကောင်များသည်
ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားစဉ်ကာလနှင့်
အစောပိုင်းညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ၌
၎င်းတို့ ရယူတည်ဆောက်ထားပြီး
ဖြစ်သော ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုများ
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲစဉ်
ကာလ၌ တဖြည်းဖြည်းမှေးမှိန်
ပျောက်ကွယ်သွားမည်ကို
စိုးရိမ်နိုင်ပါသည်။

ပြီးခဲ့သည့် အခန်းများ၌ ဆွေးနွေးခဲ့သလိုပင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံအတွင်းမှ^{၁၁} သို့မဟုတ် နိုင်ငံပြင်ပမှ တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခြင်း သို့မဟုတ် ဖိုရမ် အမျိုးမျိုး၌ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးခြင်းဖြင့် ရရှိလာနိုင်ပါသည်။^{၁၂} လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးသည့်ဖြစ်စဉ်များတွင် ထိုမူများကိုတောင်းဆိုသည့် အဓိကဇာတ်ကောင်များသည် ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားစဉ်ကာလနှင့် အစောပိုင်းညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ၌ ၎င်းတို့ရယူတည်ဆောက်ထားပြီးဖြစ်

၁၁ ဖြစ်စဉ်ခြောက်ခုတွင် အဆိုပါလမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်အဖွဲ့က တစ်ဖက်သတ် သွတ်သွင်း ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ယင်းအစိုးရများမှာ စစ်အစိုးရများ (ဖီဂျီနိုင်ငံ ၂၀၁၂၊ မြန်မာနိုင်ငံ ၁၉၉၂/၂၀၀၃ နှင့် ထိုင်းနိုင်ငံ ၂၀၁၄) နှင့် သက်ဦးဆံပိုင်ဘုရင်အုပ်ချုပ်သည့်နိုင်ငံများ (ဘရိန်းနိုင်ငံ ၂၀၀၁၊ ဘူတန်နိုင်ငံ ၂၀၀၁ နှင့် မောရိုကိုနိုင်ငံ ၂၀၁၁) တို့ ဖြစ်ပါသည်။ တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းသော လမ်းညွှန်ရေးရာများသည် များသောအားဖြင့် စစ် အာဏာသိမ်းပြီး သို့မဟုတ် (အာဏာရှင်အစိုးရကို မဖယ်ရှားနိုင်သော်လည်း လူထုလိုလားသည့်တောင်းဆိုမှုများကို တုံ့ပြန်ရန်အတွက် ဖိအားပေးနိုင်ခဲ့သည့်) လူထုဆန္ဒပြမှုများ ဖြစ်ပွားပြီးနောက်ပိုင်း အစိုးရကဦးဆောင်သည့် အသွင် ကူးပြောင်းရေးဖြစ်စဉ်များနှင့် ပတ်သက်ဆက်စပ်နေလေ့ရှိပါသည်။

၁၂ ဖြစ်ရပ်သုံးခုတွင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ပြည်တွင်းလက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားပြီးနောက်ပိုင်း စစ်ပွဲတွင်ပါဝင် ခဲ့သည့် အုပ်စုများအကြားညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာမှ ရရှိခဲ့ပါသည်။ (အန်ဂိုလာနိုင်ငံ ၁၉၉၂၊ ဘူဂွန်ဒီနိုင်ငံ ၂၀၀၀ နှင့် ရဝမ်ဒါ နိုင်ငံ ၁၉၉၂ ဖြစ်စဉ်များ)။ နီပေါနိုင်ငံတွင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ပြည်တွင်းလက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားပြီး နောက်ပိုင်း ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ကြပါသည်။ သို့သော် ၎င်းတို့သည် စစ်ပွဲတွင် ပါဝင်ခဲ့သည့် အုပ်စုများနှင့် အမျိုးမျိုးသော နိုင်ငံရေးပါတီများအကြား ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာမှ ရရှိလာခဲ့သည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများဖြစ်ပါသည်။ အခြားဖြစ်စဉ်သုံးခု၌ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ရွေးကောက်ပွဲအကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်ပွားပြီးနောက်တွင် နိုင်ငံရေးပါတီများအကြား (ကင်ညာနိုင်ငံ ၂၀၀၉ နှင့် ဇင်ဘာဘွေနိုင်ငံ ၂၀၀၈ ဖြစ်စဉ်များ) ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာမှ သို့မဟုတ် ပြည်ပကျူးကျော်စစ်နောက်ပိုင်း ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာမှ (အီရတ်နိုင်ငံ ၂၀၀၄ ဖြစ်စဉ်) ရရှိလာခဲ့ပါသည်။ ဖြစ်စဉ်နှစ်ခု၌ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အာဏာလွှဲပြောင်းရယူခြင်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံလွတ်လပ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းက တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းသော သို့မဟုတ် ၎င်းတို့ပါဝင်မှုဖြင့်၊ ၎င်းတို့နှင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးခြင်းဖြင့် ရရှိလာခဲ့ပါသည်။ (ကိုဆိုဗိုနိုင်ငံ ၂၀၀၇ နှင့် မွန်တီနီဂရိုနိုင်ငံ ၂၀၀၆ ဖြစ်စဉ်များ)။ ချဒ်နိုင်ငံနှင့် မာလီနိုင်ငံတို့တွင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အတိုက်အခံအုပ်စုများနှင့် အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများက သပိတ်မှောက်ခဲ့ကြသည့် ပြည်ထောင်စုအဆင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများ၌ အသေးစိတ်ရေးသား ဖော်ပြနိုင်ခဲ့ကြပါသည်။ သပိတ်မှောက်ခဲ့ခြင်းမှာ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုလွယ်လျားသည် စည်းနှောင်အားမရှိဘဲ အကြံ ပြုသည့် သဘောသက်သက်သာဖြစ်ပြီး ထိုတွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများ၏ ရည်ရွယ်ချက်နှင့် ဆွေးနွေးသည့်အကြောင်းအရာ များမှာ အစိုးရကညွှန်ကြားထားသည့်အရာဟု ထင်မြင်ယူဆကြသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။

သော သြဇာလွှမ်းမိုးမှုများ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲစဉ်ကာလ၌ တဖြေးဖြေးမှန်းမှိန်ပျောက် ကွယ်သွားမည်ကို စိုးရိမ်နိုင်ပါသည်။ (ဥပမာ တောင်အာဖရိက ဖြစ်စဉ်)။ ထိုအကျိုးသက်ဆိုင်သူ များသည် မိမိတို့၏ အကျိုးစီးပွားအပေါ် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်နိုင်သည့် စာသားမျိုး ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့က မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းမပြုနိုင်ရန် ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်သည့်အနေ ဖြင့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ (Ginsburg ၂၀၁၀)။ ထို့ကြောင့် အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခမှ ငြိမ်းချမ်းရေးသို့ အသွင်ကူးပြောင်းရာ၌ အမှန်တကယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲ ရေးလုပ်ငန်းစဉ်မစတင်မီ နိုင်ငံရေးနှင့် လူမှုရေးအုပ်စုအမျိုးမျိုးတို့အနေဖြင့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူ များကို သဘောတူညီဖို့အရေးကြီးပါသည်။ အထူးသဖြင့် ထိုလမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အသေး စိတ်ရေးသားထားသည်ဖြစ်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့အတွက် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေး ရန် အခွင့်အလမ်းအနည်းငယ်မျှသာရှိလျှင် ထိုသို့ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်မစတင်မီ သဘောတူညီရန်အလွန်ပင်အရေးကြီးပါသည်။ (Brandt နဲ့ အခြားရေးသားပြုစုသူများ ၂၀၁၁:၆၃ ကို ဖတ်ရှုလေ့လာပါ။)။

စင်စစ်၌ ဖြစ်စဉ်အများစုကိုကြည့်လျှင် ပဋိပက္ခ၌ပါဝင်သော၊ အရေးပါသောအုပ်စုများ အားလုံး လမ်းညွှန်ရေးမူများကို ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးခြင်းအဆင့်၊ ရေးဆွဲခြင်းအဆင့်တို့၌ ပါဝင်ခဲ့ပါ သည်။ (ဥပမာ အင်္ဂိုလာနိုင်ငံ ၁၉၉၂ ဖြစ်စဉ်၊ ကင်ညာနိုင်ငံ ၂၀၀၉ ဖြစ်စဉ်၊ ကိုဆိုဗိုနိုင်ငံ ၂၀၀၇ ဖြစ်စဉ်^{၁၃}၊ မာဒါဂါစကာနိုင်ငံ ၂၀၀၉ ဖြစ်စဉ်၊^{၁၄} နီပေါနိုင်ငံ ၂၀၀၅/၀၇ ဖြစ်စဉ်၊ ရဝမ်ဒါနိုင်ငံ ၁၉၉၂ ဖြစ်စဉ်နှင့် ဇင်ဘာဘွေနိုင်ငံ ၂၀၀၈ ဖြစ်စဉ်)။ ဖြစ်စဉ်အချို့၌ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင်

၁၃ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရေးစားပွဲ၌ပါဝင်သည့် အုပ်စုအားလုံး သဘောတူစာချုပ်ကို လက်ခံသဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ ခြင်း မရှိပေ။

၁၄ ‘သမ္မတ Ravalomanana ၏ အစိုးရအဖွဲ့ကို ဖြုတ်ချပြီး စစ်တပ်က Mr Rajoelina ကို သမ္မတအာဏာလွှဲပြောင်းပြီး နောက် တောင်အာဖရိက ဖွံ့ဖြိုးရေးအသိုက်အဝန်း၊ တောင်အာဖရိကသမဂ္ဂ၊ ကုလသမဂ္ဂနှင့် ပြင်သစ်ဘာသာစကား၊ ရိုးရာနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုဖြင့်တင်ရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းတို့က Rajoelina၊ Ravalomanana နှင့် အတိုက်အခံအားစုခေါင်းဆောင်များအဖြစ်ယူဆကြသည့် အခြားသမ္မတဟောင်းနှစ်ဦးအကြား ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးပွဲများ ကျင်းပပြုလုပ်ပေးခဲ့ပါသည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် ၂၀၀၉ ခုနှစ်နှောင်းပိုင်း၌ ဘက်လိုက်မှုကင်းပြီး အားလုံးပါဝင်သည့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစိုးရတစ်ရပ်ဖွဲ့စည်းရန်နှင့် ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပပြုလုပ်ရန် နှိုးဆော် သည့် သဘောတူညီချက်နှစ်ခု ရရှိခဲ့ပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ မာပူတိုနိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက် (၂၀၀၉ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၈ ရက်နေ့တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးအတည်ပြုခဲ့ပါသည်။) နှင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးပဋိညာဉ် (၂၀၀၉ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၉ ရက်နေ့တွင် လက်မှတ်ရေးထိုး အတည်ပြုခဲ့ပါသည်။) တို့ ဖြစ်ပါသည်။ မာပူတို နိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက်နှင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးပဋိညာဉ်များ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်တစ်ခု ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရန်နှင့် အဆိုပါ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေသစ်အား အတည်ပြုရန်အတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲလုပ်ရန်ဆိုသည့် အချက်အလက်များ ပါဝင်ပါသည်။ ထို့ပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ကို မူကြမ်းရေးဆွဲရန် တာဝန်ယူရမည့်အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ပြန်လည်စိစစ်ရေးအမျိုးသားကော်မရှင်ကိုလည်း တည်ထောင်ဖွဲ့ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ သို့သော်လည်း လက်တွေ့ အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် တိုးတက်မှုအနည်းငယ်သာရှိခဲ့ပါသည်။ သို့မဟုတ် လုံးဝမရှိခဲ့ဟုဆိုနိုင်ပါသည်။ Ra- joelina သည် ၂၀၀၉ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် ထိုသဘောတူညီချက်များကို လူသိရှင်ကြားရှုတ်ချခဲ့သည်။ နောက်ဆက်တွဲ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် မာပူတို နိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက်/အသွင် ကူးပြောင်းရေးပဋိညာဉ်ပါ အချက်အလက်အချို့ ပါဝင်သော်လည်း ၎င်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို နောက်ဆုံးတွင် သမ္မတ Ra- joelina နှင့် ၎င်း၏အသွင်ကူးပြောင်းရေးအာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်း (HAT) အစိုးရတို့ဦးဆောင်သော သီးခြားပြည်ထောင်စု အဆင့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်ဖြင့် လမ်းညွှန်ခြင်းခံခဲ့ရပါသည်’ (International IDEA ၏ ၂၀၂၂ ခုနှစ် မာဒါဂါစကာ နိုင်ငံဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာမှ)။

သော အုပ်စုအချို့ကို ချန်လှပ်ထားခဲ့ပါသည်။ (အီရတ် ၂၀၀၄)^{၁၅} သို့မဟုတ် ထိုအုပ်စုများက ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုအပေါ် သပိတ်မှောက်ခဲ့ပါသည်။ (ဘူရုန်ဒီနိုင်ငံ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်ဖြစ်စဉ်၊^{၁၆} ချဒ်နိုင်ငံ ၂၀၁၈ နှင့် ၂၀၂၂ ဖြစ်စဉ်များနှင့် မာလီနိုင်ငံ ၂၀၂၁ ဖြစ်စဉ်)။ မှတ်သားဖွယ်ရာဖြစ်ရပ်မှာ ချဒ်နိုင်ငံ ၂၀၁၈ ဖြစ်စဉ်နှင့် (၂၀၂၂ ခုနှစ် ဖြစ်စဉ်လည်းပါဝင်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်) မာလီနိုင်ငံ ၂၀၂၁ ဖြစ်စဉ်များတွင် အဓိကအကျိုးသက်ဆိုင်သူများက ကန့်ကွက်ပြီး သပိတ်မှောက်သည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် တစ်ဖက်သတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ဖြစ် မြောက်ရန်လမ်းဖွင့်ပေးခဲ့ပြီး သမ္မတ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို သိသိသာသာအားကောင်းစေသည့် အငြင်းပွားဖွယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားများပြဋ္ဌာန်းသည့် အကျိုးဆက်ဖြစ်ပေါ်လာစေခဲ့ ပါသည်။^{၁၇}

၄.၁။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အနှစ်ချုပ်ဖော်ပြပေးသည့်စာရွက်စာတမ်းများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာ
အဖွဲ့အပေါ် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏
အကျိုးသက်ရောက်မှုသည်
ထိုမူများကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည့်
လုပ်ငန်းစဉ်ဒီဇိုင်း (သို့မဟုတ် ပုံစံ)
နှင့် သဘောတူညီချက် ဥပဒေအရ
မည်မျှစည်းနှောင်မှုရှိသည်ဟု
ယူဆခြင်းတို့အပေါ် မူတည်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာဆွဲရေးအဖွဲ့အပေါ် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏အကျိုးသက် ရောက်မှုသည် ထိုမူများကိုရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ဒီဇိုင်း (သို့မဟုတ် ပုံစံ) နှင့် သဘော တူညီချက် ဥပဒေအရ မည်မျှစည်းနှောင်မှုရှိသည်ဟု ယူဆခြင်းတို့အပေါ် မူတည်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာဆွဲရေးအဖွဲ့အပေါ် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှု ဆိုသည်မှာ တစ်နည်းအားဖြင့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း ရှိ၊ မရှိနှင့် ထိုမူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာဆွဲရေးအဖွဲ့အပေါ် မည်မျှဘောင်ခတ်ကန့်သတ် နိုင် သည်ကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ဤသဘောတူညီချက်များ၏ ဥပဒေအရ စည်းနှောင်မှုသဘောသဘာဝသည် ၎င်းတို့ကိုအကောင်အထည်ဖော်ရန် ပေးအပ်သည့် သက်ဆိုင်ရာအဖွဲ့များ၏ ကတိကဝတ်ပြုမှုအပေါ်မူတည်၍ ပိုမိုခိုင်မာအားကောင်းလာမည်ဖြစ် ပါသည်။^{၁၈}

၁၅ အီရတ်အစိုးရကောင်စီသည် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ အီရတ်နိုင်ငံတော်အတွက် ၂၀၀၄ ခုနှစ် အုပ်ချုပ်ရေး ဥပဒေကို သဘောတူညီခဲ့သည့် ပါတီများအနက်မှ ဘာသ်ပါတီ (Ba'ath Party) အဖွဲ့ဝင်ဟောင်းများကို ချန်လှပ် ထားခဲ့ပါသည်။ (International IDEA ၏ အီရတ်နိုင်ငံဆိုင်ရာ ၂၀၂၂ ခုနှစ် အစီရင်ခံစာမှ)။

၁၆ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအပေါ်သဘောတူညီမှုရရှိချိန်၌ ဟူတူသူပန်အဖွဲ့အစည်းနှစ်ခုဖြစ်သော ဒီမိုကရေစီကာကွယ်ရေး ဆိုင်ရာ အမျိုးသားကောင်စီ-ဒီမိုကရေစီကာကွယ်ရေးတပ်ဖွဲ့ (CNDD-FDD) နှင့် ဟူတူလူမျိုးများလွတ်မြောက်ရေး ပါတီ-အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးတပ်ဖွဲ့ (PALIPEHUTU-FNL) တို့သည် အာရှရှာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးပွဲများတွင် ပါဝင် ခြင်းမရှိခဲ့ပေ။ (International IDEA ၏ ဘူရုန်ဒီနိုင်ငံဆိုင်ရာ ၂၀၂၂ ခုနှစ် အစီရင်ခံစာမှ)။

၁၇ ချဒ်နိုင်ငံ ၂၀၁၈ ခုနှစ်ဖြစ်ရပ်တွင် အဓိကအတိုက်အခံများနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများသည် ဖိုရမ်မှရရှိသော ရလဒ်များမှာ ညှိနှိုင်းတိုင်ပင်မှုသာဖြစ်ပြီး တရားဝင်အတည်ပြုနိုင်သော ဆုံးဖြတ်ချက်များ မဟုတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊ ဖိုရမ်၏လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် အစီအစဉ်များကို အစိုးရမှညွှန်ကြားထားသည်ဟု ယူဆသောကြောင့် လည်းကောင်း အဓိကလမ်းညွှန်အခြေခံမူကိုရေးဆွဲသည့် ဖိုရမ်နှင့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို သပိတ်မှောက်ခဲ့ကြသည်။ (Mandibaye ၂၀၁၈)။

၁၈ ၁၇၈၉ ခုနှစ် ဖီလာဒဲလဖီးယားညီလာခံကြီးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာဆွဲရေးအဖွဲ့ကရှိပြီးသား ကွန်ဖက်ဒရယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရမည်ဆိုသည့် မိမိတို့၏လုပ်ပိုင်ခွင့်ကိုလျှော့ချကာ အမေရိကန်နိုင်ငံအတွက် ဖက်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲခဲ့သည့် ပုံစံဖြစ်ရပ်တစ်ခုဖြစ်ကောင်းဖြစ်နိုင်ပါသည်။ (Saunders ၂၀၁၂)။ သို့သော်လည်း လက်ရှိကွန်ဖက်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ထိန်းသိမ်းရန်ဟူသော အဓိက ရည်ရွယ်ချက်ကို

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အများအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဖော်ပြထားသည့် စာရွက်စာတမ်းများ သို့မဟုတ် သဘောတူညီချက်များတွင် ထည့်သွင်းလေ့ရှိပါသည်။ (ဇယား ၄.၁ ကို ကြည့်ပါ။)

ဥပမာအနေဖြင့် ဤစာရွက်စာတမ်းများတွင် နိုင်ငံအနာဂတ်အတွက် အကြံပြုချက်များပေးသည့် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူစာချုပ်များ၊ ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စုအဆင့်ညီလာခံများ၊ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲများနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အစီရင်ခံစာများပါဝင်နိုင်သည်။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကိုလည်း ချီလီနိုင်ငံ၏ မည်သို့မျှမအောင်မြင်ခဲ့သော ၂၀၂၃ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင်ပြုလုပ်ခဲ့သည့်အတိုင်း ရှိရင်းစွဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထဲသို့ ပြင်ဆင်ချက်အဖြစ် ထည့်သွင်းနိုင်ပါသည်။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုခုဖြင့် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ သို့မဟုတ် ပို၍ကျယ်ပြန့်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခု ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်းဆိုင်ရာ အစိုးရဒီကရီအမိန့်အဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းနိုင်ပါသည်။ ၎င်းတို့ကို (ကင်ညာနှင့် ဂမ်ဘီယာနိုင်ငံတို့၌ လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့်အတိုင်း) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ရေးဆွဲရာတွင် အကြံပြုချက်များပေးရန် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်ကို မူကြမ်းရေးဆွဲရန်တာဝန်ပေးအပ်ခံရသည့် လွှတ်တော်ကော်မတီ သို့မဟုတ် ကော်မရှင်တစ်ခု၏ သတ်မှတ်တာဝန်နှင့်လုပ်ပိုင်ခွင့်အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ်လည်း ပြဋ္ဌာန်းနိုင်ပါသည်။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို နမိမီးဘီးယားနှင့် အရှေ့တီမောနိုင်ငံတို့၌ လုပ်ဆောင်ခဲ့သလို (Brandt နှင့် အခြားရေးသားပြုစုသူများ ၂၀၁၁:၆၁) ကိုဆိုဗိုနိုင်ငံ၌ လုပ်ဆောင်ခဲ့သလို နိုင်ငံတကာသဘောတူစာချုပ်များ သို့မဟုတ် ကုလသမဂ္ဂ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များတွင်ပါဝင်သော အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အဖြစ်လည်း ထည့်သွင်းနိုင်ပါသည်။

နိုင်ငံလုံးအဆင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုလုပ်ငန်းစဉ်များမှ ပေါ်ထွက်လာသည့် အကြံပြုချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ခြင်းသည် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သူများတွင် ဆန္ဒရှိ၊ မရှိအပေါ်မူတည်ပြီး ဥပဒေအရ စည်းနှောင်မှုရှိသည့် အကြံပြုချက်များအဖြစ် ထည့်သွင်းစဉ်းစားလေ့ မရှိကြပါ။ အလားတူပင် နိုင်ငံရေး သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူစာချုပ်ကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်မှုသည် စာချုပ်တွင်ပါဝင်သော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းနှင့် ဆောင်ရွက်ရမည့်အချက်များအပေါ် အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ၏ လိုက်နာလိုသည့်ဆန္ဒရှိ၊ မရှိအပေါ်တွင် မူတည်ပါသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ၌ နိုင်ငံရေး သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးသည့်အုပ်စုများ သို့မဟုတ် တတိယအင်အားစုများသည် ထိုသဘောတူစာချုပ်ကို ဥပဒေအရစည်းနှောင်အားရှိစေပြီး သတ်မှတ်ထားသည့်ဥပဒေ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာမူဘောင်ထဲသို့ (တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သို့မဟုတ် စာချုပ်တစ်ခုလုံး) ထည့်သွင်းရန် လိုလားကြပါသည်။ (Wittke ၂၀၁၈)။

ပြောင်ပြောင်တင်းတင်းဆန့်ကျင်ရာ၌ အမေရိကန်နိုင်ငံသည် သာမန်နှင့်မတူသည့် ထူးခြားသောဖြစ်ရပ်တစ်ခုအဖြစ်မှတ်ယူနိုင်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့အများစုသည် အနည်းဆုံးနာမည်ခံသဘောသက်သက်မျှဖြင့် လမ်းညွှန်မူများကို လိုက်နာလေ့ရှိကြပါသည်။

ဇယား ၄.၁။ လမ်းညွှန်ရေးရာမူများပါဝင်သည့် စာရွက်စာတမ်းအမျိုးအစားများ

စာရွက်စာတမ်းအမျိုးအစား	သာဓကများ
နိုင်ငံရေး သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူစာချုပ်များ	ဘူရုန်ဒီနိုင်ငံ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်ဖြစ်စဉ်၊ မာလီနိုင်ငံ ၂၀၁၅ ဖြစ်စဉ်၊ ရဝမ်ဒါ နိုင်ငံ ၁၉၉၂ ဖြစ်စဉ်နှင့် ဇင်ဘာဘွေနိုင်ငံ ၂၀၀၈ ခုနှစ်ဖြစ်စဉ်
ကြားကာလ သို့မဟုတ် အမြဲတမ်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ	အန်ဂိုလာနိုင်ငံ ၁၉၉၂ ဖြစ်စဉ်၊ အီရတ်နိုင်ငံ ၂၀၀၄ ဖြစ်စဉ်၊ မာဒါဂတ်စကာနိုင်ငံ ၂၀၀၉ ဖြစ်စဉ်၊ မာလီနိုင်ငံ ၂၀၂၀ ဖြစ်စဉ်၊ နီပေါနိုင်ငံ ၂၀၀၇ ဖြစ်စဉ်၊ (တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ ၁၉၉၃ ဖြစ်စဉ်)၊ ထိုင်းနိုင်ငံ ၂၀၁၄ ဖြစ်စဉ်*
အမျိုးသားညီလာခံများ၊ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲများနှင့် သက်ဆိုင်သည့် အစီရင်ခံစာများ	ချဒ်နိုင်ငံ ၂၀၁၈ ခုနှစ် ဖြစ်စဉ်၊ ချဒ်နိုင်ငံ ၂၀၂၂ ဖြစ်စဉ်၊ မြန်မာနိုင်ငံ ၁၉၉၂ ဖြစ်စဉ်*
အစိုးရဒီကရီအမိန့်	ဘူတန်နိုင်ငံ ၂၀၀၈ ဖြစ်စဉ်*၊ ဖီဂျီနိုင်ငံ ၂၀၁၂ ဖြစ်စဉ်*၊ ဘရိန်းနိုင်ငံ ၂၀၀၁ ဖြစ်စဉ်* နှင့် မြန်မာနိုင်ငံ ၂၀၀၃ ဖြစ်စဉ်*
သာမန်ဥပဒေ	ဂမ်ဘီယာနိုင်ငံ ၂၀၁၇ ဖြစ်စဉ်၊ ကင်ညာနိုင်ငံ ၂၀၀၉ ဖြစ်စဉ်
နိုင်ငံတကာကထောက်ပံ့ကူညီသည့် သဘောတူစာချုပ် သို့မဟုတ် အဆိုပြုချက်	ကိုဆိုဗိုနိုင်ငံ ၂၀၀၇ ခုနှစ် ဖြစ်စဉ်၊ (နမီးဘီးယားနိုင်ငံ ၁၉၉၂ ဖြစ်စဉ်)
အခြား	မော်ရိုကိုနိုင်ငံ ၂၀၁၁ ဖြစ်စဉ်*၂

မူရင်း ။ ရေးသားသူများက တစ်ပေါင်းတည်း ရေးသားစုစည်းထားပါသည်။

မှတ်ချက် ။ * တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ (ဇယား ၂.၁ ကို ဖတ်ရှုလေ့လာပါ။)

၁ ၎င်းသည် နောက်ဆက်တွဲလမ်းညွှန်အခြေခံမူများမပါဝင်သော်လည်း အယ်လ်ဂျီးယားငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူစာချုပ်နှင့် ပြည်ထောင်စုအဆင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများမှ အကြံပြုချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်ရေး ကတိကဝတ်များပါဝင်သော ၂၀၂၀ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာပဋိညာဉ်ကို ရည်ညွှန်းပါသည်။

၂ စတုတ္ထမြောက်ဘုရင် Mohammed ၏ မိန့်ခွန်းမှလိုရင်းအချက်များကို အနှစ်ချုပ်ရေးသားထားသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ (Morocco Tomorrow ၂၀၁၁)။

သို့သော် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ စည်းနှောင်မှုရှိသော သဘောသဘာဝသည် (က) ထိုမူများ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားအဖြစ် လွယ်လွယ်ကူကူ ပြောင်းလဲနိုင်လောက်သည့် အသေးစိတ်ရေးသားဖော်ပြထားချက် ဖြစ်မှသာ၊ (ခ) လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုကို စောင့်ကြည့်လေ့လာပြီးအကဲဖြတ်ရန် နောက်ဆုံးအပြီးသတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းတွင် ထိုမူများအမှန်တကယ် ပါဝင်၊ မပါဝင်ကို စိစစ်ပေးနိုင်လောက်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်တာဝန်ပေးအပ်ထားသော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုကို ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားမှသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် သိသာသည့်သက်ရောက်မှုရှိပါလိမ့်မည် (အခန်း ၅ - လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုကို အသိအမှတ်ပြုရန် သို့မဟုတ် စိစစ်ရန်အတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်တာဝန်အပ်နှင်းခြင်းခံရသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများကို ဖတ်ရှုလေ့လာပါ။)။

အတိုချုပ်ဆိုရလျှင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ရေးဆွဲရန်ဆုံးဖြတ်ချက်၊ ရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်သည် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှု၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ် မဖြစ်၊ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးပွဲများ၏ အားလုံးပါဝင်မှု၊ ရရှိလာသည့် သဘောတူညီချက်၏ အသေးစိတ်ဖော်ပြမှု အတိုင်းအတာနှင့် သဘောတူစာချုပ်သည် အကျိုးသက်ဆိုင်သူများအားလုံးအပေါ် စည်းနှောင်အားရှိ မရှိ စသည့် အချက်အားလုံးသည် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရေးစားပွဲရှိ မတူညီသောဩဇာလွှမ်းမိုးမှုရှိသူများအကြား ရှိ အင်အားချိန်ခွင်ညှာအပေါ်တွင် မူတည်ပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ အကျိုးသက်ဆိုင်သူတစ်ဖွဲ့ သို့မဟုတ် တစ်ဖွဲ့ထက်ပိုသော အရေအတွက်က လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ရလဒ်အပေါ် ထိန်းချုပ်မှု ရှိ မရှိ နှင့် အနာဂတ်၌ အာဏာမောင်းတံများအပေါ် မည်သူကထိန်းချုပ်မည်ကို ရေရာစွာမသိနိုင်သည့် အတိုင်းအတာအပေါ်၌လည်း မူတည်ပါသည် (Ginsburg ၂၀၁၀)။ အခြားတစ်ဖက်၌ အားလုံးပါဝင် သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို အစီအစဉ်ချမှတ်ရန် သို့မဟုတ် ထိုသို့ သောလုပ်ငန်းစဉ်သည် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ဆီသို့ နိုင်ငံ၏ အသွင်ကူးပြောင်းမှုကို အထောက်အပံ့ဖြစ်စေရန်ရည်ရွယ်ပါက လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအား ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုသည် တာ ထွက်ရာ နေရာကောင်းတစ်ခုဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ထိုသို့သော လုပ်ငန်းစဉ်သည် တိုင်းပြည်အနာဂတ် ၌ မိမိတို့ရည်မျှော်ရာ ဖြစ်လာစေရေးအတွက် လိုအပ်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံစနစ်အပြောင်းအလဲနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး လူ့အဖွဲ့အစည်း အုပ်စုများအကြား သဘောတူညီချက်အတိုင်းအတာကို အကဲဖြတ် ပေးလိမ့်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုလမ်းညွှန်အခြေခံမူများအား လူသိရှင်ကြား ကြေညာမောင်းခတ် ခြင်းသည် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သူများမှ မိမိတို့သဘောတူညီချက်ကို ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းမသွား စေရန်လည်း ဖိအားပေးနိုင်ပါလိမ့်မည်။

အားလုံးပါဝင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို အစီအစဉ်ချမှတ်ရန် သို့မဟုတ် ထိုသို့သော လုပ်ငန်းစဉ်သည် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ဆီသို့ နိုင်ငံ၏ အသွင်ကူးပြောင်းမှုကို အထောက်အပံ့ဖြစ်စေရန် ရည်ရွယ်ပါက လမ်းညွှန် အခြေခံမူများအား ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှု သည် တာထွက်ရာနေရာကောင်းတစ်ခု ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

အခန်း (၅)

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုကို အသိအမှတ်ပြုရန် သို့မဟုတ် စိစစ်ရန်အတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်တာဝန် အပ်နှင်းခြင်းခံရသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများ

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ
အကောင်အထည်ဖော်မှုကို
စိစစ်အတည်ပြုရန်နှင့်
ယင်းတို့ကို အာဏာတည်စေရန်
တရားဝင်လုပ်ပိုင်ခွင့်အပ်နှင်းထားသည့်
အင်စတီကျူးရှင်းများ သို့မဟုတ်
လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများ ပါဝင်သည့်
ဖြစ်ရပ်မှာအနည်းငယ်သာရှိပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ အကောင်အထည်ဖော်မှုကို စိစစ်အတည်ပြုရန်နှင့် ယင်းတို့ကို အာဏာတည်စေရန် တရားဝင်လုပ်ပိုင်ခွင့်အပ်နှင်းထားသည့် အင်စတီကျူးရှင်းများ သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများ ပါဝင်သည့်ဖြစ်ရပ်မှာ အနည်းငယ်သာရှိပါသည်။ နမ်မီးဘီးယားနိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို အတည်ပြုထောက်ခံရန် ကုလသမဂ္ဂအား တရားဝင်တာဝန် ပေးအပ်ထားခြင်းမရှိခဲ့ပါ။ သို့သော် ၁၉၉၀ ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ် သည် ၁၉၈၂ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာမူများနှင့် ကိုက်ညီကြောင်းကိုမူ ကုလသမဂ္ဂက အတည်ပြုစစ်ဆေးပေးခဲ့ပါသည်။ (Brandt နှင့် အခြားရေးသားပြုစုသူများ ၂၀၁၁: ၆၄)။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို မည်သည့်အချိန်၌ရေးဆွဲရမည်ကို မကျော်လွှားနိုင်သည့်ပြဿနာအဖြစ် ရင်ဆိုင် ကြုံတွေ့ရသည့် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံအတွက် နမ်မီးဘီးယားနိုင်ငံသည် ဖြေရှင်းနည်းစံနမူနာ ဖြစ်ခဲ့ပြီး အဓိကသော့ချက်လည်းဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတွင် ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၌ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသဘောတူထားသော မူများပါဝင်ပြီး၊ ဥပဒေသစ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာမူများနှင့် ကိုက်ညီကြောင်း အတည်ပြုနိုင်မှသာလျှင် အာဏာတည်မည် ဖြစ်ကြောင်း အသစ်ဖွဲ့စည်းလိုက်သော တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးကပြဋ္ဌာန်းထားသည်။ ထိုသို့လုပ်ဆောင်ခြင်းသည် လူမည်းအများစုဖြင့်ဖွဲ့စည်းထားသည့် အာဖရိကအမျိုးသားကွန်ဂရက် (ANC) ၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် ရှိလာမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့နှင့် အနာဂတ်လွှတ်တော်များနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး အစိုးရနေရာမှ ဖယ်ပေး တော့မည့် (လူဖြူလူနည်းစု) အစိုးရအတွက် အကာအကွယ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ကြားကာလ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုလုံး သို့မဟုတ် တစ်စိတ် တစ်ပိုင်းကို လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်ငါးပုံတစ်ပုံက မည်သည့်အချိန်တွင်မဆို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးထံ အတည်ပြုလက်မှတ်ရယူနိုင်ရန် ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ ဤအချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးအား အလွန်အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍသို့ရောက်ရှိစေခဲ့ပြီး တောင်အာဖရိက၏ အားကောင်းမောင်း သန်သော ဥပဒေပညာရပ်နယ်ပယ်နှင့် တရားရုံးများအပေါ်ယုံကြည်မှုတို့ဖြင့် ပိုမိုခိုင်မာတောင့်

တင်းစေခဲ့ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုက လမ်းညွှန်မှုဆိုင်ရာမူဘောင်များနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိ၊ မရှိ ပြန်လည်စစ်ဆေးရန်အတွက် တရားရုံးတစ်ခုကို အခွင့်အာဏာပေးအပ်ခဲ့သည့် ပထမဆုံး အကြိမ် သမိုင်းဖြစ်စဉ်တစ်ခုဟု ထိုဖြစ်ရပ်ကို ယူဆနိုင်ပါသည် (Issacharoff ၂၀၀၄: ၁၈၇၄ - ၇၅; Ebrahim ၁၉၉၉)။

လက်ရှိရာစုနှစ်အစပိုင်းမှစ၍ ဤစာတမ်းတွင်ဖော်ပြထားသည့် ဖြစ်စဉ် ၁၉ ခုအနက် ၄ ခု၌သာ တရားဝင် အတည်ပြုမှုရယူသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများ ပါဝင်ခဲ့သည်။ ၎င်းတို့မှာ ၂၀၀၅ ခုနှစ် ဘူရွန်ဒီနိုင်ငံ ဖြစ်စဉ်၊ ၂၀၁၃ ခုနှစ် ဖိဂျီနိုင်ငံဖြစ်စဉ်၊ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ကိုဆိုဗိုနိုင်ငံဖြစ်စဉ် နှင့် ၂၀၀၆ ခုနှစ် မွန်တီနီဂရိုးနိုင်ငံဖြစ်စဉ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ဘူရွန်ဒီနိုင်ငံတွင်လည်း ဘူရွန်ဒီ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးဆိုင်ရာ အာရှရှာသဘောတူညီချက် (ပရိတိုကော ၂၊ ဒီမို ကရေစီနှင့် ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်မှု အခန်း ၁၊ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလပြီးနောက် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအခြေခံမူများ၊ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်၊ ဩဂုတ် ၂၈) တွင်ဖော်ပြထားသည့် မူများ နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ကိုက်ညီမှု ရှိ၊ မရှိ စိစစ်ရန်တာဝန်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးကပင် တာဝန်ပေးအပ်ခြင်းခံခဲ့ရသော်လည်း လက်တွေ့တွင်မူ ယင်းသို့ ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးသို့ တင်သွင်းခဲ့သော်လည်း သတ်မှတ်ထားသောအချိန်တိုအတွင်း တရားရုံးက စီရင် ချက်မချခဲ့သဖြင့် ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခဲ့ပြီး၊ ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲသို့ တိုက်ရိုက်တင်သွင်းခဲ့ပါသည်။ အကြောင်းမှာ အခြေခံမူများသည် အလွန်အသေးစိတ်ပြီး လုံးဝရေးသားပြီးစီးလုနီးပါး ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတစ်ခု ဖြစ်နေသည့်အတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သူများက ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲ တစ်ခုတည်းဖြင့်သာ စိစစ်အတည်ပြုရန် လုံလောက်သည်ဟု ယူဆခဲ့သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည် (Brandt နှင့် အခြားရေးသားပြုစုသူများ ၂၀၁၁: ၆၄)။

ဖိဂျီနိုင်ငံတွင် စစ်အစိုးရသည် (နိုင်ငံတကာကျွမ်းကျင်သူ အနည်းဆုံး နှစ်ဦးပါဝင်သည့်) အဖွဲ့ဝင်ငါးဦးပါ အထူးခုံရုံးတစ်ခုဖွဲ့စည်းရန် အမိန့်ထုတ်ပြန်ခဲ့ပါသည် (၂၀၁၂ ခုနှစ်၊ ဒီကရီအမိန့် အမှတ် ၅၈၊ အပိုင်း ၃၊ ပုဒ်မ ၂၁(၂))။ ယင်းခုံရုံးကို အခြားအမိန့်တစ်ခု (၂၀၁၂ ခုနှစ်၊ ဒီကရီအမိန့် အမှတ် ၅၇၊ အပိုင်း ၁၊ ပုဒ်မ ၃) တွင် ပါဝင်သည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအပေါ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့က လိုက်နာမှု ရှိ၊ မရှိ စိစစ်ရန် တာဝန်ပေးအပ်ခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် အဆိုပါအထူးခုံရုံးကို လုံးဝဖွဲ့စည်းခြင်းမရှိခဲ့ဘဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကော်မရှင်က ရေးဆွဲခဲ့ သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုလည်း စစ်အစိုးရက ၎င်းတို့၏ နောက်ထပ်မူကြမ်းအသစ်တစ်ခု ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်းမပြုမီ ပယ်ချခဲ့ပါသည်။ ဖိဂျီနိုင်ငံဖြစ်စဉ်သည် ညှိနှိုင်းရေးဆွဲထားခြင်းမဟုတ် ဘဲ တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်းပြဋ္ဌာန်းထားသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိ၊ မရှိ စိစစ်အတည်ပြုရမည့် တစ်ခုတည်းသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ် ဖြစ်ခဲ့ပါ လိမ့်မည်။

ကိုဆိုဗိုနှင့် မွန်တီနီဂရိုးနှစ်နိုင်ငံစလုံး၏ဖြစ်စဉ်များသည် ဆားဘီးယားနိုင်ငံမှ သီးခြား လွတ်လပ်ရေးကြေညာပြီးနောက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များ လုပ်ဆောင် ခဲ့သည့် ဖြစ်စဉ်များဖြစ်သည့်အတွက် ၎င်းတို့ကို သီးခြားအုပ်စုတစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်ပါ

သည်။ ကိုဆိုဗိုနိုင်ငံ၏ ဖြစ်စဉ်ကိုကြည့်လျှင် ကိုဆိုဗိုနိုင်ငံရေး အဆင့်သတ်မှတ်မှုဘက်ပေါင်းစုံ အဆိုပြုချက် (သို့မဟုတ် Ahtisaari စီမံကိန်း) တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် "ဤနိုင်ငံရေး အဆင့်သတ်မှတ်မှု ဘက်ပေါင်းစုံ အဆိုပြုချက်တွင်ပါဝင်သည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များအားလုံးနှင့် ကိုက်ညီရမည်" ဟု (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များဆိုင်ရာ နောက်ဆက်တွဲဇယား ၁၁၅) ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည် (ပုဒ်မ ၁.၁)။ ထို့ပြင် နောက်ဆက်တွဲဇယား ၉ တွင်လည်း "ဤနိုင်ငံရေး အဆင့်သတ်မှတ်မှု ဘက်ပေါင်းစုံအဆိုပြုချက်ပါ အရပ်ဘက်ဆိုင်ရာကဏ္ဍများအပေါ် အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုရန်အတွက် ကိုဆိုဗိုတွင် အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ခွင့်အာဏာရှိသည့် နိုင်ငံတကာအရပ်ဘက် ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးရှိရမည်" ဟုလည်း ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည် (ပုဒ်မ ၂.၁.က)။ အမှန်စင်စစ်၌ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က ၂၀၀၈ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၉ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မပြဋ္ဌာန်းမီ နိုင်ငံတကာအရပ်ဘက်ကိုယ်စားလှယ်က အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပါသည် (ဥရောပကောင်စီ ၂၀၀၉)။ ၂၀၀၆ ခုနှစ်၌ မွန်တီနီဂရိုနိုင်ငံသည် ဆားဘီးယားပြည်ထောင်စုမှ လွတ်လပ်ရေးရရှိကြောင်း ကြေညာခဲ့ပါသည်။ တပြိုင်နက်တည်းမှာပင် ၎င်း၏ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်သည်လည်း ဥရောပကောင်စီအဖွဲ့ဝင်ဖြစ်လာရေး ကြိုးပမ်းမှုနှင့် ဆက်စပ်နေခဲ့ပါသည်။ ထို့နောက် မွန်တီနီဂရိုနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို သတ်မှတ်မှု များနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိ၊ မရှိ စိစစ်ရန်တာဝန်ရှိသော ဥရောပကောင်စီလွှတ်တော်၏ နိုင်ငံရေးရာ ကော်မတီသည် ဥရောပကောင်စီလွှတ်တော်သို့ ကောင်စီဝင်ဝန်ကြီးများကော်မတီအနေဖြင့် မွန်တီနီဂရိုသမ္မတနိုင်ငံကို ဥရောပကောင်စီသို့ ဝင်ရောက်ဖို့ဖိတ်ကြားရန် အကြံပြုခဲ့ပါသည် (Gardetto ၂၀၀၇)။

အခြားဖြစ်စဉ်အနည်းငယ်ကို ကြည့်လျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တရားဝင် စိစစ် အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးရန် တိကျသောလုပ်ပိုင်ခွင့်များ အပ်နှင်းထားသည့် လုပ်ငန်းစဉ် ယန္တရားများ သို့မဟုတ် အင်စတီကျူးရှင်းများမရှိသော်လည်း ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာများအပ်နှင်းထားသည်ဟု ယူဆနိုင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများ သို့မဟုတ် အင်စတီ ကျူးရှင်းများ ပါဝင်ခဲ့ပါသည်။ အန်ဂိုလာနိုင်ငံတွင် "ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်း များကို အသက်ဝင်စေရန် လိုအပ်သည့်ဆောင်ရွက်ချက်များ မလုပ်ဆောင်သည့်အတွက် ၎င်းတို့ ကိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာဥပဒေကို လိုက်နာရန်ပျက်ကွက်မှုအဖြစ် စိစစ်ရန်နှင့် ထည့်သွင်း စဉ်းစားရန်" ဟူသည့် ရေရာမှုမရှိသောလုပ်ပိုင်ခွင့်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး အား ပေးအပ်ထားခဲ့ပါသည် (ပုဒ်မ ၁၃၄)။ ထိုဖြစ်စဉ်အား ၁၉၉၂ ခုနှစ် ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၁၅၉ တွင်ပြဋ္ဌာန်းထားသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ထိန်းသိမ်းရန် အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးကလုပ်ရမည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုအဖြစ် အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ထိုမူများ၏ မရေရာသော သဘောသဘာဝနှင့် အစိုးရအဖွဲ့၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးအပေါ် ထိန်းချုပ်မှုတို့ကြောင့် အတည်ပြုစိစစ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ် မှာ ထိခိုက်ခဲ့ရပါသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံဖြစ်ရပ်တွင်မူ ၂၀၁၄ ခုနှစ် ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ (နိဒါန်းပိုင်းနှင့် ပုဒ်မ ၃၅ နှစ်ခုစလုံး) တွင်ဖော်ပြထားသောမူများကို နောက်ဆုံးဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပါ စာသားတွင် သင့်လျော်စွာထည့်သွင်းထားခြင်း ရှိ၊ မရှိ စိစစ်ခဲ့သည့်အဖွဲ့မှာ စစ်တပ်ဦးဆောင်သော နိုင်ငံပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကောင်စီဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်လည်း ကြား

ကာလ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အဆိုပါကောင်စီအား ထိုကဲ့သို့ တိကျသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့် သီးခြားပေးအပ်ထားခြင်း မရှိခဲ့ပါ။

ပိုမိုအားကောင်းသည့် စိစစ်အတည်ပြုရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများသည် အထူး သဖြင့် လမ်းညွှန်မှုဆိုင်ရာမူများကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ခက်ခဲသည့်အခါတွင် ပဋိပက္ခဖြစ် နိုင်ခြေကို လျော့ပါးစေနိုင်ဖွယ်ရှိပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၎င်းတို့သည် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်သူများအပေါ် ထပ်ဆောင်းဘောင်ခတ် ကန့်သတ်ပေးနိုင်သည့်အတွက်ကြောင့် ဖြစ်ပါ သည်။ (လေးထောင့်ကွက် ၅.၁ နှင့် ၅.၂ ကို ကြည့်ပါ။)

လေးထောင့်ကွက် ၅.၁။ နီပေါနိုင်ငံတရားလွှတ်တော်ချုပ်၏ ရှင်းလင်းပြတ်သားမှုမရှိသော အတည်ပြုစိစစ်ရေးတာဝန်

နီပေါနိုင်ငံတွင် ၂၀၀၆ ခုနှစ် အလုံးစုံငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်နှင့် ၂၀၀၇ ခုနှစ် နီပေါကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတို့၌ တိကျပြတ်သားသော မဖြစ်မနေ စိစစ် အတည်ပြုရေးလုပ်ထုံးလုပ်နည်းကို သတ်မှတ်ခဲ့ခြင်း မရှိပေ။ ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက နီပေါတရားလွှတ်တော် ချုပ်ကို "ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် အခြားတည်ဆဲဥပဒေ များကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခွင့် အပြီးသတ်အာဏာ"ကိုသာ ပေးအပ် ခဲ့ပါသည်။ (နီပေါကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၀၂.၄)။ ကိုးနှစ်ကြာမြင့်ခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲ ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း အငြင်းပွားဖွယ်ရာ အများဆုံးကိစ္စ များအနက်မှတစ်ခုမှာ ဖက်ဒရယ်စနစ်တစ်ခု ထူထောင်ရန် လမ်းညွှန်အခြေခံမူကို လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း နှင့်သက်ဆိုင်သည့် ကိစ္စရပ်ဖြစ်ပါသည်။ (နီပေါ ကြားကာလ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၃၈.၁)။ ပို၍ တိတိကျကျဆိုရ လျှင် တစ်ဆက်တည်းကျင်းပခဲ့သည့် တိုင်းပြည်ပြုလွှတ်တော် နှစ်ခုရှိ နိုင်ငံရေးပါတီများသည် အနာဂတ်ပြည်ထောင်စုနယ်မြေ များ၏ အရေအတွက်နှင့် နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ခြင်းတို့ အပါအဝင် အကြောင်းအရာပေါင်းများစွာအပေါ် သဘောထားမတိုက်ဆိုင် ခဲ့ကြပေ။

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဧပြီလတွင်ဖြစ်ပွားခဲ့သော ပြင်းထန် သည့် ငလျင်များ၊ ပြည်သူလူထု၏ ဖိအားများ မြင့်တက်လာမှု နှင့် လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဆိုင်ရာ အကျပ်အတည်း များအကြားတွင် အဓိက နိုင်ငံရေးပါတီကြီးသုံးခုနှင့် မာဒက်ရှ် ပြည်သူ့အခြေပြု ပါတီငယ်လေးတစ်ခု (Madhesi Jan-

adhikar Forum-Loktantrik) တို့၏ ခေါင်းဆောင်များသည် တိုင်းပြည်ပြုလွှတ်တော်ပြင်ပ၌ အချက် ၁၆ ချက်ပါ သဘော တူညီချက်တစ်ခုကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြပါသည်။ ဤသဘော တူညီချက်သည် ကိုယ်ပိုင်လက္ခဏာနှင့် စွမ်းဆောင်ရည်အပေါ် အခြေခံ၍ ပြည်နယ်ရှစ်ခုဖန်တီးရန် ဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ ၎င်းတို့၏ နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ခြင်းကို ရွှေ့ဆိုင်းထားခြင်းနှင့် နယ်နိမိတ် သတ်မှတ်ခြင်းကို ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထုတ် ပြန်ပြီး ခြောက်လအတွင်းဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ယာယီ ဖက်ဒရယ်ကော်မရှင်တစ်ခုဖွဲ့စည်းခြင်းတို့ဖြင့် အကျပ်အတည်း ကို ဖြေရှင်းခဲ့ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် မာဒက်ရှ်ပြည်နယ်တစ်ခု ဖွဲ့စည်းရန်ထောက်ခံခဲ့သည့် မာဒက်ရှ်လူမျိုး အသိုင်းအဝိုင်းမှ ခေါင်းဆောင်များသည် ဤစီစဉ်ဆောင်ရွက်မှုကို တရား လွှတ်တော်ချုပ်တွင် အငြင်းပွားခဲ့ကြသည်။ တရားလို (မာဒက်ရှ် ခေါင်းဆောင်များ)က ထိုသို့စီစဉ်ဆောင်ရွက်မှုမှာ နိုင်ငံတော် ၏ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်ဆိုင်ရာ အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက် ကို တိုင်းပြည်ပြုလွှတ်တော်ကသာ ချမှတ်ရမည်ဟု ပြဋ္ဌာန်းထား သည့် ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၁၃၈.၃ ပါ လမ်းညွှန်အခြေခံမူနှင့် မကိုက်ညီဟု ငြင်းဆိုခဲ့ကြပါသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၁၉ ရက်နေ့တွင် နီပေါတရား လွှတ်တော်ချုပ်သည် ပြည်နယ်နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ခြင်းအပါ အဝင် ဖက်ဒရယ်ကိစ္စရပ်များအားလုံးကို ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ထုတ်ပြန်ပြီးနောက်ပိုင်း ဖွဲ့စည်းသည့် ယာယီ ကော်မတီတစ်ခုက ဆုံးဖြတ်ခြင်းမျိုးမဟုတ်ဘဲ ကြားကာလ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ တိုင်းပြည်ပြုလုပ်သော

ဖြေရှင်းရမည်ဟု ကြားဖြတ်အမိန့်တစ်ရပ် ချမှတ်ခဲ့သည်။ တိုင်းပြည်ပြုညီလာခံရှိ အဓိကနိုင်ငံရေးပါတီများသည် တရားလွှတ်တော်ချုပ်၏ဆုံးဖြတ်ချက်ကို အစပိုင်းတွင် ပယ်ချခဲ့ပြီး ပြည်နယ်နယ်နိမိတ်များအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားတွင် တိတိကျကျဖော်ပြခြင်းမပြုဘဲ ဖက်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုအတည်ပြုရန် ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြပါသည်။

သို့သော်လည်း ထိုစဉ်က နိုင်ငံ၏ အရေးပေါ်အခြေအနေကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပြီးနောက် ဩဂုတ်လ ၂၁ ရက်နေ့တွင် တိုင်းပြည်ပြုညီလာခံမှ နိုင်ငံရေးပါတီများသည် ဖက်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းပုံကို ပြန်လည်ပြင်ဆင်ရန် သဘောတူခဲ့ကြပြီး နိုင်ငံကို

ပြည်နယ်ခုနစ်ခုအဖြစ် ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ခဲ့သည်။ နောက်ဆုံး နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ခြင်းကို ဖက်ဒရယ်ကော်မရှင်တစ်ဦးက အဆိုပြုရန် သဘောတူညီခဲ့ကြသည်။ (International IDEA; Haviland ၂၀၁၅) တရားလွှတ်တော်ချုပ်အတွက် ပိုမိုအားကောင်းပြီး ရှင်းလင်းသည့်လုပ်ပိုင်ခွင့်တစ်ရပ်ရှိခဲ့ပါက အချက် ၁၆ ချက်ပါ သဘောတူညီချက်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးပြီးနောက်တွင် ဖဲကြည့်ခံရသည်ဟု ခံစားခဲ့ရသော အချို့အဖွဲ့အစည်းများအတွက် စိတ်ချရမည့်အာမခံချက် ပေးနိုင်ခဲ့မည် ဖြစ်ပါသည်။

ကင်ညာနိုင်ငံတွင် ၂၀၀၈ ခုနှစ် ကင်ညာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်ရေး အက်ဥပဒေအရ ကြားကာလ လွတ်လပ်သောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းရေးတရားရုံး (ICDRC) ကို ဖွဲ့စည်းရန် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ၎င်းတရားရုံး၏ တာဝန်မှာ "အက်ဥပဒေအရ သတ်မှတ်ထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် သက်ဆိုင်သော ကိစ္စရပ်တစ်ခုခုကြောင့် နစ်နာသူမည်သူမဆို" ထံမှ အသနားခံစာများကို လက်ခံရန် ဖြစ်ပါသည်။ (ICDRC စည်းမျဉ်း ၂၀၁၀၊ အပိုင်း ၃၊ ပုဒ်မ ၁၂)။ တရားစွဲဆိုမှုများကြောင့် ယခင်လုပ်ငန်းစဉ်များ သိသိသာသာ အနှောင့်အယှက်ဖြစ်ခဲ့ရပြီး တရားရေးဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများအပေါ် ယုံကြည်မှုအားနည်းခြင်းတို့ကြောင့် ဤသို့သော ယာယီအထူးတရားရုံးကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ (Murray ၂၀၂၂) သို့သော် ဤတရားရုံးသည် အမှုအနည်းငယ်ကိုသာ ကြားနာစစ်ဆေးခဲ့ပြီး မည်သည့်အမှုကမျှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းအား စိစစ်အတည်ပြုပေးရန် ခုံရုံးကိုတောင်းဆိုခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ ဖြစ်နိုင်သည်မှာ မူများနှင့်ပတ်သက်၍ လက်တွေ့တွင် အငြင်းပွားမှုမရှိခဲ့သောကြောင့် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ (ကင်ညာ သမ္မတနိုင်ငံ ၂၀၁၀)။

လေးထောင့်ကွက် ၅.၂။ မာလီနိုင်ငံရှိ အယ်လ်ဂျီးယားငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်၏ ခိုင်မာအားကောင်းမှုမရှိသော စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးလုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရား

မာလီနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းဒေသများတွင် လက်နက်ကိုင် ပုန်ကန်မှုဖြစ်ပွားပြီးနောက် မာလီအစိုးရ၊ အစိုးရလိုလားသည့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များနှင့် ပုန်ကန်သောလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၏ မဟာမိတ်အဖွဲ့ (Azawad လှုပ်ရှားမှု ညှိနှိုင်းရေးအဖွဲ့) တို့သည် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်း၏ ပြင်းထန်သော ဖိအားအောက်တွင် ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၌ အယ်လ်ဂျီးယားငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြပါသည်။ ဤငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်တွင် မြောက်ပိုင်းမှ သဘောတူညီ လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များက ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ပိုမိုရရှိလိုကြောင်း တောင်းဆိုထားသည့် အပေါ် ဖြေရှင်းရန်အတွက် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကို သာမန်ထက်ပို၍ လျှော့ချပေးသော၊ အလွန်အသေးစိတ်သော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ထည့်သွင်းပေးခဲ့ပါသည်။ (နောက်ဆက်တွဲဇယား(က) ကိုဖတ်ရှုလေ့လာပါ။)။ သဘောတူညီချက်တွင် ၎င်းအား အကောင်အထည်ဖော်မှုကို အကဲဖြတ်ခွင့်ရှိသော၊ အနာဂတ်အစီအစဉ်များအတွက် အကြံပြုချက်များပါဝင်သည့် အစီရင်ခံစာများ ထုတ်ပြန်ပိုင်ခွင့်ရှိသော စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး ကော်မတီတစ်ခု (ပုဒ်မ ၃၆) နှင့် လွတ်လပ်သော လေ့လာသူတစ်ဦး (ပုဒ်မ ၆၃) တို့ကို ဖွဲ့စည်းပေးခဲ့သော်လည်း အဆိုပါ အင်စတီကျုရှင်းများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရှိ လမ်းညွှန်ရေးမူများ၏ အကောင်အထည်ဖော်မှုကို စိစစ်အတည်ပြုရန် သို့မဟုတ် သဘောတူညီချက်ကိုအာဏာတည်စေရန်လုပ်ပိုင်ခွင့်မရှိခဲ့ပေ။ ထို့ကြောင့် ထိုသဘောတူညီချက်ကို များစွာအလေးမထားခဲ့ကြပေ (ကာတာစင်တာ ၂၀၂၀)။ ခိုင်မာအားကောင်းမှုမရှိသော ဤစောင့်ကြည့်ရေး ဖွဲ့စည်းပုံကြောင့်၊ စိစစ်အတည်ပြုရေး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ မရှိသည့်အတွက်ကြောင့် လမ်းညွှန်ရေးမူများနှင့် ပတ်သက်သည့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများကို ပိုမိုလွယ်ကူစေခဲ့ဖွယ်ရှိပါသည်။ အမှန်စင်စစ်၌ လိုက်နာစေရေး လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများမရှိခြင်းကြောင့် ညှိနှိုင်းနေသောအဖွဲ့များအကြား အတိမ်းအစောင်းမခံနိုင်သည့် အခြေအနေများကို လျှော့ချနိုင်ခဲ့ပြီး၊ အစိုးရအနေဖြင့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၏တောင်းဆိုမှုအချို့ကို လိုက်လျောပေးရန်နှင့် အသေးစိတ်

ရေးဆွဲထားသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအပေါ် သဘောတူညီမှုရရှိရန် ပိုမိုလွယ်ကူစေခဲ့ပါသည်။ အကယ်၍ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်တွင် တင်းကျပ်သော စိစစ်အတည်ပြုရေး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းပါဝင်ခဲ့ပါက လမ်းညွှန်ရေးမူများနှင့်ပတ်သက်သည့် ညှိနှိုင်းမှုများကို ပိုမိုခက်ခဲစေပြီး၊ ရလဒ်အနေဖြင့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်၍ အသေးစိတ်မကျသည့်မူများသာ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည် သို့မဟုတ် သဘောတူညီမှု လုံးဝရရှိနိုင်ခြင်းမရှိသည်အထိ ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။ ၂၀၂၀ ပြည့်နှစ် နှင့် ၂၀၂၁ ခုနှစ်တို့တွင် စစ်အာဏာသိမ်းမှုနှစ်ကြိမ် ဆက်တိုက်ဖြစ်ပွားပြီးနောက် အာဏာသိမ်းခေါင်းဆောင်များက အသွင်ကူးပြောင်းရေး ပဋိညာဉ်စာတမ်းကိုပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပြီး အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစိုးရက ပြည်ထောင်စုအဆင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲကို စီစဉ်ကျင်းပခဲ့သည်။ အတိုက်အခံအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းတို့က သပိတ်မှောက်ခဲ့သည့် အဆိုပါဆွေးနွေးပွဲ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်ရေးဆွဲရန် အကြံပြုခဲ့ပြီး အနာဂတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများစွာကို သတ်မှတ်ပေးခဲ့ပါသည်။ ၂၀၂၃ ခုနှစ် မာလီဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် သမ္မတ၏အာဏာကို သိသိသာသာ တိုးမြှင့်ပေးခဲ့ပြီး (Noël, ၂၀၂၅ ခုနှစ်၌ ထုတ်ဝေမည့် စာတမ်းမှ) ၂၀၂၁ ခုနှစ် ပြည်ထောင်စုအဆင့် ဆွေးနွေးပွဲရလဒ်များ၌ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခဲ့သောလမ်းညွှန်ရေးမူများစွာကို ထင်ဟပ်စေခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် ၂၀၂၃ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်သည် ၂၀၁၅ ခုနှစ် အယ်လ်ဂျီးယားငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်တွင်ပါဝင်ခဲ့သော ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုပိုမိုလျှော့ချပေးရေးဆိုင်ရာ အသေးစိတ်မူများအပေါ် ထင်ဟပ်ခြင်းမရှိပေ။ ၂၀၂၁ ခုနှစ် ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ၏ နိဂုံးချုပ်နှင့် ၂၀၂၂ ခုနှစ် အသွင်ကူးပြောင်းရေး ပဋိညာဉ်စာတမ်းတို့တွင် ယင်းသဘောတူညီချက်ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ကတိပြုထားသော်လည်း (မာလီအကူးအပြောင်းကာလ ပဋိညာဉ်စာတမ်း၊ ပုဒ်မ ၂) အဆိုပါမူများကို ထည့်သွင်းထားခြင်း မရှိသည်ကိုတွေ့ရသည် (မာလီနိုင်ငံ၏ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ ပဋိညာဉ်၊ ပုဒ်မ ၂)။

အယ်လ်ဂျီးယားငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူစာချုပ် လက်မှတ်ရေးထိုးချိန်နှင့် အာဏာသိမ်းပြီးနောက် ၂၀၂၃ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲချိန်ကြား၌ နိုင်ငံရေးအခြေ အနေများ ပြောင်းလဲခဲ့သော်လည်း လမ်းညွှန်ရေးမူများအား ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးကြသူများအတွက် မာလီနိုင်ငံ၏ဖြစ်စဉ်သည် သင်ခန်းစာတစ်ခုကို မီးမောင်းထိုးပြနေပါသည်။ ယင်းမှာ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားတစ်ခု

မရှိခြင်း သို့မဟုတ် အားကောင်းခိုင်မာမနေခြင်းသည် အတိမ်း အစောင်းမခံသည့် အခြေအနေများကို လျှော့ချပေးခဲ့သော ကြောင့် ညှိနှိုင်းသည့်အဖွဲ့များအကြား အသေးစိတ်လမ်းညွှန် ရေးမူများကိုသဘောတူညီရန် ပိုမိုလွယ်ကူစေခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါ သည်။ သို့သော် နောက်ဆက်တွဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူ ဘောင်အတွင်း ထိရောက်စွာအကောင်အထည်ဖော်နိုင်မည့် အလားအလာကိုလည်း လျော့နည်းစေခဲ့ပါသည်။

မာဒါဂါစကာနိုင်ငံတွင် "အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာပဋိညာဉ်စာတမ်းပါ ပြဋ္ဌာန်း ချက်များနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိ၊ မရှိ သေချာစေရန်" အတွက် "အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ ယာယီ သမ္မတ၊ ဝန်ကြီးချုပ် သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ ကွန်ဂရက် သို့မဟုတ် အသွင် ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အထက်ကောင်စီဝင်များ၏ သုံးပုံတစ်ပုံ" ထံမှ အသနားခံစာများကို လက်ခံ ရယူရန်အတွက် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာအထက်တရားရုံးကို တာဝန်အပ်နှင်းထားပါသည် (ပုဒ်မ ၂၃)။ ထိုပုဒ်မတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို လမ်းညွှန်သော အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ ပဋိညာဉ်စာတမ်း (ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ) ၏ အခန်း (၆) ပါ အဓိကမူနှစ်ချက်ကို ထည့်သွင်း၍ရနိုင်ပါလျက် မထည့်သွင်းဖြစ်ခဲ့ပေ။ ၎င်းတို့မှာ - (၁) သမ္မတကို တစ်ကြိမ်လျှင် ငါးနှစ်သက်တမ်းဖြင့် တိုက်ရိုက်ဆန္ဒမဲပေးစနစ်ကိုသုံး၍ ရွေးချယ်ရ မည်ဖြစ်ပြီး တစ်ကြိမ်သာပြန်လည်အရွေးခံခွင့်နှင့် (၂) နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံဟုဆိုနိုင် သည့် ပြည်သူ့အာဏာများအား ဖွဲ့စည်းပုံ သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်လည်ပတ်ပုံတို့နှင့်စပ် လျဉ်းသည့် မည်သည့်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကိုမဆို ဆန္ဒခံယူပွဲဖြင့် အတည် ပြုခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် အမျိုးသားပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးကောင်စီမှ စီစဉ်ကျင်းပ သော အမျိုးသားညီလာခံမှ ထွက်ပေါ်လာသည့် အကြံပြုချက်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူ ကြမ်း၌ ထည့်သွင်းရမည်ဖြစ်ကြောင်းလည်း အခန်း (၆) တွင် ရည်ညွှန်းထားပါသည်။ သို့ရာတွင် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာအထက်တရားရုံးသည် အခန်း (၆) ကိုသော်လည်းကောင်း၊ အမျိုးသား ညီလာခံမှရရှိလာသည့် ပို၍အသေးစိတ်သော အကြံပြုချက်များကိုသော်လည်းကောင်း စိစစ် အတည်ပြုခဲ့ခြင်းမရှိပါ။^{၁၉}

၁၉ (အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစိုးရက ဦးဆောင်ကျင်းပသည့်) အမျိုးသားညီလာခံ၏ အကြံပြုချက်များတွင် အောက်ပါ အချက်များ ပါဝင်ပါသည်။ မြင့်မားသည့်အတိုင်းအတာပမာဏအထိ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော တစ်ပြည် ထောင်နိုင်ငံ၊ သမ္မတစနစ်နှင့် ပါလီမန်စနစ်ကို ပေါင်းစပ်ထားသည့် အရောစနစ်၊ မာဒါဂါစကာနိုင်ငံ၏ ယခင် ပြည်နယ်ခြောက်ခုကို ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းခြင်း၊ သမ္မတသက်တမ်း နှစ်ကြိမ်သတ်မှတ်ခြင်း၊ သက်တမ်းမှာ ငါးနှစ်ဖြစ် ခြင်း၊ လက်ရှိတာဝန်ထမ်းဆောင်နေသည့် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲတွင် ပြန်လည်ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ပါက ရာထူးမှ နုတ်ထွက်ဖို့လိုခြင်း၊ နုတ်ထွက်ရမည့်အချိန်မှာ ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်မီ နှစ်လအလိုဖြစ်ခြင်း၊ သမ္မတက အထက် လွှတ်တော်အမတ်များကို ခန့်အပ်နိုင်ခြင်း၊ အထက်လွှတ်တော်အမတ်များ၏သက်တမ်းမှာ ငါးနှစ်ဖြစ်ခြင်း၊ လွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်များ၏သက်တမ်းမှာ ငါးနှစ်ဖြစ်ခြင်း၊ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များ၏ အထူးအခွင့်အရေးများရှိခြင်း (ညီလာခံ၏ မူရင်းအစီရင်ခံစာကို အွန်လိုင်းတွင်မရရှိနိုင်ပါ) တို့ ဖြစ်ပါသည်။

အချုပ်အားဖြင့်ဆိုရသော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းအသစ်များအား လမ်းညွှန် အခြေခံမူများနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိ၊ မရှိကို အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးရန် သို့မဟုတ် အလွတ် သဘောစိစစ်ရန်အတွက် ယခင်က အသုံးပြုခဲ့သော လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများ သို့မဟုတ် အင်စတီ ကျုရှင်များတွင် အောက်ပါတို့ ပါဝင်ပါသည်- (က) အမြင့်ဆုံးတရားရုံးများ၊ (ခ) အထူးတရားရုံး များ သို့မဟုတ် ကော်မရှင်များ၊ (ဂ) နိုင်ငံတကာအစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် ကိုယ်စားလှယ် များ၊ သို့မဟုတ် (ဃ) အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များ ဖြစ်ပါသည်။ မှတ်သားဖွယ်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေမူကြမ်းကို တရားဝင်အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးပိုင်ခွင့်ရှိသော အင်စတီကျုရှင်တစ်ခု ပါဝင်သည့်ဖြစ်စဉ်များတွင် မူကြမ်းကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်မှာ အလိုအလျောက် ဖြစ်ပေါ်လာလေ့ရှိပါသည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ကင်ညာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်ရေး အက်ဥပဒေ သို့မဟုတ် ၂၀၁၀ ခုနှစ် မာဒါဂါစကား အသွင်ကူးပြောင်းရေးပဋိညာဉ်ကဲ့သို့သော ယခင်သဘောတူထားသည့် စည်းမျဉ်းဥပဒေများကို ထိန်းသိမ်းရန်အပ်နှင်းထားသည့် မသေချာ မရေရာသော လုပ်ပိုင်ခွင့်တစ်ခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းပါစာသားများသည် မူလစည်းမျဉ်းဥပဒေများနှင့် ညီညွတ်မှုရှိ၊ မရှိ ကို စီရင်ဆုံးဖြတ်ပေးရန် သို့မဟုတ် အကြံဉာဏ်ပေးရန်အတွက် အသနားခံစာများ လက်ခံရယူ သည့် အင်စတီကျုရှင်များနှင့် ဆက်စပ်နေလေ့ရှိပါသည်။ အလားတူပင် အဆိုပါအသနားခံစာ များကို အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်အဖွဲ့ သို့မဟုတ် လွှတ်တော်အမတ်သတ်မှတ်ရာခိုင်နှုန်းတစ်ခုက (အန်ဂိုလာတွင် ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ အခန်း ၃၊ ပုဒ်မ ၁၅၄ အရ ငါးပုံတစ်ပုံ၊ မာဒါဂါစကားတွင် အသွင်ကူးပြောင်းရေးပဋိညာဉ်စာတမ်း ၂၀၁၀၊ အခန်း ဆ၊ ပုဒ်မ ၂၃ အရ သုံးပုံ တစ်ပုံ) သို့မဟုတ် ဖြစ်ရပ်အမှန်တကယ်ရှိခဲ့သည့် ၂၀၀၈ ခုနှစ် ကင်ညာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်ရေးအက်ဥပဒေအရ "နစ်နာသူ" မည်သူမဆိုက တင်သွင်းနိုင်ပါသည်။

ချီလီနိုင်ငံ၏ မအောင်မြင်ခဲ့သော ၂၀၂၃ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်သည် ထူးခြားသောဖြစ်ရပ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ထိုလုပ်ငန်းစဉ်တွင် နိုင်ငံရေးပါတီများ အကြား နည်းပညာဆိုင်ရာ လက်ခံနိုင်မှုကော်မတီဟု လူသိများသည့် အဖွဲ့ဝင် ၁၄ ဦး (အမျိုး သမီး ၇ ဦး၊ အမျိုးသား ၇ ဦး) ပါ အထူးကော်မရှင်တစ်ရပ်ကို ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများဖြင့် ဖွဲ့စည်း ခဲ့ပါသည်။ ဤကော်မတီ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်မှာ ပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုသည် လုပ်ငန်းစဉ်အစတွင် သဘော တူထားသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူ ၁၂ ချက်အနက်မှတစ်ခုခုကို ဆန့်ကျင်နေခြင်း သို့မဟုတ် ချန်လှပ်ထားခြင်း ရှိ၊ မရှိ ဆုံးဖြတ်ရန်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤကော်မတီသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကိုရေးဆွဲရန် တာဝန်ရှိသည့်အဖွဲ့အစည်းနှစ်ခုဖြစ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကောင်စီနှင့် ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်ကော်မရှင်တို့မှ အဖွဲ့ဝင်အနည်းဆုံး ၁၀ ဦးစီ၏တင်ပြချက် ကို လက်ခံရရှိမှသာ ထိုသို့ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည် (၁၉၈၀ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ၂၀၂၃ ခုနှစ် တွင် ပြင်ဆင်သည်၊ ပုဒ်မ ၁၅၅)။ ထို့အပြင် ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခံရသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကောင်စီက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို ပြဋ္ဌာန်းပြီးနောက် ယင်းကော်မတီအား အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးခွင့် မပေးခဲ့ပေ။ နောက်ဆုံး၌ ဤကော်မတီကို လုံးဝအသုံးပြုခဲ့ကြ ပေ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၎င်းကော်မတီတွင် လက်ယာနှင့်လက်ဝဲပါတီနှစ်ခုစလုံးနှင့် ဆက်စပ် သူများအား ကိုယ်စားပြုမှု တူညီစွာထားရှိခဲ့သည့်အတွက် မည်သည့်ကိစ္စရပ်ကိုမဆို ဆုံးဖြတ်

ရန်အတွက် ပါတီနှစ်ခုအကြား သဘောတူညီမှုရယူရန် လိုအပ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ လက်ယာ နိုင်ငံရေးပါတီများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို လက်ဝဲပါတီကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ညှိနှိုင်းစေ့စပ်ရန်မလိုဘဲ အတည်ပြုနိုင်လောက်သည့်ကိုယ်စားပြုမှုကောင်စီတွင် လုံလောက်စွာ ရရှိထားခဲ့သည်။ ကောင်စီရှိ လက်ဝဲကိုယ်စားလှယ်များက ကိစ္စတစ်ခုကို ကော်မတီသို့ တင်ပြ နိုင်ခဲ့လျှင်ပင် ကောင်စီဝင်များ သဘောတူညီခဲ့သည့်အချက်အပေါ် ကော်မတီဝင် လက်ယာ နှင့် လက်ဝဲကိုယ်စားလှယ်များ သဘောတူညီမှုရရှိရန် မဖြစ်နိုင်ပေ။ နိဂုံးချုပ်အနေဖြင့် ကောက် ချက်ချနိုင်သည်မှာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများနှင့် စိစစ်အတည်ပြုသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများ သို့မဟုတ် အင်စတီကျူးရှင်းများသည် အများစု၏ဆန္ဒအပေါ် မှီခိုနေခြင်းမရှိမှသာ ဘောင်ခတ် ကန့်သတ်ချက်များအဖြစ် အမှန်တကယ်အလုပ်ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည်-
(က) ထပ်မံညှိနှိုင်းရန်
မလိုအပ်တော့လောက်သည့်
အသေးစိတ်မှုအဆင့်တစ်ခုရှိသည့်
အခါနှင့် (ခ) သဘောတူညီချက်သည်
အားလုံးအပေါ် စည်းနှောင်မှုရှိပြီး
အမှန်တကယ် တိုင်ကြားနိုင်သည့်
လိုက်နာမှုဆောင်ရွက်ရေး
အင်စတီကျူးရှင်းတစ်ခုကို
ရှင်းလင်းသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အပ်နှင်း၍
ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထားရှိသည့်
အခါမှသာ အပြီးသတ်
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသား၌
ထိုလမ်းညွှန်ရေးမူများ ထင်ဟပ်နိုင်ခြေ
ပို၍များမည် ဖြစ်ပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် - (က) ထပ်မံညှိနှိုင်းရန် မလိုအပ်တော့လောက်သည့် အသေးစိတ်မှု အဆင့်တစ်ခုရှိသည့်အခါ (မူများ ပိုမိုအသေးစိတ်လေ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ စာသားနှင့်ကိုက်ညီမှုကိုအကဲဖြတ်ရန် ပိုမိုလွယ်ကူလေဖြစ်သည်။) နှင့် (ခ) သဘောတူညီချက် သည် အားလုံးအပေါ်စည်းနှောင်မှုရှိပြီး အမှန်တကယ်တိုင်ကြားနိုင်သည့် လိုက်နာမှုဆောင်ရွက် ရေး အင်စတီကျူးရှင်းတစ်ခုကို ရှင်းလင်းသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အပ်နှင်း၍ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထား ရှိသည့်အခါမှသာ အပြီးသတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသား၌ ထိုလမ်းညွှန်ရေးမူများ ထင်ဟပ် နိုင်ခြေ ပို၍များမည် ဖြစ်ပါသည်။

ဥပမာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးရန်အတွက် တောင် အာဖရိက၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးကိုပေးအပ်ထားသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်သည် မာလီနိုင်ငံ၏ အလွန်ပျော့ပြောင်းပြီး နိုင်ငံတကာကဦးဆောင်သော လွတ်လပ်သောလေ့လာ စောင့်ကြည့်သူ၊ ချီလီနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးအကျိုးစီးပွားလွှမ်းမိုးမှုဖြင့် ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထားသော နည်းပညာဆိုင်ရာ လက်ခံနိုင်မှုကော်မတီ သို့မဟုတ် နီပေါတရားလွှတ်တော်ချုပ်၏ မရေရာ သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်တို့နှင့် လုံးဝဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ပါသည်။

အဖွဲ့အစည်းအချင်းချင်း ယုံကြည်မှုနည်းပါးခြင်း၊ တည်ဆဲအင်စတီကျူးရှင်းများအပေါ် ယုံကြည်မှု နည်းပါးခြင်းတို့ကြောင့် လိုက်နာမှု သို့မဟုတ် စိစစ်အတည်ပြုမှုဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ် ယန္တရားများကို အသုံးပြုမည်ဆိုပါက အောက်ပါအချက်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားကာ ဒီဇိုင်း ရေးဆွဲရန် အရေးကြီးပါသည်။ (က) တရားဝင်မှု အားနည်းနိုင်သည့် တည်ဆဲအင်စတီကျူးရှင်း တစ်ခုကို တာဝန်ပေးအပ်ခြင်းထက် လိုက်နာဆောင်ရွက်မှုအပေါ် စိစစ်ရန်အထူးရည်ရွယ်ချက် ဖြင့် အင်စတီကျူးရှင်းအသစ်တစ်ခုဖန်တီးရေး (ခ) အငြင်းပွားမှုနှင့် နိုင်ငံရေးလွှမ်းမိုးမှု အန္တရာယ် များကို လျှော့ချရန်အတွက် ဤအင်စတီကျူးရှင်း၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် ၎င်းကချမှတ်သည့်ဆုံးဖြတ် ချက်များ၏ ဥပဒေရေးရာအကျိုးဆက်များကို အစကတည်းက ရှင်းလင်းစွာသတ်မှတ်ထားရေး (ဂ) အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးမှုကို မဖြစ်မနေလုပ်ဆောင်ရန်မဟုတ်ဘဲ တောင်းဆိုမှုအပေါ် မူတည်ပြီး ဆောင်ရွက်မည်ဆိုပါက မည်သူကစိစစ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်စတင်နိုင်သည်ကို သတ်မှတ် ပေးသည့် ရှင်းလင်းသော တည်မြဲစည်းမျဉ်းများရှိရေး၊ (ဃ) လမ်းညွှန်ရေးမူများအပေါ် ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးရာတွင်ပါဝင်ခဲ့သည့် အကျိုးသက်ဆိုင်သူများနှင့် အတိုက်အခံအဖွဲ့များတွင် အမှုကိစ္စ တိုင်ကြားခွင့် ရှိရေးတို့ ဖြစ်ပါသည်။

အထက်ဖော်ပြပါပုံစံနှင့် မတူညီသော နည်းလမ်းရှိပါသည်။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ဥပဒေအရ စည်းနှောင်သည့် စာရွက်စာတမ်းတစ်ခုအစား နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက် တစ်ခုတွင် ထည့်သွင်းခြင်း၊ စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး သို့မဟုတ် စိစစ်အတည်ပြုရေးလုပ်ထုံး လုပ်နည်းကို ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းတို့သည် ညှိနှိုင်းသည့်အဖွဲ့များအတွက် အတိမ်းအစောင်းဖြစ် နိုင်သည့်အန္တရာယ်နှင့် အခြေအနေများကို လျော့နည်းစေနိုင်သည်။ ၎င်းသည် အသေးစိတ်မူ များအပေါ် သဘောတူညီရန် ပိုမိုလွယ်ကူစေနိုင်သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားတွင် ထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်မည့် အလားအလာကိုမူ လျော့နည်းစေပါသည်။

အခန်း (၆)

နိဂုံး

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို
ညှိနှိုင်းခြင်း၏ အဓိက
အကျိုးကျေးဇူးတစ်ခုမှာ အထူးသဖြင့်
ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားပြီး သို့မဟုတ်
ပဋိပက္ခဒဏ်ခံ အခင်းအကျင်းများတွင်
သက်ဆိုင်သူအချင်းချင်းအကြား
ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်နိုင်ခြင်း
ဖြစ်ပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရာတွင် သိသာထင်ရှားသော အကျိုးကျေးဇူးများရှိသလို စိန်ခေါ်မှုများလည်းရှိပါသည်။ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကိုညှိနှိုင်းခြင်း၏ အဓိကအကျိုးကျေးဇူးတစ်ခုမှာ အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားပြီး သို့မဟုတ် ပဋိပက္ခဒဏ်ခံ အခင်းအကျင်းများတွင် သက်ဆိုင်သူအချင်းချင်းအကြား ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်နိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သက်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် အခြေခံမူများကိုသဘောတူခြင်းဖြင့် တစ်ခါတစ်ရံတွင် ၎င်းတို့၏အဓိကအကျိုးစီးပွားများကို ကာကွယ်ပေးလိမ့်မည်ဟု စိတ်ချလုံခြုံမှု ရရှိနိုင်ပါသည်။ သို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ်တွင်လည်း စိတ်ချလုံခြုံမှုနှင့် ကတိကဝတ်ပြုလိုစိတ်ကို မြှင့်တင်ပေးနိုင်ပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် လူနည်းစုအဖွဲ့ဝင်များ၏အခွင့်အရေးများနှင့် အကျိုးစီးပွားများကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ပေးလိမ့်မည် ဖြစ်သောကြောင့် လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် ၎င်းတို့၏ ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်လာနိုင်ခြေကို လျှော့ချပေးနိုင်ပါသည်။ စံအားဖြင့် ဆိုရသော် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ ချမှတ်ခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့အတွက် ရှင်းလင်းသော မူဘောင်တစ်ခုပေးစွမ်းနိုင်ပါသည်။ ၎င်းသည် မဖြစ်မနေ ထည့်သွင်းရမည့် အချက်များကို သတ်မှတ်ပေးခြင်းဖြင့် မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းကို ရိုးရှင်းထိရောက်မြန်ဆန်စေပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ဖြစ်ပွားနိုင်သည့် အငြင်းပွားမှုများနှင့် အကျပ်အတည်းများကိုလည်း လျှော့ချပေးနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ညှိနှိုင်းသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အားလုံးပါဝင်ပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ တရားဝင်မှုကိုမြှင့်တင်ပေးနိုင်ပါသည်။ ဤအခြေခံမူများအပေါ် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်သဘောတူညီမှုရရှိခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှာ မျှတပြီးဟန်ချက်ညီကြောင်း ပြည်သူလူထုနှင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းကိုပြသနိုင်ကာ အပြီးသတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ် လက်ခံလာနိုင်ခြေနှင့် ထောက်ခံလာနိုင်ခြေကိုလည်း တိုးမြှင့်ပေးနိုင်ပါသည်။ ဖြစ်ရပ်အချို့တွင် အစိုးရ သို့မဟုတ် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးနေသည့် အဖွဲ့အစည်းများအပေါ် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းက အပြုသဘောဆောင်သော ဖိအားပေးရာ၌ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် အသုံးဝင်သည့် ကိရိယာတစ်ခု ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ၎င်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများနှင့် ကိုက်ညီစေရန် အထောက်အကူပြု

နိုင်ပြီး နိုင်ငံတကာ၏ ထောက်ပံ့မှုနှင့် အရင်းအမြစ်များကို ရရှိစေမည့် အလားအလာလည်း ရှိပါသည်။

အခြားတစ်ဖက်တွင်မူ လမ်းညွှန်အခြေခံမှုများကို စစ်မှန်စွာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရယူခြင်း မဟုတ်ဘဲ ဩဇာလွှမ်းမိုးထားသော အဖွဲ့တစ်ခု သို့မဟုတ် နိုင်ငံပြင်ပမှ ဩဇာကြီးမားသည့်အဖွဲ့ အစည်းများက တစ်ဖက်သတ် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းလာနိုင်ပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ပါက တရားဝင် မှုမရှိဟု ယူဆခံရနိုင်ပြီး ချန်လှပ်ထားခံရသည့် အဖွဲ့များ၏ သပိတ်မှောက်မှုများ သို့မဟုတ် လက်မခံမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် လမ်းညွှန်အခြေခံမှုများသည် ရှင်းလင်းသော မူဘောင်တစ်ရပ်ကို ပေးစွမ်းနိုင်သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့၏ ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်လုပ်ဆောင်နိုင်စွမ်းအပေါ် ဘောင်ခတ်ကန့်သတ် နိုင်ပါသည်။ လမ်းညွှန်အခြေခံ မှုများ အလွန်အသေးစိတ်နေပါက သို့မဟုတ် အခြေခံမှုများတွင် ပြောင်းလဲနေသောနိုင်ငံရေး အတွန်းအရွှေ့များနှင့် မူကြမ်းရေးဆွဲသည့်လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ပေါ်ပေါက်လာသော အတွေးသစ် အမြင်သစ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားနိုင်ခြင်းမရှိပါက ထိုပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်မရှိမှုသည် ပြဿနာဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။ ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့် လမ်းညွှန်အခြေခံမှုများသည် အလွန်ဝေဝါးလွန်းပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့အတွက် လက်တွေ့ကျသော လမ်းညွှန်မှုကို အနည်းငယ်သာ ပေးနိုင်ပေမည်။ ယင်းသည် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရာ၌ အမျိုးမျိုးသော အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုမှုများဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပြီး ပဋိပက္ခများဖြစ်စေနိုင်ကာ ရှင်းလင်းသော လမ်းညွှန်ချက်ပေးလိုသည့်ရည်ရွယ်ချက်ကိုလည်း ထိခိုက်စေနိုင်ပါသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် လမ်းညွှန်အခြေခံမှုများကို သေသေချာချာလိုက်နာစေရန် ဆောင်ရွက်ရသည်မှာလည်း စိန်ခေါ်မှုတစ်ရပ် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ အကယ်၍ အားကောင်းခိုင်မာသော အကောင်အထည်ဖော်မှုလုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများမရှိပါက ၎င်းအခြေခံမှုများကို လျစ်လျူရှုခံရခြင်း သို့မဟုတ် အပြီးသတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုံလောက်စွာထင်ဟပ်မှုမရှိခြင်းများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။ ထိုသို့ဖြင့် လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် ယုံကြည်မှုကိုလျော့နည်းစေပြီး နောက်ထပ်ပဋိပက္ခများဆီ ဦးတည်စေနိုင်ပါသည်။

အားကောင်းခိုင်မာသော
အကောင်အထည်ဖော်မှုလုပ်ငန်းစဉ်
ယန္တရားများမရှိပါက
အခြေခံမှုများ လျစ်လျူရှုခံရခြင်း
သို့မဟုတ် အပြီးသတ်
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်
လုံလောက်စွာထင်ဟပ်မှုမရှိခြင်းများ
ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။

အခန်း (၇)

အဓိကမေးခွန်းများ

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကိုဖော်ဆောင်ရာတွင် ပါဝင်သည့်အစုအဖွဲ့ဝင်များသည် သဘောတူညီမှုရရှိရန်အတွက် အလျင်လိုတတ်ကြပါသည်။ သို့သော်လည်း အတွေ့အကြုံအရမူ ထိုလမ်းညွှန်အခြေခံမူများအား မည်သို့အသုံးပြုမည်ဆိုသည့်အပေါ် လေးလေးနက်နက်ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းကသာ ထိုအခြေခံမူများအကောင်အထည်ဖော်မှု သေချာစေရန်အတွက် များစွာအထောက်အကူပြုကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ ထို့ကြောင့် အောက်ဖော်ပြပါအဓိကမေးခွန်းအချို့ကို မေးမြန်းကြည့်နိုင်ပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် မည်သည့်အားသာချက်များ ပေးစွမ်းနိုင်သနည်း။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများကို တစ်နည်းတစ်ဖုံဖြင့် စတင်ရမည်သာဖြစ်သည်။ များသောအားဖြင့် လုပ်ငန်းစဉ် ရှေ့ဆက်မည်သို့ဖြစ်ပေါ်လာမည်၊ လုပ်ငန်းစဉ်အား မည်သို့ပုံစံချဆောင်ရွက်မည်မှာ ပါဝင်ပတ်သက်သူများ၏ ရပ်တည်ချက်နှင့် အကျိုးစီးပွားများအပါအဝင် နောက်ခံအခြေအနေများအပေါ်မူတည်ပါသည်။ သို့သော်လည်း ပဋိပက္ခမှ ငြိမ်းချမ်းရေးသို့ အသွင်ကူးပြောင်းရာတွင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသည့် အဖွဲ့အစည်းများအကြား အနည်းဆုံးယုံကြည်မှုတစ်ရပ် တည်ဆောက်ရန်အတွက် အထောက်အကူပြုနိုင်သကဲ့သို့ နောက်ဆက်တွဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများနှင့် ရလဒ်အဖြစ်ပေါ်ထွက်လာမည့် အခြေခံဥပဒေတို့အတွက် လိုက်နာရမည့်စည်းမျဉ်းများသတ်မှတ်ပေးခြင်းအားဖြင့် လူနည်းစုအုပ်စုများအတွက်လည်း အာမခံချက်အချို့ပေးစွမ်းနိုင်ပါသည်။ ထိုလမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် သက်ဆိုင်ရာ အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများ၏ ကျယ်ပြန့်သည့် ရည်ရွယ်ချက်များကို ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာမဲဆန္ဒရှင်များထံသို့ ဆက်သွယ်ပေးရာ၌လည်း အထောက်အကူပြုနိုင်သကဲ့သို့ အဓိကဦးစားပေးများ၊ ဘောင်ကျော်၍မရသည့် ကန့်သတ်ချက်များနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာ စီမံကိန်းအတွက် သွားရမည့်လမ်းကြောင်း တစ်ခုလုံး၏ ဦးတည်ရာကိုပါ လမ်းညွှန်ပြသပေးနိုင်ပါသည်။

အခြားတစ်ဖက်တွင်မူ အားလုံးပါဝင်ခြင်းမရှိသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များဖြင့် ရေးဆွဲထားသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၊ အထူးသဖြင့် အလွန်အသေးစိတ်သည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ

သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး အဖွဲ့အစည်းများကို အကြောင်းရင်းမရှိဘဲ ဘောင်ခတ် ကန့်သတ်နိုင်ပြီး နောက်ဆက်တွဲအနေဖြင့် လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ရလဒ်အဖြစ်ပေါ်ထွက်လာသည့် မည်သည့်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားမဆို တရားဝင်မှု ပျက်ပြယ်စေနိုင်ပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ ရေးဆွဲရာ၌ ပါဝင်နိုင်မှုအတိုင်းအတာသည် မည်သို့ သက်ရောက်မှုရှိသနည်း။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရာတွင် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် အဓိကအကျိုး သက်ဆိုင်သူများ ပါဝင်သင့်ပါသည်။ ထိုသက်ဆိုင်သူများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း အား ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် အရေးပါသည့်အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် လက်ခံရှုမြင် ထားသည့် အဓိကပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသည့် အဖွဲ့များ၊ လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ အလွှာအသီးသီးကို ကိုယ်စားပြုသည့် နိုင်ငံရေးအင်အားစုများနှင့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများလည်း ပါဝင်သင့် ပါသည်။ ယင်းသို့ပါဝင်ခြင်းဖြင့် ကျယ်ပြန့်သည့်အမြင်အမျိုးမျိုးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားနိုင်မည် သို့မဟုတ် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် ကြားသိနိုင်ရန် သေချာစေမည်ဖြစ်ပါသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာ ပင် ဤဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများသည်သိမ်မွေ့ရှုပ်ထွေးလှပြီး သက်ဆိုင်သူအားလုံးကို ထိုသို့သော ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပွဲတွင် ထည့်သွင်းပါဝင်စေပါက လမ်းညွှန်အခြေခံမူများတွင် အသေးစိတ်မှု လျော့နည်းသွားစေနိုင်ပါသည်။

လုပ်ငန်းစဉ်များကို အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့တည်းက ထိန်းချုပ်ထားသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကိုလည်း ထိုအဖွဲ့ကပင်ရေးဆွဲပြီး တစ်ဖက်သတ်သွတ်သွင်း ပြဋ္ဌာန်းလေ့ ရှိပါသည်။ အဆိုပါ အခြေခံမူများကိုထောက်ရှုခြင်းအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ် ဘယ်ဆီဦးတည်မည်ဆိုသည်ကို သိရှိနိုင်ပါသည်။ သို့သော်လည်း ရည်ရွယ်ချက်ကို ဖုံးကွယ်ရန်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးစီမံကိန်းအတွက် ရေတိုတရားဝင်မှုရရှိရန် အတွက်ရည်ရွယ်ပြီး ယင်းလမ်းညွှန်အခြေခံမူများကိုပင် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ အခြားတစ်ဖက် တွင်မူ အထူးသဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲမှတစ်ဆင့် အာဏာရရှိထားခြင်းမရှိသည့် အာဏာပိုင်အဖွဲ့ အစည်းများသည် လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် ဆက်လက်ထိန်းချုပ်ထားလျက် အစောပိုင်းအဆင့်၌ အားလုံးပါဝင်နိုင်မှုကိုမြှင့်တင်ရန် ကြိုးပမ်းတတ်ပါသည်။ ဤသို့အားဖြင့် ၎င်းတို့သည် လမ်းညွှန် အခြေခံမူများ ရေးဆွဲဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အခြားအဖွဲ့များက ၎င်းတို့၏အမြင်များကို ထုတ်ဖော်ပြောဆိုနိုင်မည့် အမျိုးသားညီလာခံများ သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးပွဲများကျင်းပရန် ကြိုးပမ်းနိုင်ပါသည်။ အပြီးသတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက် များကို ဩဇာလွှမ်းမိုးသည့်အဖွဲ့က ဆက်လက်ထိန်းချုပ်ထားမည်ဖြစ်သော်လည်း ဤအခြေ အနေသည် ပါဝင်သည့်အခြားအဖွဲ့အစည်းများအတွက် ၎င်းတို့၏အကျိုးစီးပွားနှင့် ဦးစားပေးလို သည့်အရာများကို လမ်းညွှန်အခြေခံမူများရေးဆွဲခြင်းအဆင့်တွင်တင်ပြရန် အခွင့်အလမ်းများ ဖြစ်ပေါ်လာစေနိုင်ပါသည်။ အချို့သောအခြေအနေများတွင် ဤအခွင့်အလမ်းများသည် လူထု အမြင်ကို လှုံ့ဆော်ရန်နှင့် နိုင်ငံတကာ၏ထောက်ခံမှုကိုစည်းရုံးရန် အထောက်အကူပြုနိုင်သည့် အပြင် လူနည်းစုအကျိုးစီးပွားများကိုလက်ခံရန်အတွက် အစိုးရအပေါ် ဖိအားတစ်စုံတစ်ရာ ဖြစ် ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများတွင် မည်သည့်အကြောင်းအရာများကို အများအားဖြင့် ဖော်ပြလေ့ရှိသနည်း။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများတွင် များသောအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အသစ် တစ်ခု၏ အကြောင်းအရာကိုပုံဖော်ရန် ရည်ရွယ်သည့် အကြောင်းအရာအမျိုးမျိုးကို ပါဝင်ပါ သည်။ ဤအခြေခံမူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ် ဖြစ်ပေါ်ရသည့် သမိုင်းကြောင်းနောက်ခံ အခြေအနေ၏လက္ခဏာသွင်ပြင်များနှင့် နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများ၊ အစဉ် အလာများကို ထင်ဟပ်စေနိုင်ပါသည်။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ လွတ်လပ်ရေး၊ နယ်မြေတည်တံ့ခိုင်မြဲ ရေးနှင့် ပြည်ထောင်စုစည်းလုံးညီညွတ်ရေး၊ အခြေခံအခွင့်အရေးများနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်များ ကာကွယ်ခြင်း၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် နိုင်ငံရေးဗဟုဝါဒတို့ကို ကာကွယ်ခြင်း စသည်တို့နှင့် သက်ဆိုင်သည့် ကျယ်ပြန့်သောကြေညာချက်များ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။ ၎င်းတို့တွင် အနာဂတ် နိုင်ငံရေးစနစ် သို့မဟုတ် နိုင်ငံဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံအသစ်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ သီးခြားအင်္ဂါရပ် များလည်းပါဝင်နိုင်ပါသည်။ အချို့အခြေခံမူများတွင် ဖဲကြည့်ချန်လှပ်ခြင်းနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း၊ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ တရားမျှတမှုကိစ္စများ သို့မဟုတ် အကတိလိုက်စားမှု တိုက်ဖျက် ရေးကဲ့သို့သော အတိတ်ကာလက အငြင်းပွားဖွယ်ရာဖြစ်ခဲ့သည့် သီးခြားကိစ္စရပ်များနှင့်သက် ဆိုင်သည့် အသေးစိတ်ပြဋ္ဌာန်းချက်များကိုလည်း တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို မည်မျှအတိုင်းအတာအထိ အသေးစိတ်ဖော်ပြလေ့ရှိသနည်း။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အနုစိတ်မှုနှင့် လွှမ်းခြုံသည့်အတိုင်းအတာကို တစ်ဦးတစ်ဖွဲ့ တည်းက ထိန်းချုပ်၍မရနိုင်သော အခြေခံအကြောင်းရင်းများက လွှမ်းမိုးလေ့ရှိပါသည်။ အသေး စိတ်ဖော်ပြထားသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် လူနည်းစုများ၏ အခြေခံအကျိုးစီးပွားအချို့ ကို ကာကွယ်ပေးနိုင်သလို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာဆွဲရေးအဖွဲ့ကိုလည်း ကြီးကြီးမားမား ထိန်းချုပ်ကန့်သတ်နိုင်ပါသည်။ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် အနက်အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရာတွင် ကွဲပြားမှု အနည်းငယ်သာရှိပြီး ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းနေသည့် အဖွဲ့အစည်းများအားလည်း ၎င်းတို့သဘောတူ ထားသော အကြောင်းအရာများသည် အသစ်ရေးဆွဲမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပါဝင်လာ မည်ဟု အာမခံချက်ခိုင်ခိုင်မာမာပေးအပ်နိုင်ပါသည်။ သို့သော်လည်း အသေးစိတ်အချက်အလက် များအပေါ် သဘောတူညီမှုရရှိရန် ခက်ခဲလေ့ရှိပြီး အထူးသဖြင့် ဆိုးရွားပြင်းထန်သောပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားပြီးနောက်တွင် ပို၍ခက်ခဲနိုင်ပါသည်။ ထို့ပြင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည့် လမ်းညွှန် အခြေခံမူများသည်ပင် အမျိုးမျိုးသောအနက်အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုမှုများကို ကြုံတွေ့ရ နိုင်ပါသည်။

အကောင်အထည်မပေါ်သေးသည့် သို့မဟုတ် သဘောတရားအရ ယေဘုယျဆန်ဆန် ရေးဆွဲထားသောအခြေခံမူများကို သဘောတူညီရန် ပိုမိုလွယ်ကူနိုင်ပြီး ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသည့် အဖွဲ့များအကြား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု စတင်ရန်နှင့် ယုံကြည်မှုမြှင့်တင်ရန်လည်း အထောက်အကူ ပြုနိုင်ပါသည်။ သို့သော် အခြေခံမူများသည် ယေဘုယျဆန်လွန်းနေလျှင်လည်း ထိုမူများ၏ အကျိုး သက်ရောက်မှုကိုခံစားရမည့် အဖွဲ့အစည်းများအတွက် အာမခံချက်နည်းပါးနိုင်ပါသည်။ တစ်ချိန် တည်းမှာပင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ရေးဆွဲထားသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် လုံးလုံးလျားလျား ကွဲပြားသွားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုအခြေခံမူများသည် အတိတ်ကဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်များ

အပေါ် လိုအပ်သော၊ အရေးပါသော အပြောင်းအလဲများဖော်ဆောင်ခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေရေးဆွဲသူများကို ဦးတည်ချက်သတ်မှတ်မှုတစ်ခုဆီသို့ လမ်းညွှန်ပေးနိုင်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် တစ်ပါတီစနစ်မှ ပါတီစုံဒီမိုကရေစီသို့ပြောင်းလဲခြင်း သို့မဟုတ် နီပေါနိုင်ငံကဲ့သို့ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုစနစ်ရှိသည့် ဘုရင်စနစ်မှ ဖက်ဒရယ်သမ္မတနိုင်ငံသို့ ပြောင်းလဲခြင်းမျိုးဖြစ်ပါ သည်။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် မည်သည့်အချက်များသည် အထောက်အကူပြုသနည်း။

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို အမှန်တကယ်လေးစားလိုက်နာမှု ရှိ၊ မရှိ နှင့် ထိုအခြေခံမူ များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်များတွင် လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်မှု ရှိ၊မရှိ တို့မှာ အကြောင်းအချက်များစွာအပေါ် မူတည်ပါသည်။ သက်ဆိုင်သူအချို့သည် ဤအခြေခံမူ များကို ဥပဒေအရ စည်းနှောင်အားရှိသည့် စာချုပ်စာတမ်းတစ်ခုအတွင်းထည့်သွင်းရန် ကြိုးစား ကြလေ့ရှိပါသည်။ သို့သော် အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ထိုအခြေခံမူများကို လုံလောက် သည့်အတိုင်းအတာအထိ အသေးစိတ်ရေး ဆွဲထားမှသာလျှင်၊ ၎င်းတို့၏ အကောင်အထည်ဖော် မှုကို စစ်ဆေးရန်တာဝန်ပေးအပ်ထားသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရား သို့မဟုတ် အင်စတီကျူးရှင်း တစ်ခု ရှိမှသာလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် သက်ရောက်မှုရှိမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့သော အင်စတီကျူးရှင်းများဖြင့် အဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝသည့် သက်ရောက်မှုရှိစေရန် အတွက်မူ ၎င်းတို့၏တရားဝင်မှုမှာ အဓိကသော့ချက် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တစ်ခါတစ်ရံတွင် ရှိရင်းစွဲအင်စတီကျူးရှင်းတစ်ခုအား ထိုတာဝန်ပေးအပ်ခြင်းထက် အထူးပြုအင်စတီကျူးရှင်း တစ်ခုကို အသစ်တည်ထောင်ရန် လိုအပ်နိုင်ပါသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် အငြင်းပွားမှုများနှင့် နိုင်ငံရေးအရ အမြတ်ထုတ်မှုအန္တရာယ်များကိုလျော့ချရန်အတွက် ဤအဖွဲ့အစည်း၏ လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာနှင့် ၎င်းချမှတ်သော ဆုံးဖြတ်ချက်များ၏ ဥပဒေအကျိုးဆက်များကို ကနဦးကတည်းက ရှင်းလင်းစွာ သတ်မှတ်ထားသင့်ပါသည်။ ထို့အပြင် အကောင်အထည်ဖော်မှုများအပေါ် ယင်း အင်စတီကျူးရှင်း၏ အသိအမှတ်ပြုမှုကို မဖြစ်မနေလိုအပ်သည်ဟု သတ်မှတ်ထားသော်လည်း တောင်းဆိုမှုအရဆောင်ရွက်ပါက မည်သူကစစ်ဆေးလုပ်ငန်းစဉ်ဆောင်ရွက်ရန် တောင်းဆိုနိုင် သည်ကို လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများဖြင့် ရှင်းရှင်းလင်းလင်း သတ်မှတ်ထားသင့်ပါသည်။ ထို့ပြင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရာ၌ပါဝင်ခဲ့သည့်အကျိုးသက်ဆိုင်သူများနှင့် အတိုက် အခံအဖွဲ့များကိုလည်း အဆိုပါအင်စတီကျူးရှင်းထံ တိုင်ကြားခွင့်ပြုသင့်ပါသည်။

သို့သော်လည်း အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း လမ်းညွှန်အခြေခံမူများကို ဥပဒေ အရစည်းနှောင်သည့် စာရွက်စာတမ်းတစ်ခုတွင် ထည့်သွင်းခြင်းထက် နိုင်ငံရေးသဘောတူ စာချုပ်အတွင်းသို့ထည့်သွင်း၍ စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး သို့မဟုတ် စိစစ်အတည်ပြုရေး လုပ်ထုံး လုပ်နည်းများ မချမှတ်ပါက ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းသည့် အဖွဲ့အစည်းများအတွက် အတိမ်းအစောင်း မခံသည့်အခြေအနေများ လျော့နည်းစေပြီး အသေးစိတ်အခြေခံမူများကို သဘောတူညီရန် ပိုမို လွယ်ကူလာစေနိုင်ပါသည်။ သို့သော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များတွင် ထိုအခြေခံမူ များကို ထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်မည့် အလားအလာကိုလည်း လျော့နည်းစေနိုင် ပါသည်။

ကိုးကားချက်များ

- Brandt, M., Cottrell, J., Ghai, Y. and Regan, A., *Constitution-Making and Reform: Options for the Process* (Geneva: Interpeace, 2011), <https://peacemaker.un.org/en/constitutions/document_library/execute-php-code-33>, accessed 29 April 2025
- Burdeau, G., *Traité de science politique* [Treaty of Political Science] (Paris: Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, 1983)
- Caka Nimani, G., 'Kosovo's independence constitution: A unilateral commitment to an internationalized pouvoir constituant', in T. Ginsburg and S. Bisarya (eds), *Constitution Makers on Constitution Making: New Cases* (Cambridge: Cambridge University Press, 2022), pp. 77–125, <<https://doi.org/10.1017/9781108909594.003>>
- Chad, Republic of, *Synthèse general des recommandations et des resolutions des assises du Dialogue Nationale Inclusif et Souverain (DNIS)* [General summary of the recommendations and resolutions of the Inclusive and Sovereign National Dialogue (DNIS) meetings], Bureau N'Djamena, 2022, p. 12, <<https://www.alwihdainfo.com/attachment/2366284>>, accessed 9 June 2025
- Council of Europe, 'Report of the Council of Europe Commissioner for Human Rights' Special Mission to Kosovo. 23–27 March 2009', CommDH(2009)23, 2 July 2009, <<https://rm.coe.int/16806db77f>>, accessed 28 April 2025
- Ebrahim, H., *The Soul of a Nation: Constitution-Making in South Africa* (Oxford: Oxford University Press, 1999)
- Ebrahim, H. and Miller, L. E., 'Creating the birth certificate of a new South Africa: Constitution making after apartheid', in L. E. Miller and L. Aucoin (eds), *Framing the State in Times of Transition: Case Studies in Constitution Making* (Washington, DC: United States Institute of Peace Press, 2010)
- Elster, J., 'Forces and mechanisms in the constitution-making process', *Duke Law Journal*, 45/2 (1995), pp. 364–96, <<https://doi.org/10.2307/1372906>>
- 'Frankfurter Dokumente', *Wortlaut der von den Militärgouverneuren den elf deutschen Ministerpräsidenten in Frankfurt am Main übergebenen drei Dokumente* ['Frankfurt Documents', Wording of the three documents handed over by the military governors to the eleven German prime ministers in Frankfurt am Main], 1 July 1948, <<http://www.documentarchiv.de/brd/frftdok.html>>, accessed 9 June 2025
- Gardetto, J.-C. (Rapporteur), 'Accession of the Republic of Montenegro to the Council of Europe Report', Doc. 11204, Council of Europe Political Affairs Committee, 12 March 2007, <<https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=11457&Lang=EN>>, accessed 28 April 2025
- Ginsburg, T., 'Constitutional Specificity, Unwritten Understandings and Constitutional Agreement', University of Chicago Public Law and Legal Theory Working Paper No. 330, University of Chicago, 2010, <https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1074&context=public_law_and_legal_theory>, accessed 8 March 2025

- Harlander, J., *Soutenir un dialogue national. Défis & options pour les tiers. Pratique de la Médiation no. 6* [Supporting a National Dialogue: Challenges and Options for Third Parties. Mediation Practice] (Geneva: Humanitarian Dialogue Centre, December 2016), <https://hdcentre.org/wp-content/uploads/2021/04/MPS-6_National-dialogue_web-FR.pdf>, accessed 28 April 2025
- Haviland, C., 'Why is Nepal's new constitution controversial?', BBC News, 19 September 2015, <<https://www.bbc.com/news/world-asia-34280015>>, accessed 12 February 2025
- International Crisis Group (ICG), 'Popular Protests in North Africa and the Middle East (III): The Bahrain Revolt', Middle East/North Africa Report No. 105, 6 April 2011, <<https://www.refworld.org/pdfid/4d9d59642.pdf>>, accessed 29 April 2025
- , 'Mali's Algiers peace agreement, five years on: An uneasy calm', 24 June 2020, <<https://www.crisisgroup.org/africa/sahel/mali/laccord-dalger-cinq-ans-apres-un-calme-precaire-dont-il-ne-faut-pas-se-satisfaire>>, accessed 9 June 2025
- International IDEA, *Nepal's Constitution Building Process: 2006–2015. Progress, Challenges, and Contributions of International Community* (Stockholm: International IDEA, 2015), <<https://www.idea.int/publications/catalogue/nepals-constitution-building-process-2006-2015>>, accessed 9 June 2025
- , Database on Constitution-Building Processes in Fragile Settings, first posted September 2022, <<https://pccbp.constitutionnet.org>>, accessed 9 June 2025
- Issacharoff, S., 'Constitutionalizing democracy in fractured societies', *Texas Law Review*, 82/7 (2004), pp. 1861–93, <<https://ssrn.com/abstract=547425>>, accessed 29 April 2025
- Kant, R., 'Constitution monitoring report: September 2013–September 2014', in Citizens' Constitutional Forum (ed.), *Fiji in Transition: Towards a Sustainable Constitutional Democracy* (Suva, Fiji: Citizens' Constitutional Forum, 2014), pp. 105–46, <<https://ccf.org.fj/wp-content/uploads/2014/12/Fiji-in-Transition1.pdf>>, accessed 29 April 2025
- Kenya, Republic of, 'Interim Independent Constitutional Dispute Resolution Court', Judgments, 2010, <<https://new.kenyalaw.org/judgments/KEIICDRCK>>, accessed 28 April 2025
- Mali, Republic of, 'Agreement for Peace and Reconciliation in Mali Resulting from the Algiers Process', Bamako, 24 July 2014 (translated by University of Edinburgh), <https://www.un.org/en/pdfs/EN-ML_150620_Accord-pour-la-paix-et-la-reconciliation-au-Mali_Issu-du-Processus-d'Alger.pdf>, accessed 9 June 2025
- , Decret No2020-0072/PT-RM du 1er Octobre 2020 portant promulgation de la Charte de la Transition [Transition Charter], *Journal Officiel de la Republique du Mali*, Special No. 17, 1 October, <<https://sgg-mali.ml/JO/2020/mali-jo-2020-17-sp.pdf>>, accessed 30 April 2025
- , Loi No2022-001/du 25 fevrier 2022 portant revision de la Charte de la Transition [Transition Charter], *Journal Officiel de la Republique du Mali*, Special No. 01, 26 February 2022, <<https://sgg-mali.ml/JO/2022/mali-jo-2022-01-sp.pdf>>, accessed 30 April 2025

- Mandibaye, S. D., 'Reforming the content, rather than context, of the Chadian Constitution: Old wine in a new bottle?', *ConstitutionNet*, 9 May 2018, <<https://constitutionnet.org/news/reforming-content-rather-context-chadian-constitution-old-wine-new-bottle>>, accessed 9 June 2025
- Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand, 'Mission statement and policies of the Head of the National Council for Peace and Order (NCPO)', 7 July 2014, <<https://www.mfa.go.th/en/content/5d5bcde615e39c3060012dfd?cate=5f1a9f2340789f61121eca84>>, accessed 10 March 2025
- Mohamoud, A. A., 'The Political and Institutional Reform Process in Bahrain: A Catalyst for the Gulf-States', Report for International IDEA, June 2005, <https://constitutionnet.org/sites/default/files/No.3%20IDEA%20Case%20Study_Bahrain.pdf>, accessed 29 April 2025
- MoroccoTomorrow, 'King Mohammed VI's speech (March 9, 2011)', 14 June 2011, <<https://www.moroccotomorrow.org/king-mohammeds-speech-march-9-2011>>, accessed 29 April 2025
- Murray, C., 'National Dialogues and Constitution Making', National Dialogue Handbook Background Paper No. 2, Berghof Foundation, February 2017, <https://berghof-foundation.org/files/publications/NDH__Murray_ND__Constitution-making.pdf>, accessed 28 April 2025
- , 'Making and remaking Kenya's Constitution', in T. Ginsburg and S. Bisarya (eds), *Constitution Makers on Constitution Making: New Cases* (Cambridge: Cambridge University Press, 2022), pp. 37–76, <<https://doi.org/10.1017/9781108909594.002>>
- Noël, T., *Restoring Constitutional Order after Coups: Comparative Analysis of Constitutional Texts of Burkina Faso, Chad and Mali* (Stockholm: International IDEA, forthcoming 2025)
- O'Sullivan, E., 'A critical year for Bahrain and its national assembly: The final session of the Bahrain parliament's first term opened at the start of October', *MEED Middle East Economic Digest*, 14 October 2005, <<https://constitutionnet.org/sites/default/files/No.8%20A%20critical%20year%20for%20Bahrain.pdf>>, accessed 29 April 2025
- Regan, A. J., Kirkby, C. and Kant, R., '“Between two worlds”: The origins, operation, and future of the 2013 Fiji Constitution', *The Journal of Pacific History*, 59/2 (2023), pp. 165–85, <<https://doi.org/10.1080/00223344.2023.2271124>>
- Saati, A., 'Participatory constitution-building in Fiji: A comparison of the 1993–1997 and the 2012–2013 processes', *International Journal of Constitutional Law*, 18/1 (2020), pp. 260–76, <<https://doi.org/10.1093/icon/moaa001>>
- Saine, P., 'Re-elected Gambian President Barrow promises new constitution, term limits', Reuters, 8 December 2021, <<https://www.reuters.com/world/africa/re-elected-gambian-president-barrow-promises-new-constitution-term-limits-2021-12-07>>, accessed 9 June 2025
- Saunders, C., 'Constitution-making in the 21st century', *International Review of Law*, 1 (2012), pp. 1–11, <<https://doi.org/10.5339/irl.2012.4>>

- Schmitt, C., *Politische Theologie: Vier Kapitel zur Lehre von der Souveranität* [Political Theology: Four Chapters on the Concept of Sovereignty] (Berlin: Duncker & Humblot, 1934)
- Shakya, P., 'Nepal parties fast-track new constitution but backtrack on aspirations of marginalized groups', ConstitutionNet, Voices from the Field, 29 July 2015, <<https://constitutionnet.org/news/nepal-parties-fast-track-new-constitution-backtrack-aspirations-marginalized-groups>>, accessed 12 February 2025
- Sieyès, E. J., *Qu'est-ce que le Tiers état ?* [What Is the Third Estate?] (1789) <<http://www.leboucher.com/pdf/sieyes/tiers.pdf>>, accessed 9 June 2025
- The Carter Center, 'Report of the Independent Observer: Observations on the Implementation of the Agreement on Peace and Reconciliation in Mali, Emanating from the Algiers Process', The Carter Center, April 2020, <https://www.cartercenter.org/resources/pdfs/peace/conflict_resolution/mali-independent-observer-report-april-2020.pdf>, accessed 9 June 2025
- The Nehru Blog, "'Objective Resolution" moved by Jawaharlal Nehru', [n.d.], <<https://www.thenehru.org/2020/12/objective-resolution-moved-by.html>>, accessed 30 April 2025
- United Nations Security Council, 'Further Report of the Secretary-General Concerning the Implementation of Security Council Resolution 435 (1978) Concerning the Question of Namibia', S/20967/Add.2, 16 March 1990, <<https://docs.un.org/en/S/20967/Add.2>>, accessed 15 May 2025
- Wiechers, M., 'Namibia: The 1982 constitutional principles and their legal significance', *South African Yearbook of International Law*, 15 (1989), pp. 1–21
- , 'Namibia's long walk to freedom: The role of constitution making in the creation of an independent Namibia', in L. E. Miller and L. Aucoin (eds), *Framing the State in Times of Transition: Case Studies in Constitution Making* (Washington, DC: United States Institute of Peace Press, 2010), pp. 81–110
- Wittke, C., *Law in the Twilight: International Courts and Tribunals, the Security Council and the Internationalisation of Peace Agreements between State and Non-State Parties* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), <<https://doi.org/10.1017/9781108335676>>

ပူးတွဲပါ ဇယား (က) - လမ်းညွှန်အခြေခံမူ ဥပဒေများအား နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို လေ့လာနိုင်သည့် ရင်းမြစ်

ဤစာအုပ်တွင် ကိုးကားထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များကို
Constitute Project ဝက်ဘ်ဆိုက် <https://www.constituteproject.Org> မှ ရယူထား
ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အခြားရင်းမြစ်များမှ ကောက်နုတ်ထားပါက သီးခြားဖော်ပြထားမည်
ဖြစ်သည်။

ဇယား (က) ။ နိုင်ငံဖွဲ့စည်းပုံနှင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း

နိုင်ငံ/ ခုနစ်	လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ
တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ ၁၉၉၆ ခုနှစ်	၁၉၉၆ ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပါဝင်သော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်- • အစိုးရအဆင့် သုံးခုဖြစ်သည့် ပြည်ထောင်စုအဆင့်၊ ပြည်နယ်အဆင့်နှင့် ဒေသန္တရအဆင့်တို့ကို ဖွဲ့စည်းထူထောင်ရန်။ • အစိုးရအဆင့်တစ်ခုစီတွင် ဒီမိုကရေစီနည်းကျ ကိုယ်စားပြုမှု ရှိစေရန်။ • ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပြဋ္ဌာန်းခွင့်အပါအဝင် ပြည်နယ်များသို့ အပ်နှင်းရမည့် အာဏာများစာရင်း • အခြားအာဏာများကို အစိုးရအဆင့်အသီးသီးအကြား ခွဲဝေကျင့်သုံးရန်အတွက် စံသတ်မှတ်ချက်များစာရင်း။ • ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်အဆင့် အစိုးရများအတွက် သီးသန့်အာဏာများနှင့် ထပ်တူပြု အာဏာများစာရင်းကို ပေးအပ်ရန် ကတိကဝတ်ပြုခြင်း။ • ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရအဆင့်များအကြား အာဏာများ လွှဲအပ်နိုင်ခြေရှိခြင်း။ • ပြည်နယ်နယ်နိမိတ်များ။ • ပြည်နယ်၏အာဏာများ၊ နယ်နိမိတ်များ သို့မဟုတ် အင်စတီကျူးရှင်းများကို ပြောင်းလဲသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြင်ဆင်ချက်များအတွက် အထူးလုပ်ထုံးလုပ်နည်း ထားရှိခြင်း။ ယင်းလုပ်ထုံးလုပ်နည်းမှာ ထိုသို့ပြင်ဆင်မှုများဆောင်ရွက်ပါက ပြည်နယ်လွှတ်တော်များ၏ ထက်ဝက်ကျော်ဆန္ဒမဲလိုအပ်ခြင်း သို့မဟုတ် ပြည်နယ်ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့် လွှတ်တော်ရှိပါက ထိုလွှတ်တော်၏ သုံးပုံနှစ်ပုံအများစု ဆန္ဒမဲဖြင့် ဆုံးဖြတ်ခြင်းဖြစ်ပြီး ပြင်ဆင်ချက်သည် ပြည်နယ်အချို့နှင့်သာသက်ဆိုင်ပါက ထိုပြည်နယ်များ၏ လွှတ်တော်များထံမှ ခွင့်ပြုချက်ရရှိရန် လိုအပ်ခြင်း။ • ဘဏ္ဍာရေးနှင့် အခွန်ကောက်ခံရေးကော်မရှင် ဖွဲ့စည်းခြင်း။
မာလီနိုင်ငံ ၂၀၂၃	အလ်ဂျီးရားငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်ဖြစ်စဉ်မှ ပေါက်ဖွားလာသော ၂၀၁၄ ခုနှစ် မာလီ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်တွင်ပါဝင်သော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်- • ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော ဒေသများဖြင့် နိုင်ငံကို ဖွဲ့စည်းထားရှိပြီး ထိုဒေသအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များကို အရွယ်ရောက်ပြီးသူတိုင်း မဲပေးပိုင်ခွင့်ရှိသည့် ရွေးကောက်ပွဲများဖြင့် တင်မြှောက်သည့်အပြင် ထိုဒေသအာဏာပိုင်များထံတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ကြီးကြီးမားမားပေးအပ်ထားရန်။ • ပြည်သူများ၊ အထူးသဖြင့် မြောက်ပိုင်းဒေသများရှိ ပြည်သူများက ၎င်းတို့၏ ဒေသရေးရာကိစ္စများအပေါ် လွတ်လပ်စွာ စီမံခန့်ခွဲခွင့်အရ ထိရောက်စွာ စီမံခန့်ခွဲနိုင်ခြင်း။ • ဒေသများထံသို့ လွှဲပြောင်းပေးအပ်ရန် လိုအပ်သည့်မူဝါဒနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ တာဝန်များစာရင်း။

နိုင်ငံ/ ခုနှစ်

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ

- ဗဟိုအစိုးရမှ ရရှိသောအရင်းအမြစ်များ၏ ၃၀ ရာခိုင်နှုန်းကို အထူးသဖြင့် မြောက်ပိုင်းဒေသများ အပေါ်အဓိကထား၍ ဖွံ့ဖြိုးမှုသာတူညီမျှဖြစ်စေရေးစနစ်အပေါ် အခြေခံကာ ဒေသအသီးသီးသို့ ခွဲဝေပေးခြင်း။
- သဘာဝသယံဇာတများကို တူးဖော်ထုတ်ယူရာမှ ရရှိသောဝင်ငွေ၏ ရာခိုင်နှုန်းတစ်ခုကို ဗဟိုအစိုးရမှ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော ဒေသများထံသို့ လွှဲပြောင်းပေးခြင်း။
- ဗဟိုအစိုးရ၏ ရန်ပုံငွေနှင့် နိုင်ငံတကာအထောက်အပံ့များဖြင့် မြောက်ပိုင်းဒေသများတွင် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဇုန်တစ်ခု ထူထောင်ခြင်း။
- ဒေသတစ်ခုစီတွင် အရွယ်ရောက်ပြီးသူတိုင်း တိုက်ရိုက် မဲပေးခွင့်ဖြင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် ဒေသဆိုင်ရာလွှတ်တော်တစ်ခု ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်း၊ ယင်းလွှတ်တော်သို့ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ၊ အရင်းအမြစ်များ၊ သင့်လျော်သော တရားစီရင်ရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အာဏာများ လွှဲပြောင်းပေးခြင်း။
- ဒေသဆိုင်ရာအုပ်ချုပ်ရေး၏ အကြီးအကဲလည်းဖြစ်သည့် ဒေသဆိုင်ရာလွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌကို အရွယ်ရောက်ပြီးသူတိုင်းက တိုက်ရိုက်မဲပေးခွင့်ဖြင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်း။
- စဲရ်ကလ် (Cercle) နှင့် ကွန်မြူနီ (Commune) အဆင့်များအတွက် ဆွေးနွေးဆုံးဖြတ်နိုင်သော အဖွဲ့အစည်းများ (စဲရ်ကလ်ကောင်စီနှင့် ကွန်မြူနီကောင်စီ) ကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်း။ ယင်းကောင်စီတို့ကို စဲရ်ကလ်ကောင်စီဥက္ကဋ္ဌနှင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံမြို့တော်ဝန်တို့ အသီးသီးဦးဆောင်သည့် အုပ်ချုပ်ရေးရုံးများက ဦးစီးဆောင်ရွက်မည်ဖြစ်သည်။
- အထွေထွေအကျိုးစီးပွားကိုကာကွယ်ရန်အတွက် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော ဒေသများတွင် ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးကို ဗဟိုအစိုးရက ခန့်အပ်ခြင်း။
- မြောက်ပိုင်းမာလီရှိပြည်သူများကို နိုင်ငံတော်အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင် ကိုယ်စားပြုမှု ပိုမိုရရှိစေခြင်း။
- ပြည်ထောင်စုအဆင့် လွှတ်တော်တွင် အထက်လွှတ်တော်တစ်ခု ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်း။

၂၀၂၁ ခုနှစ် နိုင်ငံတော်ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆိုင်ရာ ပြည်ထောင်စုအဆင့် အကြံပြုဆွေးနွေးပွဲမှ ရလဒ်များတွင်ပါရှိသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်-

- နိုင်ငံတော်၏ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော တစ်ပြည်ထောင်ပုံစံကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားရှိရန်။
- ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျှော့ချထားသော ဒေသများအတွက် နိုင်ငံတော်၏ ဘဏ္ဍာငွေပံ့ပိုးမှု တိုးမြှင့်ပေးရန်။
- ဗဟိုအစိုးရမှ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော ဒေသများသို့ အာဏာ၊ ဘဏ္ဍာရေးနှင့် လူ့စွမ်းအားအရင်းအမြစ်များ လွှဲပြောင်းပေးခြင်းကို လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ရန်။
- လူဦးရေ၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပထဝီဝင်အလားအလာများအပေါ် အခြေခံ၍ နယ်မြေကို ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းရန်။
- အထက်လွှတ်တော်တစ်ခု ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ရန်။

နိုင်ငံ/ ခုနှစ်	လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ
နီပေါနိုင်ငံ ၂၀၁၅	၂၀၀၇ ခုနှစ် ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပါဝင်သော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အား တိုးတက်သော ဒီမိုကရေစီ ဖက်ဒရယ်စနစ်အဖြစ် ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းရန်။
ချီနိုနိုင်ငံ ၂၀၂၃	၂၀၂၂ ခုနှစ်၌ ကျင်းပခဲ့သော၊ အားလုံးပါဝင်ပြီး အချုပ်အခြာအာဏာရှိသော ပြည်ထောင်စု အဆင့်တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲ၏ အကြံပြုချက်များတွင်ပါရှိသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အောက်ပါ အတိုင်း ဖြစ်ပါသည်- ၁၉၉၆ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြန်လည်သုံးသပ်ပြီး ၎င်း၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်အချို့ကို တိုးတက်ကောင်းမွန်စေရန်အတွက် အခြေခံအဖြစ် အသုံးပြုရန်၊ - နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံနှင့်သက်ဆိုင်သော၊ ပြန်လည်ပြင်ဆင်ထားသည့် ၁၉၉၆ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် သက်ဆိုင်သော မေးခွန်းများအတွက် ဆန္ဒခံယူပွဲတစ်ခုတည်းကိုသာ ကျင်းပ ပြုလုပ်ရန်။

ဇယား (က) ၂။ ဥပဒေအောက်တွင် တန်းတူညီမျှမှု၊ တရားမျှတမှု ရရှိနိုင်ခွင့်နှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှု တိုက်ဖျက်ရေး

နိုင်ငံ/ ခုနှစ်	လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ
တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ ၁၉၉၆	၁၉၉၆ ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပါဝင်သော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်- 'တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီးနှင့် လူမျိုးစု အားလုံးအကြား တန်းတူညီမျှမှုရရှိရန် အလေးထားသော ဒီမိုကရေစီအုပ်ချုပ်ရေးစနစ် ဖြစ် လိမ့်မည်။' 'ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် လူမျိုးရေး၊ ကျား/မနှင့် အခြားသော ခွဲခြားဆက်ဆံမှုပုံစံအားလုံး ကို တားမြစ်မည်ဖြစ်ပြီး လူမျိုးနှင့် ကျား/မ တန်းတူညီမျှမှုအပြင် ပြည်ထောင်စုစည်းလုံး ညီညွတ်ရေးကိုလည်း မြှင့်တင်မည်။' - ဥပဒေရေးမှောက်တွင် အားလုံးတန်းတူညီမျှမှုရှိ၍ မျှတသော တရားစီရင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို အာမခံသည့် ဥပဒေစနစ်ကို ကျင့်သုံးသည်။ ဥပဒေရေးမှောက် တန်းတူညီမျှမှုဟု ဆိုရာတွင် လူမျိုး၊ အသားအရောင် သို့မဟုတ် ကျား/မ စသည့် အကြောင်းပြချက်များကြောင့် ခွဲခြား ဆက်ဆံခံရသူများအပါအဝင် အားနည်းနစ်နာသူများ၏ လက်ရှိအနေအထားကို တိုးတက် ကောင်းမွန်စေရန် ရည်ရွယ်သည့် ဥပဒေများ၊ အစီအစဉ်များ သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု များ ပါဝင်ပါသည်။'

နိုင်ငံ/ ခုနှစ်

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ

ရဝမ်ဒါနိုင်ငံ ၁၉၉၂	၁၉၉၂ ခုနှစ် အာရှရှာသဘောတူစာချုပ် (ရဝမ်ဒါသမ္မတနိုင်ငံအစိုးရနှင့် ရဝမ်ဒါမျိုးချစ်တပ်ဦးတို့အကြား တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးသဘောတူညီချက်များ ပါရှိသောစာချုပ်) တွင်ပါရှိသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ • 'ပြည်ထောင်စုစည်းလုံးညီညွတ်မှုဟူသည် တိုင်းရင်းသားအုပ်စု၊ ဒေသ၊ ကျား/မနှင့် ဘာသာရေးတို့ကိုအခြေခံသည့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုနှင့် ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် ဖဲကြည့်မှုမှန်သမျှကို လက်မခံခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံသားအားလုံးသည် နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် အခြားသောအခွင့်အရေးများ အားလုံးကို တန်းတူရည်တူ ခံစားခွင့်ရှိကြပြီး ထိုသို့ရရှိခံစားခွင့်ကို နိုင်ငံတော်က အာမခံပေးရမည်' (ပုဒ်မ ၃)၊ နှင့် • 'ဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် တန်းတူညီမျှမှုရှိခြင်း' (ပုဒ်မ ၆)။များ ပါဝင်ပါသည်။
ဖိဂျီနိုင်ငံ ၂၀၁၂	၂၀၁၂ ခုနှစ် အမိန့်အမှတ် ၅၇ တွင်ပါရှိသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ • 'တန်းတူညီမျှမှုရှိပြီး နိုင်ငံသား တစ်မျိုးတည်းသာထားရှိခြင်း'၊ နှင့် • 'ခွဲခြားဆက်ဆံမှု ပပျောက်ရေး'။

ဇယား (က) ၃။ အာဏာများခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း

နိုင်ငံ/ ခုနှစ်

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ

အင်ဂိုလာနိုင်ငံ ၂၀၁၀	၁၉၉၂ ခုနှစ် အင်ဂိုလာကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (ပုဒ်မ ၁၅၉: အင်ဂိုလာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်ခြင်းနှင့် အတည်ပြုခြင်း) တွင်ပါရှိသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် အောက်ပါတို့အပေါ်လိုက်နာမှုရှိရမည်။ • (ဃ) အချုပ်အခြာအာဏာပိုင် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဒေသန္တရအစိုးရတို့၏ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံရာထူးများအတွက် အရွယ်ရောက်ပြီးသူတိုင်း တိုက်ရိုက်၊ လျှို့ဝှက်နှင့် သတ်မှတ်ကာလအလိုက် မဲပေးပိုင်ခွင့် နှင့် • (စ) တရားရုံးများ၏ တရားစီရင်ရေးအာဏာသီးခြားဖြစ်မှုနှင့်အတူ (အခြား အစိုးရမဏ္ဍိုင်များနှင့်) အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်မှု
တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ ၁၉၉၆	၁၉၉၆ ခုနှစ်၊ ကြားကာလ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်ပါရှိသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ • 'တာဝန်ခံမှု၊ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်မှုနှင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုကို သေချာစေရန်အတွက် သင့်လျော်သော ထိန်းကျောင်းစောင့်ကြပ်မှုဖြင့် ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေး မဏ္ဍိုင်တို့အကြား အာဏာခွဲဝေမှု ရှိရမည်။'

နိုင်ငံ/ ခုနှစ်

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ

ဘူရုနီဒီနိုင်ငံ ၂၀၀၅

၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်၊ အာရှရှာငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူစာချုပ် (ပရိတိုကော ၂- ဒီမိုကရေစီနှင့် ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်ရေး)တွင်ပါရှိသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်-

- အစိုးရသည် အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးမှု၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် ပြည်သူ့ရေးရာကိစ္စများအား စီမံခန့်ခွဲရာတွင် ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်မှုနှင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုများကို လေးစားလိုက်နာဆောင်ရွက်ရမည်ဟု ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းနှင့်
- လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော် (ပုဒ်မ ၆)၊ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင် (ပုဒ်မ ၇) နှင့် တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင် (ပုဒ်မ ၉) တို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံကို အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသော သီးခြားပုဒ်မများ ပါရှိခြင်း။

ထိုသဘောတူစာချုပ်တွင် သမ္မတစနစ် အစိုးရဖွဲ့စည်းပုံကို အသေးစိတ် သတ်မှတ်ပေးထားပါသည်။

ဇယား (က) ၄။ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာအား ဘောင်ခတ်ကန့်သတ်ခြင်း

နိုင်ငံ/ ခုနှစ်

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ

ဘူရုနီဒီနိုင်ငံ ၂၀၀၅

၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်၊ အာရှရှာငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူစာချုပ် (ပရိတိုကော ၂- ဒီမိုကရေစီနှင့် ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်ရေး၊ ပုဒ်မ ၇- အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်) တွင်ပါရှိသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။

- '၃။ သမ္မတအဖြစ်ရွေးကောက်ခံသူသည် ငါးနှစ်သက်တမ်းအတွက် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံရမည်ဖြစ်ပြီး တစ်ကြိမ်သာပြန်လည်အရွေးခံနိုင်သည်။ မည်သူမဆိုသမ္မတသက်တမ်း နှစ်ကြိမ်ထက်ပို၍ ထမ်းဆောင်ခွင့်မရှိ။'
- '၄။ ရာထူးတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရာတွင် သမ္မတအား ဒုတိယသမ္မတနှစ်ဦးက ကူညီရမည်။ သမ္မတမှ ဦးစွာအရင်တင်သွင်းလာသည့် ဒုတိယသမ္မတလောင်း ကိုယ်စားလှယ်စာရင်းကို အထက်လွှတ်တော်နှင့် အောက်လွှတ်တော်တို့က သီးခြားစီ မဲခွဲဆုံးဖြတ်ပြီးမှ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်အများစု၏ သဘောတူညီချက်ဖြင့် ၎င်းတို့အား သမ္မတကခန့်အပ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ သမ္မတသည် ဒုတိယသမ္မတများကို ရာထူးမှထုတ်ပယ်နိုင်သည်။ ဒုသမ္မတများသည် မတူညီသော တိုင်းရင်းသားအုပ်စုများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများမှ ဖြစ်ရမည်။'
- '၈။ ကြီးလေးသော အကျင့်ပျက်ခြစားမှု၊ မလျော်ကန်သောပြုမူမှု သို့မဟုတ် လာဘ်စားမှုများအတွက် အထက်လွှတ်တော်နှင့် အောက်လွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်စုစုပေါင်း၏ သုံးပုံနှစ်ပုံဆန္ဒမဲဖြင့် သမ္မတကို ပူးတွဲဆုံးဖြတ်၍ စွပ်စွဲပြင်တင်နိုင်သည်။'

နိုင်ငံ/ ခုနှစ်

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ

မာဒါဂါစကာ ၂၀၁၀	၂၀၀၉ ခုနှစ် မာဒါဂါစကာ ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (အခန်း ၆ ‘ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ် ရေးဆွဲခြင်း’၊ ပုဒ်မ ၃၅) တွင်ပါရှိသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ • အရွယ်ရောက်ပြီးသူတိုင်း မဲပေးပိုင်ခွင့်ရှိသောစနစ်ဖြင့် သမ္မတကို ငါးနှစ်သက်တမ်း တိုက်ရိုက် ရွေးကောက်တင်မြှောက်မည်ဖြစ်ပြီး တစ်ကြိမ်ပြန်လည်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ • ပြည်သူ့အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံကိုထိခိုက်စေသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက်များအား လူထု ဆန္ဒခံယူပွဲဖြင့် အတည်ပြုရမည်။
ချီနိုင်း ၂၀၂၂	၂၀၂၂ ခုနှစ် အားလုံးပါဝင်သော၊ အချုပ်အခြာအာဏာပိုင် ပြည်ထောင်စုအဆင့် တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးပွဲ၏ အကြံပြုချက်များတွင်ပါရှိသည့် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ • သမ္မတ၏ ရာထူးသက်တမ်းကို ငါးနှစ်အဖြစ်သတ်မှတ်ပြီး တစ်ကြိမ်သာ ပြန်လည်အရွေးခံနိုင်ခြင်း နှင့် • အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့က “နိုင်ငံရေးပြိုင်ဘက်များကို အနိုင်ယူရန်” တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို အသုံးပြုခြင်းအား တားမြစ်ကြောင်း ပိုမိုရှင်းလင်းတိကျသော ပြဋ္ဌာန်းချက်။

ဇယား (က) ၅။ တရားစီရင်ရေး၏ လွတ်လပ်၍ အမှီအခိုကင်းမှု

နိုင်ငံ/ ခုနှစ်

လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ

အန်ဂိုလာနိုင်ငံ ၂၀၁၀	အန်ဂိုလာနိုင်ငံ၏ ၁၉၉၂ ခုနှစ် ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (ပုဒ်မ ၁၅၉- အန်ဂိုလာနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ခြင်းနှင့် အတည်ပြုခြင်း) တွင်ပါရှိသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများသည် အောက်ပါအချက်များနှင့်အညီ လိုက်နာဆောင်ရွက်ရမည်။ • ‘(စ) တရားရုံးများ၏ တရားစီရင်ရေးအာဏာသီးခြားဖြစ်မှုနှင့် (အခြားအစိုးရမဏ္ဍိုင်များနှင့်) အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု။’
ဘူရုနဒီ ၂၀၀၅	၂၀၀၀ ပြည့်နှစ် အာရှရာ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက် (ပရိတိုကော ၂- ဒီမိုကရေစီနှင့် ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်ရေး၊ ပုဒ်မ ၉- တရားစီရင်ရေး) တွင်ပါရှိသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများတွင် အောက်ပါအချက်များ ပါဝင်ပါသည်။ • ‘၂။ တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် ဘက်လိုက်မှုမရှိဘဲ လွတ်လပ်၍ အမှီအခို ကင်းရမည်ဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် အခြားဥပဒေများဖြင့်သာ အုပ်ချုပ်ရမည်။ မည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်မျှ တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ တရားစီရင်မှုဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်း မပြုရ။’

နိုင်ငံ/ ခုနှစ်	လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ
	• ‘၉။ အယူခံတရားရုံး၏ အကြီးအကဲ၊ တရားရုံးချုပ်များ၏ အကြီးအကဲများ၊ အစိုးရရှေ့နေများ နှင့်နိုင်ငံတော်ရှေ့နေများကို တရားရေးရာထူးခန့်ထားရေးကော်မရှင်မှ အမည်စာရင်းတင်သွင်း ပြီးနောက် အထက်လွှတ်တော်ကအတည်ပြု၍ သမ္မတက ခန့်အပ်ရမည်။’
တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ ၁၉၉၆	၁၉၉၆ ခုနှစ် ကြားကာလဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (ပုဒ်မ ၇) တွင်ပါရှိသော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများတွင် အောက်ပါအချက်များ ပါဝင်ပါသည်။ • ‘တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် လုံလောက်သော အရည်အချင်းပြည့်မီရမည်။ လွတ်လပ်၍ ဘက်လိုက်မှုကင်းရမည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် မူလအခွင့်အရေးအားလုံးကို ကာကွယ်ရန်နှင့် လေးစားလိုက်နာစေရန်အတွက် တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်တွင် အာဏာနှင့် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိရမည်။’

စာတမ်းရေးသားပြုစုသူများအကြောင်း

Kimana Zulueta-Fülscher သည် ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီ ပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA) ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာဆွဲခြင်း အစီအစဉ်တွင် အကြီးတန်းအကြံပေးအဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်နေသူဖြစ်ပါသည်။ သူမသည် အကြီးတန်းမန်နေဂျာ အထူးခွင့်ယူထားချိန် (၂၀၂၀-၂၀၂၁) တွင် အစီအစဉ်၏ ယာယီအကြီးအကဲ အဖြစ်လည်းကောင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်မြို့အခြေစိုက် (MyConstitution Programme) ၏ အစီအစဉ်အကြီးအကဲအဖြစ်လည်းကောင်း (၂၀၁၈-၂၀၂၀) ယခင်က တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ ပါသည်။ သူမသည် အာမေးနီးယား၊ ချဒ်၊ ချီလီ၊ ဂါဘွန်၊ မာလီ၊ မြန်မာ၊ ဖိလစ်ပိုင်၊ သီရိလင်္ကာနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတို့ အပါအဝင် အခြားနိုင်ငံများရှိလုပ်ငန်းစဉ်အသီးသီးတွင် ရာထူးတာဝန်အမျိုးမျိုးဖြင့် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး ထိခိုက်ပြိုကွဲလွယ်သောနိုင်ငံများရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်နယ်ပယ်နှင့် စပ်လျဉ်းပြီး စာတမ်းများစွာ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရေးသားထုတ်ဝေခဲ့ပါ သည်။ International IDEA ၌ တာဝန်ထမ်းဆောင်ခင် Kimana သည် ဂျာမနီဖွံ့ဖြိုးတိုးတက် ရေးအင်စတီကျု (ယခုအခါ ဂျာမနီဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်မှုနှင့် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲမှုအင်စတီကျု) တွင် အကြီးတန်းသုတေသီအဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ပြီး ထိခိုက်ပြိုကွဲလွယ်သောနိုင်ငံများရှိ နိုင်ငံရေးအသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများကို ရေးသားထုတ်ဝေခဲ့ပါသည်။ Kimana သည် စပိန်နိုင်ငံ၊ Universidad Autónoma de Madrid မှ နိုင်ငံရေးသိပ္ပံနှင့် နိုင်ငံတကာဆက်ဆံ ရေးဆိုင်ရာ ပါရဂူဘွဲ့ရရှိထားသူဖြစ်ပါသည်။

Thibaut Noël သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးရာဆွဲခြင်းဆိုင်ရာ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာမှု၊ ဥပဒေပြုရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကို အထူးပြုသည့် ဥပဒေအကြံပေး ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ဖြစ်ပါသည်။ Thibaut သည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ထိပ်တန်းအဖွဲ့အစည်းများဖြစ် သော ဥရောပလုံခြုံရေးနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးအဖွဲ့ (OSCE) ၏ ဒီမိုကရက်တစ်အဖွဲ့အစည်း များနှင့် လူ့အခွင့်အရေးရုံး၊ International IDEA၊ ကုလသမဂ္ဂဖွံ့ဖြိုးမှုအစီအစဉ်၊ Democracy Reporting International တို့နှင့် ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်ခဲ့ဖူးပြီး အနောက်အာဖရိက၊ အလယ်ပိုင်း နှင့် တောင်အာရှ၊ ကော့ကေးဆပ်ဒေသနှင့် ဥရောပတိုက်တို့ရှိနိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် နည်းပညာအကူအညီများ ပေးခဲ့ပါသည်။

International IDEA အကြောင်း

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေးနိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA) သည် ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့သော အစိုးရအချင်းချင်း ချိတ်ဆက်လုပ်ကိုင်သော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ ၃၅ နိုင်ငံ ပါဝင်ပါသည်။ ၎င်း၏ လုပ်ငန်းတာဝန်မှာ ကမ္ဘာတစ်ဝန်း ရေရှည်တည်တံ့သော ဒီမိုကရေစီကို ပံ့ပိုးကူညီရန် ဖြစ်ပါသည်။

IDEA ၏ လုပ်ငန်းဆောင်တာများ

ကျွန်ုပ်တို့သည် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု ပန်းတိုင်များ၏အောက်တွင် ရွေးကောက်ပွဲများ၊ လွှတ်တော်များ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၊ ဒစ်ဂျစ်တယ်စနစ်သို့ ပြောင်းလဲခြင်း၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၊ အားလုံးပါဝင်နိုင်မှု၊ နိုင်ငံရေး ကိုယ်စားပြုမှုတို့နှင့် သက်ဆိုင်သော မူဝါဒအထောက်အကူပြုသုတေသနများကို လုပ်ဆောင်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ တစ်မူထူးခြားသော တကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ ဒီမိုကရေစီအခြေအနေအညွှန်း ကိန်းများနှင့် ဒီမိုကရေစီလမ်းကြောင်းပြညွှန်မှု (Democracy Tracker) တို့မှတစ်ဆင့် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းရှိ ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံများ၏စွမ်းဆောင်ရည်ကို အကဲဖြတ်ပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့သည် အစိုးရများ၊ လွှတ်တော်များ၊ ရွေးကောက်ပွဲတာဝန်ရှိသူများနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ အပါအဝင် ဒီမိုကရေစီရေးရာ ဆောင်ရွက်သူများအား စွမ်းရည်မြှင့်တင်ရေးနှင့် ပညာရှင်အကြံဉာဏ်များပေး၍ ပံ့ပိုးကူညီပေးပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် မဲပေးသူဦးရေမှစ၍ ကျား/မ ခွဲတမ်းများအထိ ခေါင်းစဉ်များအလိုက်အသုံးပြုနိုင်သည့် ကိရိယာများကိုပြုစုပြီး သတင်းအချက်အလက်ဒေတာဘေ့စ်များ၊ စာအုပ်များနှင့် အခြေခံလက်စွဲစာစောင် (Primer) များကို ထုတ်ဝေပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့သည် အစိုးရနှင့် အစိုးရမဟုတ်သည့် လွှမ်းမိုးမှုဩဇာရှိသူများ ဆွေးနွေးပွဲများနှင့် သင်ခန်းစာမျှဝေခြင်း အစီအစဉ်များတွင် အတူတကွပါဝင်တွေ့ဆုံနိုင်ရန် လုပ်ဆောင်ပေးပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ကမ္ဘာတစ်ဝန်း ဒီမိုကရေစီကိုမြှင့်တင်ရန်နှင့်ကာကွယ်ရန်အတွက် မားမားမတ်မတ် ရပ်တည်ပြောဆိုပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့လုပ်ငန်းလုပ်ဆောင်သည့် နေရာများ

ကျွန်ုပ်တို့၏ရုံးချုပ်သည် စတော့ဟုမ်းမြို့ (Stockholm) တွင် တည်ရှိပြီး အာဖရိက၊ အာရှနှင့် ပစိဖိတ်၊ ဥရောပ၊ လက်တင်အမေရိကနှင့် ကာရေဘီယံတို့တွင် ဒေသဆိုင်ရာနှင့် နိုင်ငံအလိုက် ရုံးများရှိပါသည်။ International IDEA သည် ကုလသမဂ္ဂဆိုင်ရာအမြဲတမ်းလေ့လာသူ ဖြစ်ပြီး ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့အစည်းများက တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုထားသည့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုလည်း ဖြစ်ပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့၏ ထုတ်ဝေမှုများနှင့် သတင်းအချက်အလက်ဒေတာဘေ့ခ်များ

ကျွန်ုပ်တို့၏ ဝဘ်ဆိုဒ်တွင် ထုတ်ဝေမှုပေါင်း ၁,၀၀၀ ကျော်နှင့် သတင်းအချက်အလက် ဒေတာဘေ့ခ် ၂၅ ခုကျော် ပါဝင်သော ကတ်တလောက်တစ်ခု ရှိပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ထုတ်ဝေမှု အများစုကို အခမဲ့ဒေါင်းလုဒ် ရယူနိုင်ပါသည်။

အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရာတွင် နိုင်ငံရေးအရ သဘောတူညီမှုများနှင့် အမြစ်တွယ်နေသောအကျိုးစီးပွားများအကြား ဟန်ချက်မိမိ မျှခြေတစ်ခုရှိစေရန် သိမ်သိမ်မွေ့မွေ့ လုပ်ဆောင်ရလေ့ရှိပါသည်။ ဤမူဝါဒဆိုင်ရာစာတမ်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပုံဖော်ရာတွင် အထောက်အကူပြုသည့် အဓိကသဘောတူညီချက်များဖြစ်သော လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ၏ အရေးကြီးသောအခန်းကဏ္ဍကို လေ့လာထားပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ လူမျိုးရေးခွဲခြားမှုစနစ် အဆုံးသတ်ပြီးနောက်ပိုင်းတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့်အတူ ဥပမာများပေး၍ ဤအခြေခံမူများဖြင့် မည်သို့ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်နိုင်သည်၊ လူနည်းစုအဖွဲ့များကို မည်သို့အာမခံချက်ပေးနိုင်သည်နှင့် ပွင့်လင်းသောတွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုဖြစ်စေရန် မည်သို့တိုက်တွန်းအားပေးနိုင်သည်တို့အပေါ် ဆွေးနွေးတင်ပြထားပါသည်။

တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ဤစာတမ်းတွင် ထိုကဲ့သို့သောအခြေခံမူများကို အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် ကြုံတွေ့ရသည့် စိန်ခေါ်မှုများကို လေ့လာဆန်းစစ်ထားပါသည်။ ထို့ပြင် အထက်မှအောက်သို့ချဉ်းကပ်သည့် နည်းလမ်းများနှင့်အတူ ပါရှိလာတတ်သည့် သပိတ်မှောက်မှုများ သို့မဟုတ် တရားဝင်မှုဆုံးရှုံးခြင်းများ စသည့် အန္တရာယ်များကိုလည်း ဆန်းစစ်ထားပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် ပြည်ထောင်စုအဆင့် ဆွေးနွေးပွဲများမှသည် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များအထိ ဤအခြေခံမူများကို ရေးဆွဲရာတွင် ပြောင်းလဲနေသော နိုင်ငံရေးအခြေအနေများနှင့် လိုက်လျောညီထွေဖြစ်စေရန်အတွက် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးကို ရှာဖွေခြင်းဖြင့် အားလုံးပါဝင်ပြီး ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိသော မူဘောင်များအား မည်သို့ရေးဆွဲရမည်ကို လက်တွေ့ကျသော အသိအမြင်များပေး၍ ဆွေးနွေးထားပါသည်။

မူဝါဒချမှတ်သူများ၊ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းသူများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးတွင် ပါဝင်ပတ်သက်သူများအားရည်ရွယ်သည့် ဤစာတမ်းတွင် လမ်းညွှန်အခြေခံမူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့များအပေါ် အဓိပ္ပာယ်ရှိသော ကန့်သတ်ချက်များချမှတ်ထားပြီး ဆန့်ကျင်ဘက်အဖွဲ့များအကြား မည်သို့မည်ပုံ ချိတ်ဆက်ပေးနိုင်သည်ကို မီးမောင်းထိုးဆွေးနွေးတင်ပြထားပါသည်။